

Hrvatski glasnik



GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XIV Broj 137 Rujan 2016. ISSN 1800-5179

Jubilej katedrale



Sadržaj:

- 3** Jubilej kotorske katedrale
- 15** Pregovori oko sastava nove vlade
- 17** HGI samostalno na izbore – Vuksanović nositelj liste
- 21** Prizori zaustavljeni u vremenu
- 24** Rođena s darom – Darinka Matić Marović
- 27** Svetom Tripunu s ljubavlju
- 31** Dan hrvatskog pjesništva Boke u Zadru
- 34** Godišnja doba – zapisi na površini zemlje
- 37** Aktualnosti
- 50** Homo viator- želja ili usud?
- 55** Kronika Društva
- 58** Novosti iz HNV-a
- 60** Fotografi amateri i oni drugi: Đurica Nikolić
- 66** Po bokeški...
- 68** Prčanjski jedrenjaci u zbirci slika župne crkve
Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju
- 70** Vijek vaterpola u Kotoru
- 77** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Empress of Scotland
- 81** Serijal kotorsko srednjovjekovlje

Poštovani čitatelji!

Rujan je obično mjesec bez značajnih kulturnih i društvenih događaja, kada se poslije toplog ljeta bogatog kulturnim sadržajima zbrajaju dojmovi i prikuplja energija za nove aktivnosti. Ovaj rujan je, međutim, drukčiji.

Kotorska biskupija proslavila je i još uvijek proslavlja izniman jubilej - 850 godina od posvete katedrale svetoga Tripuna, koja je najstarija među monumentalnim romaničkim katedralama na istočnojadranskoj obali. Višednevna proslava organizirana je baš kako i priliči jednom takvom jubileju - svečano i dostojanstveno.

Ova velika obljetnica bit će zapamćena i po velikom broju Bokelja i drugih hodočasnika iz Hrvatske, a posebno ju je obilježilo zajedništvo iskazano postrojanjem 'rame uz rame' mornara Bokeljske mornarice Kotor i hrvatskih bratovština „Bokeljske mornarice 809“ iz Zagreba, Splita, Rijeke, Pule i Dubrovnika.

Mali Bokelji iz Rijeke došli su u uzvratni posjet i održali koncert u Kotoru, pjesništvo Boke predstavljeno je u Zadru, u dvorani Ministarstva kulture Crne Gore na Cetinju održan je hommage i otvorena retrospektivna izložba skulptura i crteža Andrije Krstulovića, Galerija solidarnosti tijekom rujna bila je ispunjena slikama i crtežima poznatoga slikara Ratka Lalića...

Prva žena dirigent, prva žena dekan Fakulteta muzičke umjetnosti u Beogradu, prva žena rektor Univerziteta umjetnosti u pet mandata, proslavljena dirigentica zborova 'Collegium Musicum' i 'Obilic', profesor emeritus Darinka Matić Marović, otvoreno je i srdačno razgovarala za naš časopis s profesoricom Marinom Dulović.

U Crnoj Gori 16. listopada održat će se parlamentarni izbori. Istodobno će biti održani i izbori za odbornike u lokalnim parlamentima Kotora i Budve. Hrvatska građanska inicijativa, jedina stranka s hrvatskim predznakom u Crnoj Gori, nastupit će samostalno na državnoj razini i na izborima u Kotoru. Tim povodom razgovarali smo s nositeljem liste HGI-ja, Adrijanom Vuksanovićem. On očekuje da će građani dati potporu Hrvatskoj građanskoj inicijativi prepoznajući važnost zastupanja hrvatske manjine u crnogorskim institucijama.

Osim tema koje sam izdvojila, na ovim stranicama pronaći ćete neke nove i neke stare serijale, političke i kulturne aktivnosti i aktualnosti...

Imam potrebu i ovoga puta zahvaliti svojim predivnim suradnicima na zalaganju, razumijevanju i strpljenju!

Vaša urednica
Tijana Petrović



1166. – 2016.

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zimski bazen “Nikša Bućin”, Škaljari, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Dario Musić, Radio Dux, arhiva HGD CG, Boka News**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 500 primjeraka

Jubilej KOTORSKE KATEDRALE

*O Bože ljubim ljepotu doma
Tvoга i mjesto gdje slava
Tvoja prebiva. (Ps 25)*

Piše:
don Anton Belan

Kotorska biskupija proslavila je i još uvijek proslavlja značajan jubilej - 850 godina od posvete njezine katedrale, koja je majka svih njezinih crkava, pa i onih koje su starije od nje. Ova tvrdnja, na prvi pogled paradoksalna, nosi u sebi povijesnu i teološku istinu.

Iz arheologije saznajemo da je prva kotorska katedrala bila na mjestu današnje crkve sv. Marije od Rijeke, koja je početkom XIII. stoljeća sagrađena nad glavnom lađom starije ranokršćanske veće bazilike iz VI. stoljeća. U arheološkim istraživanjima nakon 1979. godine u bazilici su pronađeni ostaci trona i krstionice, za to vrijeme dovoljno svjedočanstvo prisutnosti biskupa i njegovog prava upotrebe trona i podjeljivanja krštenja.

Iz te prve kotorske katedrale tron je 1166. godine prenesen (ne obvezno i fizički) u novu, veću i monumentalniju crkvu posvećenu sv. Tripunu, čije su moći već u Kotoru od početka IX. stoljeća. Prijenos biskupskog trona označava kontinuitet koji traje više od 1.500 godina. Staro teološko načelo nam kaže: *Ubi episcopus ibi ecclesia*



Koncelebrirana sveta misa

– Tamo gdje je biskup, tu je i Crkva. Crkva kao zajednica onih koji vjeruju u Krista mučenoga, umrloga i uskrsloga. Zajednice koja slavi sedam svetih sakramenata, a tih sakramenata i Crkve kao zajednice, pa i crkve kao građevine, bez biskupa ne može biti. Sada nam postaje jasnija ona tvrdnja da je današnja katedrala majka svih crkava pa i onih koje su od nje starije.

Proslava 850. obljetnice posvete katedrale proizlazi iz primarnog arhivskog izvora, sačuvane diplome kotorskog biskupa Maja ili Malona, koja se danas čuva u arhivi HAZU-a u Zagrebu, a iz koje saznajemo da je katedrala posvećena 19. lipnja 1166. godine. Za ono vrijeme u tom slavlju posvete sudjelovao je veliki broj crkvenih i državnih velikodostojnika, što ističe ne samo

njezin značaj, nego i značaj grada Kotora.

Proslava jubileja je započela svečanom sv. misom 19. lipnja, kada je vjernicima prezentirana preslika diplome i interpretiran njezin sadržaj. Istoga dana Pošta Crne Gore izdala je prigodnu marku sa svim popratnim filatelijskim materijalom. Bilo je odlučeno da se glavna proslava održi 17. rujna ove godine. Za reali-



zaciju proslave bio je zadužen posebni odbor u sastavu: biskup mons. Ilija Janjić - predsjednik, don Anton Belan - potpredsjednik, članovi: don Srećko Majić, don Pavao Medač, don Robert Tonsati, gosp. Tvrtko Crepulja - potpredsjednik Općine Kotor, akademik Radoslav Tomić, mr. Mileva Vujošević-Pejaković i prof. Snežana Pejović.

Uoči glavne proslave, 16. rujna bila je upriličena svečana akademija u katedrali uz sudjelovanje glumaca Đane Kuzmanić iz Splita i Jakova Bilića iz Šibenika, orguljaša zagrebačke katedrale prof. Nevena Kraljića, klape Adriaticum iz Šibenika i klape HKD Tomislav iz Kotora te zbora kotorske katedrale. Na početku akademije sve prisutne pozdravio je kotorski biskup mons. Ilija Janjić, a na kraju prisutnima se obratio kardinal Josip Bozanić. Nakon akademije uza zvuke fanfara s lođe katedrale upriličen je prigodni vatromet.

Sljedećeg dana svečanost je započela okupljanjem Bokeljske mornarice koja je uz pratnju Gradske muzike Kotor obišla grad te na trgu pred katedralom nakon smotre i ispaljivanja počasnog plotuna kao i zatraženog blagoslova ovome svecu u čast otplesala poznato kolo sv. Tripuna. Ono se ubraja u srednjovjekovna obredna kola i pripada plesu, a ne igrama. Prema tome, ono se pleše, a ne igra. Osim mornara iz Kotora, Tivta i Herceg Novog, na proslavi su bili prisutni u bokeljskim narodnim nošnjama i s njihovim zastavama članovi Hrvatske bratovštine Bokeljske mornarice 809 iz Zagreba, Pule, Rijeke, Splita i Dubrovnika. Nakon otplesanog kola uslijedila je pontifikalna sveta misa, koju je služio nadbiskup i metropolit zagrebački kardinal Josip Bozanić, uz sudjelovanje nadbiskupa i metropolita đakovačko-osječkoga mons. Đuru Hranića, nadbiskupa barskoga u miru mons. Zefa Gashija, biskupa subotičkoga mons. Ivana Penzeša, biskupa mostarskoga mons. Ratka Perića, biskupa hvarsko-bračko-viškoga mons. Slobodana Štambuka, vojnoga biskupa u BiH mons. Tomu Vukšića te apostolskog administratora iz Prizrena mons. Doda Gjergji-



Koncelebracija

ja. Pjevao je prigodni mješoviti zbor sastavljen od katedralnih zborova iz Kotora i Ljeza (Albanija), župnog zbora sv. Mateja iz Dobrote te komornoga ženskog zbora „Antivari muzika“ iz Bara. Zborom su ravnali prof. Andrea Orlando Tripović i mr. Miro Kruščić, a za orguljanje bio prof. Neven Kraljić, orguljaš zagrebačke katedrale. Tako je pjesma povezala Kotor s Albanijom, čija su dva biskupa i dva opata bila u Kotoru 1166. godine, i Barom, čijem je metropolitanskom sjedištu Kotor tada bio podređen i čiji su opati sudjelovali u posveti. Svetoj misi, osim mnogobrojnih hodočasnika iz Dubrovnika, Zagreba, Čakovca, Komina, Mostara i Bara, nazočili su: izaslanik gosp. Filipa Vujanovića, predsjednika Crne Gore, gosp. Dražen Miličković - ravnatelj Kabineta, izaslanik gđe Kolinde Grabar Kitarović, predsjednice Republike Hrvat-



Pozdrav biskupa Janjića

ske, akademik Zvonko Kusić - predsjednik HAZU-a, gosp. Aleksandar Stjepčević - predsjednik Općine Kotor, gosp. Tvrtko Crepulja - potpredsjednik Općine, prof. dr. Snežana Matijević - predsjednica Općine Tivat, dr. Davor Božinović - veleposlanik u Ministarstvu vanjskih poslova Republike Hrvatske i izaslanik gosp. Andreja Plenkovića, hrvatskog

poslanika u Europskom parlamentu, gđa Vesna Vuković, otpravnica poslova Veleposlanstva Republike Hrvatske u Crnoj Gori s pratnjom, kao i konzul Republike Hrvatske u Kotoru gosp. Hrvoje Vuković, prof. dr. Antun Sbutega, admiral Bokeljske mornarice u pratnji viceadmirala kap. Ilije Radovića i malog admirala Pava Vičevića, kao i časnika



Propovijed kardinala Josipa Bozanića

i dočasnika Bokeljske mornarice, te predstavnici političkih, nevladinih, kulturnih i prosvjetnih ustanova.

Na samome početku misnog slavlja sve prisutne pozdravio je kotorski biskup mons. Ilija Janjić te je naglasio: „Ova katedrala posvećena je 19. lipnja 1166. godine te od tada punih 850 godina Kristovim svjetlom obasjava ove prostore. Više puta je kroz povijest stradavala, ali uvijek je novom životnom radošću ustajala još ljepšom, časnijom i voljenijom od njenoga puka. Ljubi puk ovu svoju crkvu i svednevice je sa svih strana posjećuje. Želja nam je da majka svih naših crkava nastavi bdjeti, obasjavati i blagoslivljati naraštaje ovih prostora za buduća stoljeća.“

Kardinal Bozanić u svojoj propovjedi istaknuo je da katedrala svetoga Tripuna, čiju posvetu slavimo, svjedoči o postojanosti vjere i crkve na ovim prostorima. „Danas smo se okupili ovdje, u ovoj katedrali bazilici, da se spomenemo jednog posebnog datuma, koji je zabilježen i koji se pamti i koji je došao do nas: 19. lipnja 1166. godine. Tada je kotorski biskup Maio zajedno s drugim biskupima posvetio ovaj dom Božji - prije 850 godina, i taj datum se pamti.“ Kardinal se osvrnuo i na trajnost i kontinuitet katedrale unatoč burnim povijesnim prilikama: „Ona svjedoči. Mi smo okupljeni u katedrali, koja je prva crkva biskupijske zajednice: ova crkva, ova katedrala povezuje sve crkve Kotorske biskupije, ona je znak zajedništva i povezivanja; ona je Domus Ecclesiae, dom Crkve, dom svih vjernika kotorske Crkve.“ Kardinal je također progovorio o trajnoj prisutnosti biskupa koja seže daleko ranije u prošlost od same katedralne crkve, kao i ulogu biskupa u mjesnoj crkvi: „On povezuje biskupijsku Crkvu s

ostalim biskupijama, ostalim crkvama, kao i s rimskim biskupom, Svetim Ocem.“ „Mi govorimo o crkvi, crkvi - zgradi, ali braćo i sestre, crkva zgrada je dobila ime po onima koji se u njoj okupljaju. A to smo mi, vjernici. Stoga danas, dok slavimo posvetu ove katedrale, ove crkve, zapravo slavimo i posvetu i one žive Crkve, koja se tijekom toliko stoljeća okupljala i danas se okuplja ovdje: ta je Crkva velika Crkva: i u zajedništvu s tom Crkvom i mi smo sada ovdje. Crkva zgrada nas usmjerava prema živoj crkvi koju je želio Krist Gospodin, stoga braćo i sestre danas čestitam ovoj Crkvi, kotorskoj, njezinom biskupu, kleru, redovništvu i svim vjernicima, čitavom Božjem narodu, njezinu posvetu.“ Nadalje je kardinal Božanić potaknuo sve vjernike da se nadahnjuju ljepotom ovoga Božjeg doma, ali i da svojim životom svjedoče ljepotu vjere i kršćanskog poslanja. Osobito je naglasio važnost očuvanja obitelji: zajednice muškarca i žene i djece koja je „Crkva u malom“. Spomenuo se i najčasnijih sinova Kotorske biskupije, među kojima se osobito ističu sv. Leopold Bogdan Mandić, bl. Ozana Kotorica, bl. Gracija iz Mula i službenica Božja Ana Marija Marović: „Braćo i sestre, živimo u Godini milosrđa koju je želio papa Franjo. Vi trebate biti ponosni da je Sveti Otac izabrao sina ove Crkve, ove biskupije, sv. Leopolda B. Mandića za zaštitnika ove svete Godine. U travnju je njegovo tijelo doneseno u Zagreb, mogu posvjedočiti da su to bili dani posebnoga Božjeg blagoslova. Toliki su osjećali potrebu da ga dotaknu jer znaju da oni koji su kod Boga, najbolji prijatelji su čovjeka. Čovjek koji je blizu Bogu, blizu je i čovjeku i samom sebi. Stoga se i mi danas preporučujemo sv. Leopoldu i molimo da što bolje



Katedralni pjevački zbor sv. Tripun

prihvatimo njegovu poruku, koja govori iz jedne male sobice ispovjedaonice: ona govori što znači ispovijed za jednog čovjeka, katolika.“ Kardinal se spomenuo i povijesnog pohoda Kotoru i njegovoj katedrali blaženoga kardinala Stepin-

ca neposredno prije Drugoga svjetskog rata, kao i srdačne dobrodošlice koju su mu Bokelji iskazali kao hrvatskome metropoliti. Na kraju homilije kardinal je potaknuo sve vjernike na veliku zahvalnost Bogu za sve ono što se razvilo



Akademija



Mornari hrvatske bratovštine Bokeljske mornarice 809 iz Zagreba, Splita, Pule, Rijeke i Dubrovnika

iz veze s ovom katedralom jer je u vjeri, kako je rekao, „sve povezano, čovjek koji želi biti Božji sve čini na slavu Božju“.

Kao dar Kotorske biskupije kardinalu Bozaniću za njegovu ljubav koju pokazuje prema ovoj mjesnoj Crkvi, kao i sjećanje na njegove prethodnike nadbiskupe Bauera, Stepinca, Šepera i Kuharića, koji su posjećivali ovu katedralu, biskup Janjić uručio mu je drveni intarzirani biskupski štap. Zahvaljujući na daru kardinal je biskupu uručio srebrnu medalju sv. pape Ivana Pavla



II. Za ovu prigodu i Kotorska biskupija dala je izraditi prigodnu komemorativnu medalju, koja je tom prigodom bila uručena nazočnim crkvenim i civilnim dostojanstvenicima.

Pročitana je i čestitka koju je u ime Svetog Oca uputio državni tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin. Svečanost je završila uz pjevanje himne „Tebe Boga hvalimo“. Svetu je misu direktno prenosila Radio Televizija Crne Gore.

Kotorska katedrala je najstarija među monumentalnim romaničkim katedralama

na istočno-jadranskoj obali. Godinu dana nakon njezine posvete, 1167. godine, papa Aleksandar III. posvetio je rapsku katedralu. Ovaj Papa spominje se i u diplomi o posveti kotorske stolnice. Ona predstavlja najznačajniji spomenik sakralne arhitekture danas u Crnoj Gori, a svojim pokretnim umjetničkim fondom, koji se kreće u širokom vremenskom rasponu od V. do XX. stoljeća, u najvećoj mjeri participira u ukupnome pokretnome umjetničkom fondu kulturne baštine Crne Gore.



Vatromet nakon akademije



Smotra mornara

Romanička arhitektura je barem u svojim počecima monaška umjetnost, koja se kao veliki europski stil uz pomoć benediktinaca širila Europom. Radi monaške samozatajnosti najčešće nam nisu poznati graditelji značajnih katedrala i crkava iz romaničke epohe. Tako nam nije poznat ni graditelj naše katedrale, ali za njega možemo reći da je bio *magister mirabilis* - čudesan graditelj, kao što je to bilo rečeno za graditelja poznate katedrale sv. Jakova de Compostela u Španjolskoj. Romanička sakralna arhitektura izvire iz duše i k njoj se, tijekom mnogih stoljeća, stalno vraća. Predstavlja trajnu Teofaniju koja je iz Biblije prešla u arhitekturu. Stoga, ponavljam misao velikoga francuskog umjetnika Augusta Rodina koji katedralu u Chartresu naziva Akropolom Francuske. To isto vrijedi i za kotorsku katedralu. Ona je Akropola kršćanstva i katoličanstva u Crnoj Gori danas!



U očekivanju kola sv. Tripuna





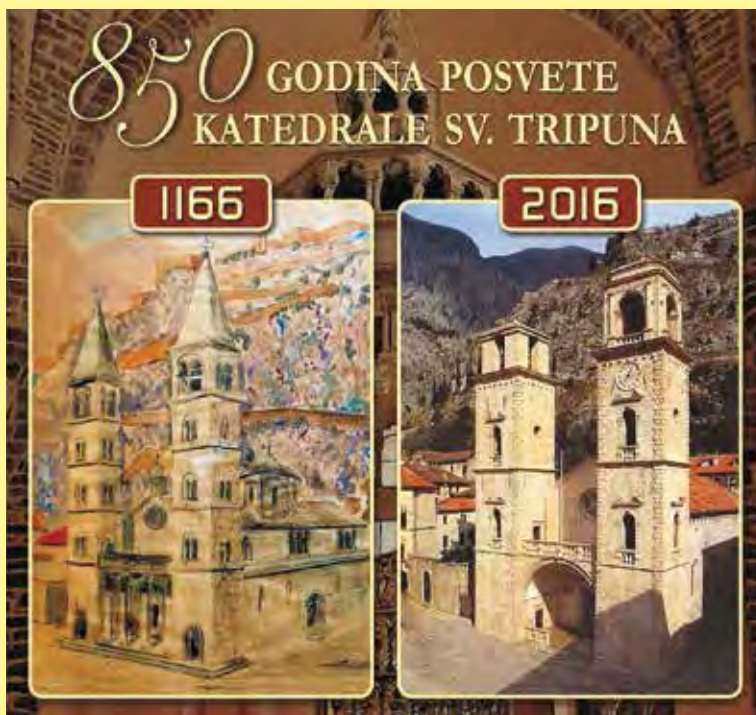
Kolo sv. Tripuna

• Poslanica za jubilej katedrale sv. Tripuna

*D*ragi vjernici
Kotorske biskupije,

u jubilarnoj, izvanrednoj godini Božjega milosrđa, naša kotorska Crkva obilježava jubilej 850 godina posvete katedrale. U vrijeme kada se slavila njezina 800-godišnjica, 1966. godine, također je bila izvanredna jubilarna godina, prva nakon završetka II. vatikanskog sabora. Tom prigodom blažene uspomene papa Pavao VI. je u apostolskom pismu *Mirificus eventus* – Veličanstveni događaj, misleći na upravo završeni II. vatikanski sabor, ovim riječima naglasio važnost katedralne crkve: *Katedralna je crkva iznad svih drugih crkava, ona izrazito treba biti moćni simbol, slika Kristove vidljive Crkve, koja po cijelom svijetu moli, pjeva, slavi i klanja se. Treba je smatrati slikom mističnog tijela Crkve čiji se udovi u jednom lancu ljubavi spajaju.*

U tom lancu ljubavi, po čudesnom daru fizičkog i sakramentalnog života ugrađuje se danas i naša generacija. Naša katedrala već 850 godina ujedinjuje zemaljsku i nebesku Crkvu i u ljubavi ih spaja, dostojanstvom katedre, simbolom jedinstva, vlasti i autentičnog naučavanja u zajedništvu s Petrovom katedrom.



Stoga s ponosom proslavljamo njezin jubilarni rođendan, kao rođendan naše majke, sjećajući se pobožnosti i darova prošlih stoljeća. Osim sjećanja pozvani smo ugraditi u nju danas našu pobožnost i naše darove jer samo tako ona će biti živa slika mističnog tijela Kristovog, a ne samo višestoljetni spomenik kulture. Zato vas pozivam na proslavu njezinog rođendana, dođimo s onom ljubavlju s kojom dijete dolazi svojoj majci čestitati rođendan. Još i s većom ljubavlju dođimo jer majka nas je rodila za prolaznost, a naša katedrala za neprolaznost. Ne znam griješim li kada vas pozivam da dođete? Koja to

majka zove svoju djecu da joj dođu? Oni sami trebaju doći, stoga vas ja samo podsjećam: budite vjerna djeca naše katedrale. Svake subote od 10 do 11 sati imate prigodu u katedrali primiti sakrament pomirenja i osjetiti ljubav milosrdnog Oca. Bit će to onda najljepši dar katedrali za njezin rođendan.

Na sve vas zazivam blagoslov Duha Svetoga, Oca i Sina, od kojih On ishodi, neka sađe na sve nas i ostane s nama navijeke, Amen.

Vaš,

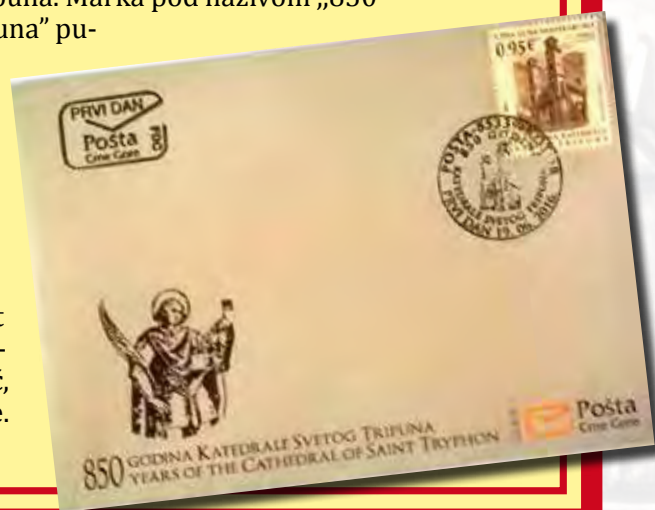
† ILIJA, biskup

• Prigodna poštanska marka



Na inicijativu Kotorske biskupije Pošta Crne Gore objavila je prigodnu poštansku marku za posebne prilike u čast jubileja 850. obljetnice posvete katedrale svetog Tripuna. Marka pod nazivom „850 godina katedrale svetog Tripuna” puštena je u promet 19. lipnja u poslovnici Kotor - Stari grad.

Na marki je stiliziranim crtežom predstavljena katedrala, a isti motiv je i na kuverti prvog dana i maksimum karti. Dominira bež boja. Nominalna vrijednost marke je 0,95 €. Autor idejnog rješenja je Zoran Popović, grafički dizajner iz Podgorice.



• Medalje

Prigodom obilježavanja 850 godina posvete katedrale sv. Tripuna, Kotorska biskupija dala je izraditi tri identične medalje u tri različita materijala. Medalje su rad prof. Damira Mataušića, akademskog kipara iz Zagreba, a lijevane su u Ljevaonici umjetnina ALU d.o.o. Zagreb. Izrađene su u bronci, srebru i pozlaćenom srebru, promjera su 65 mm, a težine oko 125 grama.

Na aversu medalje u plitkom reljefu prikazana je katedrala, a s njezine lijeve i desne strane ispisane su godine 1166. i 2016. Iznad zvonika katedrale u srpastom obliku na latinskome jeziku stoji natpis IUBI-

LAEUM. S obje strane obrubljena je troprutnim i dvoprutnim pletenom koji je preuzet s liturgijske kamene instalacije koja je pripadala oltarskoj pregradi prvobitne crkve sv. Tripuna s početka IX. stoljeća. Na taj način u medalji je povezano staro s novim. Na reversu je lik svetoga Tripuna u plitkom reljefu, preuzet s kotorske oltarne pale iz XV. stoljeća. Ovaj reljef sv. Tripuna pripadao je prvobitnoj pali iz XIV. stoljeća. U podnožju svečevih nogu čita se natpis S. TRYPHON.

Ove prigodne medalje znatan su doprinos medaljerskoj umjetnosti u Hrvatskoj i Crnoj Gori.



• Logo

Logo proslave 850 godina posvete kotorske katedrale na suvremeni način ujedinjuje simboličku i povijesnu dimenziju kotorske katedrale. Stilizirana katedrala prikazana je na palubi broda napetih jedara, koji za jarbol ima križ. Kako je poznato, brodovi su u životu mediteranskih naroda igrali ključnu ulogu, kako u prošlosti tako i u sadašnjosti. Brod je s vremenom uzet gotovo jednoznačno za simbol Crkve: biblijski je temelj za to Noina arka u kojoj je život na zemlji spašen i pošteđen potopa, kao i Isusovo stišavanje oluje na Genezaretskome moru.

Ranokršćanska ikonografija i teologija primjenjuju alegoriju broda na cjelokupnost Crkve: tako u pseudoklementovskim spisima čitamo kako „tijelo cijele Crkve slično velikom brodu koji u bijesnoj oluji prevozi ljude veoma različitog podrijetla“, a u daljnjem alegorijskom izla-

ganju se razjašnjava kako je Bog vlasnik broda, Krist kormilar te se crkvene službe izražavaju terminima mornarskog života. Nemirno je more ranokršćanska teologija shvaćala kao alegoriju za napasti ovoga svijeta. Brodski jarbol je simbol Kristova križa, a na logu je prikazan u crvenoj boji koja podsjeća na Kristovu otkupiteljsku muku i na prolivenu krv mnogobrojnih Kristovih svjedoka, među kojima je i sveti Tripun, kojem je katedrala posvećena.

Stilizirani jedrenjak u ovome logu, uz alegorijsko značenje priziva u sjećanje i povijesni dolazak relikvija sv. Tripuna koje su u Kotor stigle jedrenjakom iz Carigrada, kao i povezanost Katorske biskupije s morem i morskim životom. Napeta jedra ispunjena su snagom Duha Svetoga kojemu se mjesna Crkva utječe za obnovu vjere u Godini milosrđa i u Godini jubileja posvete katedrale. Katedrala kao



majka i središte liturgijskog života mjesne Crkve sigurno je utočište svih vjernika koje bez razlike prihvaća kao djecu. Izgubljene usmjerava, udaljene miri, postojane krijepi, a sve vodi ka luci spasa; njezina je plovidba sigurna unatoč nemirnome moru i protivnim vjetrovima kojima je šibana, jer je i sama nošena Kristovom lađom - jednom svetom katoličkom i apostolskom Crkvom.

Logo je uz prijedlog Odbora za proslavu izradio Siniša Kolar, apsolutentolog i grafički dizajner.

• Preuzvišenome monsinjoru Iliji Janjiću, kotorskome biskupu

Prigodom svečanog euharistijskog slavlja u kojem proslavljate 850 godina posvete katedrale sv. Tripuna, Njegova Svetost papa Franjo upućuje svoje najsrdačnije pozdrave Vama, svećenstvu, redovnicima i redovnicama i svekolikom vjernom puku Katorske biskupije, kao i svima okupljenima u ovoj povijesnoj prigodi. Sveti otac pridružuje se Vama u molitvama zahvale za sve blagoslove kojima je Katorska biskupija obasuta po njezinoj Katedralnoj Crkvi, koja je svjedok trajne

Božje prisutnosti u njegovoj Riječi i Sakramentima. Dok promišljate o plemenitoj baštini Biskupije i slavite nasljeđe vjere koje Katedrala simbolizira, Njegova Svetost vas sve ohrabruje da obnovite vašu zauzetost kako biste bili „živo kamenje... pa se ugrađujete u duhovni Dom za sveto svećenstvo, da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu“ (1 Pet 2,5). Na ovaj ćete način nastaviti doprinostiti širenju Radosne Vijesti, „ne samo riječima, nego iznad svega životom preobraženim

Božjom prisutnošću“ (*Evangelii Gaudium*, 259) te ćete iznijeti evanđelje „na sve ‘periferije’ koje su potrebne svjetla Evanđelja“ (*Idem*, 20).

Preporučujući sve prisutne milostivom zagovoru Marije, Majke Crkve, Sveti Otac od srca upućuje svoj Apostolski Blagoslov kao zalog mira i radosti u Gospodinu.

Kardinal Pietro Parolin
Državni tajnik

Pregovori oko sastava nove Vlade RH

Priredila:
Tijana Petrović

U Republici Hrvatskoj i njezinim diplomatsko-konzularnim predstavništvima održani su prijevremeni parlamentarni izbori 10. i 11. rujna, na koje se odazvalo 52,59 posto birača, oko deset posto manje u odnosu na izbore u studenom 2015. Od 3,76 milijuna, glasovalo je njih 1,97 milijuna.

Prema službenim rezultatima Državnoga izbornog povjerenstva, HDZ je relativni pobjednik izbora jer novu Vladu neće moći formirati bez koaliranja. Od 151 mjesta u Hrvatskom saboru, HDZ je osvojio 61 zastupničko mjesto, Narodna koalicija ima 54, Most 13, Živi zid s partnerima osam, IDS/PGS tri, Bandićeva Koalicija za premijera dva, HDSSB i nezavisna lista Željka Glasnovića imaju po jedno zastupničko mjesto.

Srpsku manjinu u Saboru zastupat će Milorad Pupovac, Mile Horvat i Boris Milošević, mađarsku Robert Jankovics, talijansku Furio Radin, češku i slovačku Vladimir Bilek. Veljko Kajtazi zastupat će 12 manjina (austrijsku, bugarsku, njemačku, poljsku, romsku,

Zastupnici pokazali konstruktivnost i odgovornost za formiranje stabilne Vlade, a time i odgovornost prema svim građanima.



Predsjednica Kolinda Grabar Kitarović



Andrej Plenković

rumunjsku, rusinsku, rusku, tursku, ukrajinsku, vlašku i židovsku), a Ermina Lekaj Prljaskaj pet manjina (albansku, bošnjačku, crnogorsku, slovensku i makedonsku).

Održan prvi krug konzultacija za sastav nove Vlade

Na Pantovčaku je 28. rujna održan prvi krug konzultacija o izboru mandata za sastav nove Vlade RH, a predsjednica Kolinda Grabar Kitarović je, nakon susreta s predstavnicima svih parlamentarnih stranaka, izjavila da u ovom trenutku nema potrebne većine za davanje mandata.

Ona je novinarima, nakon konzultacija, rekla da je zadovoljna obavljenim razgovorima sa zastupnicima koji su, kako je rekla, pokazali konstruktivnost i odgovornost za formiranje stabilne Vlade, a time i odgovornost prema svim građanima.

Najavila je da će drugi krug konzultacija s predstavnicima parlamentarnih stranaka održati 10. listopada te da će konstitutivnu sjednicu Sabora zakazati za 14. listopad.

Prije toga novinarima se obratio šef HDZ-a i najvjerojatniji mandatar Andrej Plenković rekavši da je razgovor s predsjednicom Grabar Kitarović

trajao 15 minuta dulje od predviđenog vremena.

“Obavijestili smo je o tijeku pregovora. Dosadašnji razgovori nam kao pobjedniku izbora daju uvjerenje da ćemo uskoro biti u situaciji da imamo više od 76 potpisa koji su potrebni za dobivanje povjerenja za sastav buduće Vlade. Čini mi se da su stajališta drugih stranaka poput naših, dakle optimistični smo i nastavljamo razgovore”, kaže Plenković.

Plenković je rekao da HDZ želi vladu s Mostom nezavisnih lista te dodao da sa SDSS-om još nije postignut konkretan dogovor niti fiksne kvote u sastavu buduće Vlade.

Plenković je siguran da će uskoro ostvariti sve preduvjete za sastavljanje nove Vlade.

“Mi smo dobili 61 mandat, Most je dobio 13, to je okvir na osnovi kojeg razgovaramo o budućem sastavu vlade.” Kaže i kako žele da predsjednica ima sasvim jasne garancije te je dodao da, što se HDZ-a tiče, nadaju se da će Vlada biti formirana jer je to potrebno da sustav profunkcionira.

Petrov je nakon konzultacija rekao da što se tiče Mosta, oni se nadaju da će Vlada biti for-

mirana uskoro jer to je, kako je rekao, potrebno da profunkcionira sustav u svim svojim dijelovima.

“Most je u pregovorima s HDZ-om. Kad se dogovori paket, tad ćemo dati naše potpise za takvu vladu”, rekao je čelnik Mosta novinarima nakon razgovora s Grabar Kitarović.

Milanović odlazi s čela SDP-a

Zoran Milanović je nakon nakon izbornog poraza objavio kako se neće više kandidirati za predsjednika SDP-a te je pozvao i stranačka tijela da što prije izaberu novog lidera. Statut SDP-a propisuje da stranka u roku od 150 dana nakon izbora bira novo vodstvo, ali sada se očekuje da taj proces završi do kraja godine.

Milanović je SDP preuzeo u lipnju 2007. godine nakon smrti dotadašnjega predsjednika **Ivice Račana**, dakle odlazi s pozicije vođe ljevice nakon devet godina i tri mjeseca.

Zasad se kao najizgledniji kandidati za Milanovićevog nasljednika spominju Tonino Picula, Siniša Hajdaš Dončić i Ranko Ostojić.



Igor Milanović

**Hrvatsko SRCE
za Crnu Goru**



HGI samostalno na izbore – Vuksanović nositelj liste

U Crnoj Gori održat će se 16. listopada parlamentarni izbori. Ovo su deseti parlamentarni izbori od uvođenje višestranačja i četvrti u nezavisnoj Crnoj Gori. Prethodni izbori za crnogorske poslanike održani su 14. listopada 2012.

Istodobno će biti održani i izbori za odbornike u lokalnim parlamentima Kotora i Budve. Hrvatska građanska inicijativa, jedina stranka s hrvatskim predznakom u Crnoj Gori,

nastupit će samostalno na državnoj razini i na izborima u Kotoru. Tim povodom razgovarali smo s nositeljem liste HGI-ja, Adrijanom Vuksanovićem.





Razgovor vodila:
Tijana Petrović

Nedavno ste proslavili 14. obljetnicu postojanja Hrvatske građanske inicijative. Kako gledate na dostignuća jedine stranke Hrvata u Crnoj Gori?

Hrvatski narod u Crnoj Gori umnogome je oplemenio prostor u kojem živi. Ne moram nabrajati jer su poznata naša dostignuća u prošlosti, koja su naš zajednički ambijent učinila bogatijim u duhovnom, društvenom, pa ako hoćete i estetskom smislu. Sve što su Hrvati stvarali na ponos je Crnoj Gori i ona se time treba predstavljati pred svijetom. Što bi značila Boka kotorska bez katedrale sv. Tripuna ili otoka Gospe od Škrpjela? Bila bi i dalje lijepa, ali i siromašnija. Narod koji je njegovao i njeguje te i takve civilizacijske vrijednosti mora imati i svoj politički identitet. Radujemo se našem zajedništvu sa svim ostalim građanima Crne Gore. Ne samo da se radujemo, nego i izgrađujemo to zajedništvo, ali Hrvate mogu najbolje razumjeti Hrvati, a samim tim i zastupati. Zbog toga je značaj Hrvatske građanske inicijative nemjerljiv. Pripadam mlađoj generaciji HGI-ja i duboko poštujem sve moje starije prethodnike koji su svojim ugledom i znanjem afirmirali jedinu stranku Hrvata u Crnoj Gori. Na nama mlađima je da održimo taj kontinuitet i dodatno je ojačamo.

Trebalo je prije 14 godina u svoj program unijeti naše zalaganje za neovisnu Crnu Goru i njezinu poziciju u euroatlantske integracije. Ne

*Adrijan
Vuksanović*

moram Vas podsjećati, to je vrijeme predreferendumske Crne Gore, vrijeme izrazite političke i društvene napetosti. Mi smo tada hrabro iskazali ono što osjećamo i to unijeli u svoj program. Danas, hvala Bogu, Crna Gora živi svoju nezavisnost. Čvrsto sam uvjeren da nam vizije i hrabrosti neće manjkati i za druga dostignuća koja će našu zbilju učiniti boljom. Djelovanjem Hrvatske građanske inicijative položaj Hrvata i klima u kojoj žive znatno je poboljšana. No, to je proces i ne smijemo statirati u njemu. Kao stranka stipendiramo jedanaest studenata, a Školu engleskog jezika u Kotoru i Tivtu vodimo i financiramo vlastitim sredstvima. Sudjelovali smo u organizaciji više od stotinu kulturnih manifestacija. Pomogli smo u realizaciji mnogih sportskih i umjetničkih događaja. Mi smo nastavljači i čuvari bogate tradicije Hrvata u Crnoj Gori.

Nastavit ćemo kontinuitet i dinamiku, koliko god to bilo zahtjevno. Naša dostignuća teško je pobrojati na ovome mjestu. Drago mi je što su ta postignuća građani prepoznali i vrednovali.

Bližimo se državnim izborima, na kojima nastupate samostalno. Vi ste na čelu liste „HGI od srca“. Kakva su Vaša očekivanja?

Važnost ove političke utakmice je velika. Mišljenja smo da svi narodi moraju imati svoje političke predstavnike, pa samim tim i Hrvati. Sva dostignuća na raznim poljima društvene zbilje, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti, moramo i politički zastupati.



Sada smo u potpunosti posvećeni kampanji. Jako smo zadovoljni na koji način vodimo naše predizborne aktivnosti. Razlog tome i je iznimno pozitivan dojam koji smo ostavili na veliki dio građana koji nam otvoreno upućuju pohvale. Siguran sam da nijedna stranka, s malim novčanim sredstvima koje imamo, nije uspjela ovo što smo mi. Ponosan sam što nitko od uglednika HGI-ja nije uputio nijed-

nu pogrđnu riječ prema bilo kome. Želimo i jesmo osvježenje na crnogorskoj političkoj sceni i ponašamo se onako kako bismo voljeli da ona izgleda, kultivirana i civilizirana. Zbog toga nećemo davati doprinos u vulgarizaciji ove političke utakmice. Tako ćemo se ponašati i ubuduće. To je naš doprinos, između ostalog, kvaliteti ovog društva. Lako je dobivati glasove napadajući druge. Mi pričamo samo o sebi

i tako afirmiramo vrijednosti koje smo dužni svi njegovati.

Vjerujem i očekujem da ćemo prijeći zacrtani cenzus, odnosno da ćemo ostvariti 0,35% potpore od ukupnog broja građana koji izađu na izbore. Ono što nam ne ide u prilog je to što sve upućuje da će biti velika izlaznost, a samim tim trebat će nam i veća potpora. No, ja vjerujem u pozitivan ishod jer vjerujem da građani shvaćaju značaj političkog zastupanja našeg naroda u institucijama države Crne Gore. Mogu slobodno reći da nismo nikada imali ovako kvalitetnu kampanju koja je medijski odlično praćena.

Nedavno ste dobili pohvalu iz nevladinog sektora, konkretno od MANS-a, da ste jedini od svih stranaka transparentno prikazali utrošena sredstva.

Hrvatska građanska inicijativa je najmanja stranka s parlamentarnim statusom u Crnoj Gori. Samim tim i naša stranačka infrastruktura je mala. Zbog toga da bismo bili uspješni, moramo biti kreativniji i voditi svoje aktivnosti dinamičnije od drugih. Izvještaj MANS-a nas veseli jer je to i verifikacija našega poštenog i predanog rada. Tako ćemo raditi i ubuduće jer samo tako i znamo.

Jeste li u nečemu pogriješili?

Hrvatska građanska inicijativa ušla je u svoju 15. godinu postojanja. Ta činjenica služi na ponos svima nama

jer opstati na političkoj sceni, unatoč raznim otežavajućim okolnostima, zaista je uspjeh. Sigurno smo nekad i napravili neku pogrešku, ali nikada je nismo napravili svjesno. Osobno, svaku svoju pogrešku, koliko god bila bolna, doživljam i kao poticaj za dalj-

nju izgradnju. Kao stranka jasno uočavam da nismo dovoljno pred javnošću prezentirali svoje uspjehe i ostvarenja. Sada smo u ovoj kampanji to ispravili i vidim da građani pozitivno reaguju na naše inicijative i sve ono što smo postigli.

Hrvatsko srce za Crnu Goru

Na listi HGI-ja za crnogorski parlament nalaze se 42 imena. Uz nositelja liste Adrijana Vuksanovića, tu su Marija Vučinović, predsjednica stranke i ministrica bez portfelja u Vladi Crne Gore, Ilija Janović, aktualni potpredsjednik Općine Tivat, Zvonimir Deković, predsjednik HNV-a, Ljiljana Velić, predsjednica podružnice HGI – Kotor, Ljerkica Dragičević, poslanica u Parlamentu, Blanka Radošević Marović, pomoćnica ministra za manjinska pra-

va, Svjetlana Zeković, dječji kardiolog, Dijana Milošević, potpredsjednica HGD CG, Marin Čaveliš, član HGD CG, Andrija Krstović, povjerenik HGD CG za Tivat...

HGI nastupit će na izborima u Kotoru pod sloganom - Za bolji Kotor - HGI od srca! Nositelj liste je Ljiljana Velić, predsjednica općinskog odbora stranke. Na izbornoj listi su ugledne građanke i građani Kotora, a zastupljenost žena je 45 posto.



U dvorani Ministarstva kulture Crne Gore na Cetinju 9. rujna održan je hommage i otvorena retrospektivna izložba skulptura i crteža Andrije Krstulovića

Prizori zaustavljeni u vremenu

Veliki ljudi obično su i skromni.

Ta vrlina potvrđuje njihovu ljudsku veličinu. Skromnost i veličina duha Andrije Krstulovića ogleda se u činjenici da je prihvatio klesanje monumentalnog djela drugog velikana, svog učitelja, Ivana Meštrovića

Priredile:

**Lenka Gospodnetić
i Danijela Vulović**

Izložba kao mali, ali važan doprinos jačanju mostova između dvije zemlje: Hrvatske i Crne Gore, još jednom je podsjetila i na univerzalnost jezika kulture. Tako bi se, u najkraćem, mogla opisati pozadina događaja u organizaciji Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore - Kotor i Hrvatske matice iseljenika - podružnice Split, koji su u Cetinju, negdašnjoj kraljevskoj prijestolnici, organizirali hommage i izložbu malih skulptura i

crteža splitskog kipara Andrije Krstulovića. Kiparski velikan i nekadašnji učenik iz radionice Ivana Meštrovića pedesetih godina prošloga stoljeća po njegovim nacrtima iz monolitnoga granita isklesao je kip Njegoša i dvije karijatide, koji danas ponosno stoje u Njegoševome mauzoleju na Lovćenu! Spomeničke skulpture iz formalnog doba 'bratstva i jedinstva' ostavile su trag za vječnost Splitsanina Krstulovića, u vlastitome gradu, inače najviše prepoznatljivoga po skulpturama ispred Palače pravde i zgrade Općine, te spomeniku Palom pomorcu na Katalinića brigu.





Na lik i djelo slavnoga kipara Krstulovića podsjetila je Branka Bezić Filipović, predstavnicca Hrvatske matice iseljenika i voditeljica podružnice Split, a načelnu važnost kulture iskazala je i anegdotom iz Drugoga svjetskog rata: „Kad su Churchillu predložili da ukine proračun za kulturu zbog ratnih uvjeta i općeg siromaštva, on je rekao: ‘Da ukinemo proračun za kulturu? Za što ćemo se onda boriti?!’“

te je nastavila: „Kada umjetnik radi neko djelo, on u njega unese emociju. Ona tu ostane zauvijek. Ona je bezvremenska. Kada mi djelo promatramo, ta emocija nas dotakne, ona nas oplemeni, čini nas boljim ljudima, pred njom smo svi jednaki i ona nas ujedinijuje, a to je najvažnije.“ Na otvorenje međunarodne izložbe, na žalost, zbog prometne nezgode nije mogao doći glavni inicijator ovog do-

gađaja, prvi predsjednik Hrvatskoga građanskog društva CG - Kotor Tripo Schubert, no zato je događaju nazočila Danijela Vulović. U odsutnosti predsjednika Marija Brguljana, ona je pozdravila prisutne i zahvalila Ministarstvu na organizaciji.

Vrlo opsežno i poučno izlaganje o nastanku mauzoleja na Lovčenu, koji je zauvijek ‘udomio’ djela iz Meštrovićeve glave i Krstulovićeve dlijeta dala je mr. Vesna Vičević i zapitala se: „Bi li Mozart bio takav muzički genij da je njegova glazba ostala samo na notnom znakovlju, da joj nisu udahnuili život brojni majstori tijekom stoljeća? Tako bi i sa skicama Ivana Meštrovića, kojima je udahnuo život splitski ‘majstor dlita’ Andrija Krstulović. Veliki ljudi obično su i skromni. Ta vrlina potvrđuje njihovu ljudsku veličinu. Skromnost i veličina duha Andrije Krstulovića ogleda se u činjenici da je prihvatio klesanje monumentalnoga djela drugog velikana, svog učitelja, Ivana Meštrovića“, istaknula je Vičević. Ona se zapitala bi li vrhunski umjetnik Ivan Meštrović bio u cijelosti to što jest da su mnoga njegova monumentalna djela - među njima naš mauzolej s figurom Njegoša i figurama dviju Crnogorki isklesanih u granitu - ostala samo u formi skica i modela. Vjerujemo da je odgovor negativan. I sam vrhunski kreator maestro Krstulović, „majstor od dlita“, kako kažu njegovi Splićani, ovdje je samo vrhunski interpretator - izvođač koji je maestralno isklesao zamisao drugog maestra. Ugrađujući u taj rad svu svoju kreativnost, potvrdio je za vječnost umjetničku veličinu i Ivana Meštrovića i svoju, istaknula je Vičević. Dojmljiv predgovor katalogu ove intimistički posložene izložbe malih skulptura i crte-



Danijela Vulović, Tihomila Krstulović Becker, Vesna Vičević, Vesna Vuković i Hrvoje Vuković



Ivo Brajak, Branka Bezić Filipović, Vesna Vičević i Dragica Milić

ža pod nazivom 'Omaž Andriji Krstuloviću' napisao je crnogorski ministar kulture Goranović osobno. Katalog je kreirala Branka Bezić Filipović.

Izložbu je maestralno postavio splitski akademski kipar i profesor Kažimir Hraste, a visoko pokroviteljstvo preuzelo Ministarstvo kulture Crne Gore. S obzirom na to da je ministar kulture Crne Gore Pavle Goranović bio spriječen doći, u njegovo ime izložbu je otvorila generalna direktorica Direktorata za kulturno i umjetničko stvaralaštvo, Dragica Milić, koja je rekla da je

Andrija Krstulović, uz hrvatsku, također dio crnogorske historije umjetnosti pa je zato sasvim prirodno da se ovaj kulturni događaj upriliči u Crnoj Gori, zemlji među čijim se najvećim simbolima nacionalne kulture nalaze i djela koja je Krstulović stvarao. „Ako u crnogorsko-hrvatskim relacijama tražimo najčvršće veze, onda su to svakako kulturne. Kultura je prostor koji je ujedinio duh ova dva naroda, razvijao međusobno razumijevanje i pokazivao našu bliskost. Tom prostoru pripada i Andrija Krstulović“, rekla je

Milić, dodavši da će ime ovog umjetnika ostati upamćeno u crnogorskoj historiji umjetnosti. „Andrija Krstulović ostavio je neizbrisiv trag u crnogorskoj povijesti i kulturi. On je bio sposoban Meštrovićevu ideju provesti u stvarnost“, naglasila je uz ostalo podsjetivši na neraskidive kulturne veze dvaju susjednih naroda.

Prikazan je i film o životu i radu kipara Andrije Krstulovića, autorice Branke Bezić Filipović, a na otvorenju je bila i kći autora - Tihomila Krstulović Becker. Svečanost otvorenja svojim nastupom uveličali su i daroviti mališani, članovi dječjega mandolinskog orkestra HDCG „Tropo Tomas“ iz Kotora.



MODELI MEŠTROVIĆEVIH KARIJATIDA NISU UNIŠTENI

Gipsani modeli Meštrovićevih karijatida, za koje se u određenim krugovima mislilo da su davno uništeni, čuvaju se u jednom od depoa Vladinog doma, centralnog zdanja Narodnog muzeja Crne Gore na Cetinju. Tu je također smještena i demontirana gipsana figura Njegoša s orlom, koja je Andriji Krstuloviću i njegovim suradnicima služila kao uzor za klesanje originala u granitu.

Spomenute figure su se više od dva desetljeća nalazile u stalnoj postavci Umjetničkog muzeja Crne Gore da bi nakon promjene izložbene koncepcije bile premještene u depo.

Aleksandar Berkuljan

Rođena s DAROM – Darinka Matić Marović



Njezino ime je simbol njezine ličnosti, a o umjetničkom izrazu Darinke Matić Marović mnogobrojni kritičari su rekli - sposobna, marljiva, uporna, perfekcionista, posjeduje golemu radnu energiju, kultiviranu muzikalnost, autoritet, preciznost, energičnost i izdržljivost.

Razgovor vodila:
Marina Dulović, prof.

Prva žena dirigent, prva žena dekan Fakulteta muzičke umjetnosti u Beogradu, prva žena rektor Univerziteta umjetnosti u pet mandata, proslavljena dirigentica zborova 'Collegium Musicum' i 'Obilić', profesor emeritus. Rođena u Herceg Novom, odrasla i školovala se u Kotoru, ostala privržena rodnom kraju, postala poznata i slavna, a ostala - naša Dara. „Volim lijepo i držim do sebe kao svaka Bokeljka. Uvijek mi je majka govorila kad bih išla rivom – Dare, digni glavu, ali

nemoj previše, da negdje ne zapneš.“ I nije zapela, već se vinula u visine i s njezinim imenom u zvijezdu među kraljicama jedna zvijezda našla je svoje mjesto odakle je promatra i hrabri. Naime, prije nekoliko mjeseci kad je njezin zbor 'Collegium Musicum' slavio 45 godina postojanja, članice zbora priredile su dragoj profesoricu neobičan poklon – zvijezdu u zvijezdu s imenom Darinka Matić Marović.

Njezino ime je simbol njezine ličnosti, a o umjetničkom izrazu Darinke Matić Marović mnogobrojni kritičari su rekli - sposobna, marljiva, uporna, perfekcionista, posjeduje go-

lemu radnu energiju, kultiviranu muzikalnost, autoritet, preciznost, energičnost i izdržljivost.

Razgovaramo s njom u ugodnome ambijentu Instituta Igallo, u pauzi Međunarodnog natjecanja solo pjevača „Bruna Špiler“.

Potpuno je uobičajeno i već poznato da imate jako puno energije i da ste neumorni kada je rad u pitanju. Je li u tome presudna genetika ili svakodnevni trening?

Vjerojatno je u pitanju i genetika jer malo spavam, a puno radim, ali mislim da je

presudno što sam se od malih nogu aktivno bavila sportom i to ne bez rezultata. Bila sam prvakinja u plivanju, gimnastici na parteru i streljaštvu. Ovaj posljednji talent vjerojatno sam naslijedila od oca koji je bio artiljerac. Sve mi je nekako išlo od ruke, čega god bih se uhvatila, i ništa mi nije bilo teško. Svirala sam klavir, ali mi se sviđala i harmonika. Promatrala sam kako drugi sviraju i jednog dana uzela harmoniku i počela svirati.

Kako je teklo Vaše školovanje? Odrastali ste uz majku koja se u teškim poslijeratnim danima jako trudila da Vam osigura i muzičko obrazovanje.

Da, moja majka je smatrala da je muzičko obrazovanje uz ono opće, obvezan dio školovanja. Upisala me u Muzičku školu kod gospođe Matjan koja nas je ne samo učila, već nas je okupljala, priređivala čajanke, razgovarala s nama, držala satove klavira, solfeggia, glume, plesa, bontona... Bila je više nego profesorica. Ona je bila Slovenka koja je učila kod poznatoga klavirskog pedagoga Emila Hajeka u Beogradu. Kod nje sam završila nižu muzičku školu jer srednja tada nije postojala u Kotoru, a nakon toga Opću gimnaziju. Dobro mi je išla matematika i dvoumila sam se između matematike i muzike. Položila sam prijemni ispit na Akademiji u Beogradu za nastavnički odsjek s klavirom kao glavnim predmetom, a kasnije sam završila i dirigiranje kod profesora Mihaila Vukdragovića. On je za mene govorio da je šteta što nisam muško jer se u to vrijeme ni jedna žena nije odvažila da bude dirigent. Iako sam muzičar po obrazovanju, čitav život promatram partiture na matematički način. Slažem brojeve u taktovima i



tako zapamtim cijelu partituru. Kao student bila sam jako siromašna. Nisam imala klavir i vježbala bih na stolu u studentskome domu.

Poznate su Vaše solističke uloge u plesnom ansamblu KUD-a „Branko Krstanović“ gdje ste također postigli zapažene uspjehe. Posebice Ero s onoga svijeta i Lindo!

Da, to su bile moje najzapaženije solističke uloge u Krsmancu. Igrala sam 184 puta na osmomjesečnoj turneji izvan zemlje. Imala sam uvijek 'mota' i za sviranje i za ples i za dirigiranje. Volim raditi i volim svoje znanje prenositi mladima.

Na inicijativu profesora Voje Ilića osnovali ste akademski ženski zbor 'Collegium Musicum', koji postoji 45 godina.

Tako je. Od 1971. godine radim s djevojkama s teoretskog odsjeka Muzičke akademije u Beogradu. Veliki broj generacija ovaj ansambl učinio je poznatima izvan granica naše zemlje. Na repertoaru imamo djela od XI. stoljeća do suvrem-

enih autora. Mnogi su skladatelji upravo ovom zboru posvetili svoja djela, a imali smo 150 premijernih izvođenja. Od 1981. godine, nakon smrti tadašnjeg dirigenta Bogdana Babića, divnog čovjeka i velikog umjetnika, preuzela sam vodstvo i u Krsmancu. S ova dva zbora posljednjih desetljeća nastupali smo u više od 40 zemalja svijeta. Na tromjesečnoj američkoj turneji zapažen je bio naš nastup u poznatoj Carnegie hallu. U Americi i Kanadi dirigirala sam na ukupno 108 koncerata. Posvuda smo osvajali prve nagrade, Areco, Langolen, Goricia, Berlin, Varna, Peking...

Kako danas gledate na vrijeme koje je za Vama?

Za mene je najveća nagrada i najljepša zahvalnost kada moje djevojke, sada već odrasle žene, kažu: „S vama smo provele najljepše dane.“ Najvažnije je da čovjek može svojim radom osigurati nasljednike, a ja ih imam puno, i u pedagogiji i na scenama. Posvuda su moji studenti. Posvećenost mladima i ljubav koju međusobno razmjenjujemo predstavlja nešto najljepše na svijetu.



Poznata je Vaša rečenica pred izlazak na scenu: „Osmijeh, osmijeh!“

Pa naravno, osmijeh je neophodan. Tko bi slušao neki namrgođeni zbor? Ja svojim izgledom, stavom i osmijehom dajem primjer kako treba izaći i biti na sceni. Scena znači odgovornost. Popni se, okreni se publici, nemoj ništa reći, otpjevati, odsvirati i vidi što je odgovornost. Uvijek sam se odgovorno odnosila i prema radu i prema sceni. Nikada nisam mogla sjediti skrštenih ruku. I kada sam bila rukovodilac, trudila sam se nešto učiniti i ostaviti trag.

Više puta ste dirigirali velikim ansamblima odnosno izvodili značajna djela klasične muzike.

Da. Najveći izvođački aparat bio je ansambl od 750 sudionika u Sava centru na izvođenju Mozartova Rekvijema. S tolikim brojem izvođača morala sam biti i stroga da bi se održala disciplina i tako važan projekt postavio na scenu. Na kraju je čitav ansambl uzvikivao: „Volimo te, Daro.“ Taj događaj je iste godine na ljetu repriziran ovdje pred katedralom sv. Tripuna, ali s puno manjim brojem sudionika. Često sam dirigirala i u Kotoru i

Herceg Novom i to su za mene posebni trenuci. Ovdje su moji korijeni i moja familija, mnogi prijatelji i dragi ljudi.

Mislite li kao i Vaša majka da djeca trebaju obvezno pohađati i muzičku školu?

Da, mislim kako je važno da djeca pohađaju i muzičku školu jer se tako razvija odnos prema muzici i umjetnosti uopće, stječu radne navike u kontinuitetu, kao uostalom i u sportu. Poput treninga u sportu, vježbanje je važno i u muzici. Bez ozbiljne potpore roditelja ni jedno dijete ne može uspjeti u muzici. Iako se danas sve manji broj opredjeljuje za zanimanje muzičara, ja nikad nisam zažalila što sam se bavila ovim zanimanjem. Djeca koja istinski u sebi imaju dara i želju za muzikom, kad-tad nađu svoj put.

Kažu za Vas da ste tolerantna osoba koja voli ljude sa svim njihovim manama i vrlinama, da imate veliko srce i široku dušu.

Voljela bih da takva ostanem i u starosti. Da me ne napusti energija koju posjedu-

jem, vjera u Boga i u ljude. Bog mi je dao prirodu i mudrost da znam neke stvari prešutjeti, ne svadam se i ne kontriram. Uvijek na lijep način nastojim doći do rješenja.

Mnogobrojne su godine koje je naša sugovornica provela sa svojim zborovima, mnogobrojne su generacije koje je iznjedrila i kao dirigent i kao profesor, ali su mnogobrojne i anegdote o njoj ispričane. Jedna od njih je sljedeća.

Pred šalterom razgovara s neljubaznom službenicom i odustaje od svoje namjere da joj objasni zbog čega je tu. U posljednjem pokušaju upita je: „Pa zar me ne poznajete?“ Neljubazna službenica negativno odgovara. Dara se okrene leđima, podigne ruke i počne dirigitirati. Žena s osmijehom odgovara: „A, da, znam. Vi ste Darinka Matić Marović.“

Trudeći se da sve što radi dovede do savršenstva, postigla je da uživamo u njezinim izvođenjima najvećih dometa, a svojim dobrim djelima da njezino ime zvuči kao najljepša arija. Za sve nas muzičare ona je više nego profesorica – ona je osoba koju volimo, poštujemo i divimo joj se!



*Marina Dulović
i Darinka Matić Marović*

*UZVRATNI POSJET BRATOVŠTINE BOKELJSKE MORNARICE 809
IZ RIJEKE HRVATSKOME GRAĐANSKOM DRUŠTVU CRNE GORE -
KOTOR OD 15. DO 18. RUJNA*

Svetom Tripunu s ljubavlju



**Priredila:
Tijana Petrović**

Prošle godine u mjesecu lipnju Bratovština Bokeljske mornarice 809 iz Rijeke ugostila je mandolinski orkestar HGD CG, koji je odr-

žao koncerte u Križišću, Novome Vinodolskom i Rijeci.

Uzvratni posjet Kotoru članovi Bratovštine uskladili su s proslavom 850 godina od posvećenja katedrale-bazilike sv. Tripuna. S njima je doputovao i određen broj njihovih

najmlađih učenika Glazbene škole „Ivan Matetić Ronjgova“, kao i Muzičke akademije iz Zagreba, koji su održali koncert u koncertnoj dvorani muzičke škole „Vida Matjan“, u organizaciji Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore - Kotor. Na



Bokelja i drugih hodočasnika iz Hrvatske. Ovu obljetnicu posebno je obilježilo zajedništvo iskazano postrojanjem 'rame uz rame' mornara Bokeljske mornarice Kotora i hrvatskih bratovština „Bokeljske mornarice 809“ .

Više od stotinu članova hrvatskih bratovština Bokeljske

repertoaru su izvođeni: L. Mozart, J. S. Bach, A. Rubbakh, D. Milhaud, N. Milotti, E. Gnyesin, W. Popp, N. Andersen, F. Pintarić, T. Vidošić, J. Haydn, L. Moyse, F. Schubert i J. Suk, a skladbe su izvodili: Angelina Brguljan - klavir, Petra Pavličić - flauta, Paola Pavličić - klavir, Mauro Mičetić - klarinet, Sara Schubert - klavir, Paula Zuljević - violina.

Izvođače je pratila na klaviru prof. Borjana Pantelić-Skla-

dany, a koncert su pripremile prof. Paola Radin i prof. Alenka Pečar-Host.

Dobrodošlicu djeci iz Rijeke priredio je dječji mandolin-ski orkestar HGD CG „Tripo Tomas“ skladbom „Bokeljska noć“, na tekst Maje Perfiljeve i glazbu Hrvoja Hegedušića.

Obljetnica 850 godina posvećenja katedrale svetog Tripuna velika je obljetnica i bit će upamćena po velikom broju



mornarice iz Zagreba, Rijeke, Pule, Splita i Dubrovnika prisustvovalo je 17. rujna 2016. proslavi 850. obljetnice posvećenja katedrale sv. Tripuna. Njihov odred od 25 mornara obučenih u tradicionalnim odorama Bokeljske mornarice sudjelovao je u proslavi postrojen na platou katedrale s njezine zapadne strane za cijelo vrijeme dok je odred Bokeljske mornarice, sastavljen od mornara iz Kotora, Tivta i Herceg Novoga otplesao

kolo sv. Tripuna. Nakon toga članovi bratovština prisustvovali su svečanoj misi u katedrali, koju je prvodio nadbiskup zagrebački, kardinal Josip Bozanić. Poslije mise posjetili su Dom Mornarice, gdje su se družili s domaćinima. Pozitivna atmosfera koja je vladala tijekom same pro-



su Bokelji u pitanju i mjesta za kulturu. I ovoga puta naši sunarodnjaci iz Hrvatske pokazali su se i kao stvaratelji kulturnih vrijednosti i kao konzumenti. Tako je riječka bratovština u petak, 16. rujna prije svečane akademije organizirala koncert ozbiljne glazbe djece riječkih Bokelja, polaznika glazbenih škola, dok su članovi zagrebačke bratovštine istoga dana ujutro posjetili Cetinje i obišli najpoznatije muzeje toga grada te se upoznali s crnogorskom kulturnom baštinom.

Istoga dana u popodnevним satima održan je stanačnik predsjednika hrvatskih bratovština sa čelnicima Bokeljske mornarice Kotor. Razgovaralo se o unapređenju međusobnih odnosa i o modalitetima buduće suradnje.

Obilježavanje 850 godina od posvećenja katedrale svetog Tripuna velika je obljetnica i bit će zapamćena po velikom broju Bokelja i drugih hodočasnika iz Hrvatske. Ovu proslavu posebno je obilježilo zajedništvo iskazano postrojanjem 'rame uz rame' morna-

slave prenijela se nešto kasnije i na brod kojim su članovi hrvatskih bratovština i Bokeljske mornarice Kotor s brojnim uzvanicima, među kojima su bili nadbiskup zagrebački, kardinal Josip Bozanić, biskup hvarski, mons. Slobodan Štambuk i biskup kotorski, mons. Ilija Janjić, obišli bokokotorski zaljev.

U, inače, bogatom i sadržajnom programu njihova trodnevnoga borvaka u rodnome kraju, našlo se, kao što to obično i biva kada





U bogatom i sadržajnom programu njihova trodnevnoga boravka u rodnome kraju našlo se, kao što to obično i biva kada su Bokelji u pitanju, i mjesta za kulturu. I ovaj put naši sunarodnjaci iz Hrvatske pokazali su se kao stvaratelji kulturnih vrijednosti i kao konzumenti. Tako je riječka bratovština u petak, 16. rujna, prije svečane akademije organizirala koncert ozbiljne glazbe djece riječkih Bokelja, polaznika glazbenih škola, dok su članovi zagrebačke bratovštine istoga dana ujutro posjetili Cetinje i obišli

ra Bokeljske mornarice Kotor i hrvatskih bratovština „Bokeljske mornarice 809“.

Više od stotinu članova hrvatskih bratovština Bokeljske mornarice iz Zagreba, Rijeke, Pule, Splita i Dubrovnika bilo je prisutno 17. rujna 2016. na proslavi 850. obljetnice posvećenja katedrale sv. Tripuna. Njihov odred od 25 mornara odjevenih u tradicionalne odore Bokeljske mornarice sudjelovao je u proslavi postrojen na platou katedrale s njezine zapadne strane dok je odred Bokeljske mornarice, sastavljen od mornara iz Kotora, Tivta i Herceg Novoga, otplesao kolo sv. Tripuna. Nakon toga članovi bratovština bili su na svečanoj misi u katedrali, koju je predvodio zagrebački nadbiskup, kardinal Josip Bozanić. Poslije mise posjetili su Dom mornarice, gdje su se družili s domaćinima. Pozitivna atmosfera koja

je vladala tijekom same proslave prenijela se kasnije i na brod kojim su članovi hrvatskih bratovština i Bokeljske mornarice Kotor s mnogobrojnim uzvanicima, među kojima su bili zagrebački nadbiskup, kardinal Josip Bozanić, hvarski biskup, mons. Slobodan Štambuk i kotorski biskup, mons. Ilija Janjić, obišli Bokotorski zaljev.

najpoznatije muzeje toga grada te se upoznali s crnogorskom kulturnom baštinom.

Istoga dana u popodnevnom satima održan je stanak predsjednika hrvatskih bratovština s čelnicima Bokeljske mornarice Kotor. Razgovaralo se o unapređenju međusobnih odnosa i o modalitetima buduće suradnje.



UČENICI OSNOVNE ŠKOLE „NARODNI HEROJ SAVO ILIĆ“
PREDSTAVILI PJESNIŠTVO BOKE

Dan hrvatskog pjesništva Boke u Zadru

Piše:
Dijana Milošević

Utorak, 27. rujna, u zadarskoj Gradskoj knjižnici predstavljen je dio bogatoga hrvatskog pjesništva Boke kotorske.

Program je dio istoimenog projekta studentice Zadarskog sveučilišta Marine Bogdanović, koji je prihvaćen i financijski podržan od Fonda za zaštitu i ostvarenje manjinskih prava Crne Gore.

Cilj projekta je predstavljanje književnog opusa pjesnika s područja Boke u Zadru i prezentacija bogate tradicije Boke kotorske i stvaralaštva hrvatskih književnika s ovog područja.

Pjesnički opus velikih hrvatskih pjesnika ovog područja, pjesnika Miloša Miloševića, Frana Alfirevića, Viktora Vide i Vicka Nikolića, poetsko-glazbenim programom predstavili su članovi dramske sekcije i zbora Osnovne škole „Narodni heroj Savo Ilić“ iz Dobrote koji u sklopu nastavnih aktivnosti njeguju kulturnu baštinu svoga kraja učeći mlade da rastu u duhu našeg nasljeđa i kulture.

Cilj projekta je predstavljanje književnog opusa pjesnika s područja Boke u Zadru i prezentacija bogate tradicije Boke kotorske i stvaralaštva hrvatskih književnika s ovog područja.

Osobitu draž ovoj večeri dala je i prisutnost ugledne profesorice Zadarskog sveučilišta Vande Babić, čija djela prožima bokeljska povijest, a čije srce još uvijek čuva bokeljske kantune i portune, čija duša odiše jedinstvenim mentalitetom Zaljeva hrvatskih svetaca i koja svoj život i rad posvećuje očuvanju identiteta Hrvata svoga rodnog kraja.

Mala Boka ima tu mističnu moć da stvara velike ljude.

Voditelji programa pozdravili su profesoricu Vandu Babić izvedbom njezinih stihova voljenoj Boki i uz granu naranče donesenu iz njezina rodnog kraja iskazali joj čast i poštovanje.

Bogatu dušu čarobne Boke otkrivali su, uvjerljivo i slikovito, madi recitatori Luka Samardžić, Nikola Vukšić, Milica Kaščelan, Irina Bulajić, Petra





Split

Bulajić, Mia Stjepčević, Dora Ljutić i Milica Popović, budući snažne emocije i izazivajući vidno uživanje prisutnih.

Čarobni zvuk zbora preljevao se dvoranom pjesmom „Čarobna Boka” u izvedbi zbora u čijem sastavu su učenici OŠ „Savo Ilić”: Maja Čatović, Nikola Vukšić, Irina Bulajić, Petra Bulajić, Dora Ljutić, Staša Borozan, Jovana Dojčinović, Petra Petrović, Nađa Delić, Marija Martinović i dvije učenice Gimnazije Kotor Jovana Delić i Đorđa Borozan.

Duh bokeljskih kantuna i portuna, šum i miris mora kao vječne inspiracije ljubavnih storija, slike kaleta i pjaceta donijeli su na scenu mladi glumci Luka Samardžić, Irina Bulajić, Nikola Vukšić, Milica Popović i Dora Ljutić.

Kratkim igrokazima i tradicionalnim bokeljskim govorom vjerno su oslikavali život pjaca i pjaceta drevne Boke.

Dio večeri posvećen je velikom akademiku, znastveniku i pjesniku, nikad zaboravljenom Milošu Miloševiću, koji je ostavio neizbrisiv trag svojim

djelima ne samo Boki, već i voljenome gradu Zadru.

Uz mnogobrojna priznanja, dobitnik je i Plakete Zadarskog sveučilišta.

U ime sjećanja na ovoga velikoga svestranog umjetnika, stihove njegove pjesme „Zadar” recitirao je Luka Samardžić, uz snažan emotivni dojam koji je pratio svaki izgovoreni stih.

Stihovima Frana Alfirevića, pjesnika mora i morskih snova, dočarala je njegove zagrljaje i suze nostalgije Milica Kaščelan, darivajući posjetiteljima plam sjećanja kao što je on darivao svojoj Boki.

Program protkan snažnim emocijama u ugodnom raspoloženju prisutnih završen je glazbenom porukom zbora „Svi smo mi isti”.

Na kraju programa asistentica i ujedno autorica programskog dijela projekta Dijana Milošević zahvalila je sudionicima programa na odličnoj i emotivnoj izvedbi, profesoricama Aleksandri Sindik i Mirjani Ilić, kao i voditeljici zbora Vesni Ivanović.

Osobitu zahvalnost uputila je i Fondu za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, koji je prepoznao značaj ovog projekta i dao financijsku potporu projektu.

Uz poklon suvenire ručne izrade poduzetničke sekcije OŠ „Narodni heroj Savo Ilić”, primjerke Hrvatskoga glasnika Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore i promotivne materijale Turističke organizacije Općine Kotor uputila je i zahvalnost ravnateljici Gradske knjižnice Doroteji Kamber Kontić, profesorici Vandi Babić i knjižničaru Antu Kolanoviću.

„Libro kojim Boka šumi otvorili smo večeras ovdje pred vama, dragi posjetitelji, u nadi da ćemo razbuktati plam drevnih lanterni i otvoriti i posljednju prašnjavu stranicu zaborava rukom naše mladosti i povezanosti. Ovo je samo jedna povijesna stranica bogate riznice Bokeljske tradicije i kulture koju ćemo nastaviti otkrivati i dalje”, poručila je Dijana Milošević.

Prisutnima i gostima obratila se Vanda Babić i ravnateljica Gradske knjižnice Doroteja Kamber Kontić izražavajući zahvalnost i zadovoljstvo zbog započete suradnje uz nagovještaj daljnjih planova predstavljanja programa u zadarskim školama i na Sveučilištu.

Nakon programskog dijela realizacija kompletnog programa projekta nastavljena je obilaskom i šetnjom zadarskim poluotokom. Sudionici programa i njihovi profesori obišli su crkvu sv. Donata, katedralu sv. Stošije, Trg Petra Zoranića, prošli Kalelargom, prošetali se Forumom, Trgom tri bunara i parkom uz crkvu Gospe od zdravlja te nastavili do Morskih orgulja i Pozdrava suncu.

Drugog dana nakon ručka u Splitu i obilaska grada uslijedio je povratak u Kotor.



Grana naranče za Vandu



Direktorica Gradske knjižnice



Voditelji Luka Samardžić i Milica Kaščelan



Godišnja doba – zapisi na površini zemlje

Piše:
Marija Mihaliček

Galerija solidarnosti tijekom rujna bila je ispunjena slikama i crtežima poznatoga slikara RATKA LALIĆA (Dolipolje pokraj Visokog, 1944.), prizorima prirode i njezinih mijena, svijeta tišine, smiraja i vizualnog užitka. Jednako su osjetili plemenito zračenje Lalićeve umjetnosti s kamena kotorske palače ljubitelji njegovog slikarstva i oni koji su se prvi put sreli s njegovim slikama na ovoj izložbi.

Potekao iz živopisnog sela uz rijeku Bosnu, napojen od rođenja blagotvornim osjećajem za prirodu, Ratko Lalić talent je usmjeravao obrazovanjem u Školi za primijenjenu umjetnost u Sarajevu i Akademiji likovnih umjetnosti u Beogradu, gdje je diplomirao i završio magistarske studije kod poznatog slikara prof. Stojana Čelića, 1975. godine. Povratkom u Sarajevo teku plodne godine umjetničkog stvaranja koje je bilo prihvaćeno i cijenjeno kao originalna pojava jugoslavenske likovne scene 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća, o čemu svjedoče samostalne izložbe u kulturnim centrima Jugoslavije. Već za studentskih dana 1973. dobiva ugledna priznanja: Veliku nagradu iz Fonda Riste i Beta Vukanović, Fakulteta likovnih umjetnosti i Oktobarsku nagradu grada Beograda za



Suncokreti, 2001. komb. teh. na kartonu (103x74)

„studentske, umetničke i naučne radove”, Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva za doprinos slikarstvu. Dobitnik je Nagrade za slikarstvo na Oktobarskom salonu u Beogradu 1975., otkupne Nagrade na izložbi Collegium articum '81, Nagrade za slikarstvo u Skoplju na Osmoj izložbi SULUJ-a, otkupne nagrade Umjetničke galerije u Banjoj Luci. Otkupnu nagradu na izložbi Jugoslovenski crtež u Zagrebu dobiva 1989. godine. Istodobno traje i uspon Lalićeve pedagoške karijere na sarajevskoj Akademiji likovnih umjetnosti.

Rat 1992. naprasno sve mijenja i prisiljava ga na odlazak. Nekoliko godina Crna Gora je pronađeno utočište, gdje radi na Cetinjskoj akademiji kao profesor slikanja i crtanja. Rad sa studentima i prijateljstvo s kolegama rađa snagu za novi početak - životni i profesionalni. Od 1994. Beograd, grad u kome je doživio prva umjetnička priznanja kao student i kasnije kao poznati slikar konačno postaje Lalićeva trajna adresa. Poslije Sarajeva i Cetinja, pedagoško djelovanje ostvaruje na Fakultetu primijenjene umjetnosti i dizajna u Beogradu, pomaže otvaranje Likovne akademije u Banjoj



Suncokreti, 2001. komb. teh. na kartonu (103x74)

Luci i postaje jedan od njezinih prvih profesora. Slika, priređuje izložbe, među kojima i Retrospektivnu 2013. godine u ULUS-ovom paviljonu „Cvijeta Zuzorić“ pod nazivom Slikar neprekinutog kontinuiteta. Godinu dana kasnije ugledna beogradska galerija „Haos“ organizirala je

Lalićevu retrospektivu crteža. Univerzitet umjetnosti u Beogradu dodijelio je Ratku Laliću Veliku plaketu Univerziteta s poveljom, u znak priznanja za iznimne zasluge i doprinos razvoju Fakulteta primijenjenih umjetnosti i Univerziteta umjetnosti. Lalić je dobio i svoju monografiju 2010. koja doku-



mentira njegov dosadašnji životni i umjetnički put.

Uz uvodni tekst Save Stepanova, u njoj su sabrane kritike eminentnih likovnih kritičara iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije, Francuske...

Ratko Lalić prvi put izlaze u Kotoru, a izložba Godišnja doba - Zapisi na površini zemlje najkompletnije je autorovo pretstavljjanje u Crnoj Gori (Podgorica, 1990.; Sveti Stefan, 1993.; Budva, 1997., Nikšić, 1998.).

Postavkom u Kotoru bile su obuhvaćene slike priređene tehnikom akrila i ulja na platnu, radovi u kombiniranoj tehnici na kartonu i crteži olovkom na papiru, koji su nastali od 2000. do 2016. godine. Svi radovi potvrđuju autorovu predanost njegovanju tradicionalnih vrijednosti profinjnim kromatskim akordima i ekspresijom crteža.

Godišnja doba - Zapisi na površini zemlje slikama i crtežima, autorovim

izborom za izložbu u Kotoru, nude doživljaj koji je Živojin Pavlović svojedobno opisao kao „elementaran zanos pred bezmernom plodnošću prirode, moćnijom i trajnijom od bilo kojeg proizvoda ljudskog duha“. Lalićevo vezivanje i poniranje u iskonsku snagu prirode, u njezine mijene i neprekidno obnavljanje koje isijava iz cjelokupnoga slikarskog i crtačkog opusa „boji“ i ove naj-

novije radove koji su prikazani u Kotoru. Na Lalićevim slikama dominira sugestivnost crteža i prefinjena kromatska skala, gradeći prizore natopljene zemlje, njiva i vrtova, ocvalih suncokreta, umirućih trava i kukuružišta, mirisa vlage i truleži. Pod snijegom, tragovi u kojima je zapretana snaga za novo rađanje. U skupini crteža su crno-bijeli prizori zapletene krošnje drveća i napuštena ptičja gnijezda, ekspresivni u izrazu i simbolički u značenju.

Izložbom u Kotoru Lalić je potvrdio svoju posvećenost prirodi, tražeći i otkrivajući ljepotu i likovnost u onome što promiče običnom promatraču. On uobličava prizore u uzbuđujuće, koje „kao da ne oblikuje ljudska ruka, nego sam duh prirode“. Cjelokupni likovni opus Ratka Lalića je originalna pojava u postmodernom slikarstvu, a otkriva ne samo snagu prirode, nego i snagu njegove ličnosti.



Drvo, 2004. komb. teh. na kartonu(101x70)

BOKELJSKA NOĆ – NAŠA I EUROPSKA KULTURNA BAŠTINA

U sklopu „Dana europske kulturne baštine” zlatni jubilej – 50 godina pjesme „Bokeljska noć”, autrice Maje Perfiljeve, obilježen je 29. rujna prigodnim programom u velikoj dvorani Kulturnog centra „Nikola Đurković”.

Uz Maju Perfiljevu u programu su sudjelovali zbor Srednje muzičke škole „Vida Matijan”, Anja Miljenović, Anita Popović, Marko Prentić, klape „Incanto” i „Bisernice Boke” te Gradska muzika Kotor. Zanimljivo je da je Maja Perfiljeva pjesmu, koja je od izvođenja na Splitskom festivalu 1966. godine postala simbol Kotora i Boke, napisala iako nije nikad bila na toj poznatoj manifestaciji. O tome je govorila Kotoranima.



„Pedeset godina je prošlo od pjesme Bokeljska noć, tada sam bila studentica, a sada više nisam, ali i dalje se u životu nešto uči. Ta manifestacija sigurno se organizirala prije nego što su završavali ispitni rokovi i meni je sestra o njoj pričala tri godine prije nego što sam ja pjesmu napisala. Tako mi je to ona slikovito, ili sam ja tako to doživjela, opisivala velike venecijanske lađe koje dolaze, onda tu galamu, rakete... Ona čak misli da je i drug Tito bio prisutan, da je ispaljeno 50 plutona - onih pasa što sam ja ispravila plotuna. Vi valjda znate na kojoj je Bokeljskoj noći bio drug Tito, e o toj Bokeljskoj noći mi je ona pričala. Jedan dio te njene priče dolazio je iz porodice, iz neke male svađice, i sve skupa to je u meni stvorilo jednu živost, a poslije tri godine sam čvrsto odlučila da nešto učinim za svoj zavičaj. Tivat mi je rodno mjesto i volim ga jako, ali i Kotor, metropolu kulture, spomenika i spomeničke baštine. Dolazila sam onda rijetko u Kotor, samo na plivanje. Tako sam dala naslov pjesmi Bokeljska noć i vi već znate tekst koji se do danas nije promijenio, što je iznenađujuće”, ispričala je autrica mnogo-



brojnih hitova uz „Bokeljsku noć” kao što su slavne pjesme sarajevske grupe „Indeksi” - „Sanjam”, „Da sam ja netko”, „Sonata” i druge. Jubilej – pola stoljeća pjesme „Bokeljska noć” - obilježen je u sklopu manifestacije „Dani europske kulturne baštine”.



„Svakog rujna 50 država potpisnica Europske konvencije o kulturi uključeno je u manifestaciju Dani europske baštine, zajedničke inicijative Savjeta Europe i Europske komisije. Cilj manifestacije je da se novim interaktivnim metodama kulturna baština približi i učini dostupnom široj javnosti ističući jedinstvo raznolikosti zajedničkoga europskog nasljeđa. U skladu s europskom praksom Crna Gora se 2016. pridružila inicijativi s temom - kulturna baština i lokalne zajednice. Organizator večerašnjeg koncerta je JU Kulturni centar Nikola Đurković uz pokroviteljstvo Ministarstva kulture”, rekla je voditeljica programa Karolina Radulović.

Nakon nebrojenih izvođenja pjesme „Bokeljska noć” klape „Incanto” i Anite Popović te uručenja prigodne plakete Maji Perfiljevoj, na kraju se publici obratio direktor Kulturnog centra Miloš Dževerdanić, koji je pozdravio prisutne i priopćio da je ova manifestacija tijekom svog trajanja dobila priznanje Novosadskog sajma turizma.

Radio Kotor



Potpisan Ugovor o sufinanciranju rekonstrukcije crkve svetoga Franje za potrebe biblioteke

Ugovor o sufinanciranju rekonstrukcije crkve sv. Franje u Starome gradu za potrebe biblioteke potpisali su 7. rujna predsjednik Općine Aleksandar Stjepčević i tajnik za zaštitu prirodne i kulturne baštine Nenad Vukadinović, a u ime Kotorske biskupije don Pavao Medač.



Prije sedam godina Kotorska biskupija započela je aktivnosti na obnovi crkve sv. Franje u svrhu zbrinjavanja bibliotečnog fonda Biskupije, a riječ je o crkvi koja je pripadala kompleksu sagrađenom u drugoj polovici sedamnestog stoljeća. Predviđeni iznos sredstava za obnovu crkve i uređenje biblioteke iznosi ukupno oko 450.000 eura, a Općina je ove godine iz proračuna izdvojila nepunih 88.000 eura.



„U ovom projektu smo od početka zajedno s gradom. Crkva sv. Franje je unutar zidina, u samome gradu, stoljeće i pol bila je bez krova i u ruševnom stanju. Smetao mi je taj doživljaj srušene crkve unutar grada i smatrao sam kako treba pronaći način da je obnovimo. Bilo je dosta prijedloga, a na kraju smo odlučili da se ta crkva obnovi i uredi za biblioteku Kotorske biskupije. Paralelno s obnovom crkve sv. Franje pitali smo se što ćemo s tim bogatim fondom naše biblioteke koji je od potresa nezbrinut i nalazi se u neprikladnim prostorima. Pošto se radi o vrijednoj zbirci knjiga, vrijednoj baštini, bili smo obvezni zbrinuti je. To se sada spojilo u jedno i vjerujem da ćemo uspjeti dovršiti projekt. Ova donacija osigurat će dovršetak radova na instalacijama, klimatizaciji i grijanje crkve koja je obnovljena. Sada je na redu eksterijer, pred projektom smo za uređenje polica za knjige, ostali namještaj, kompjutore. Predviđam da ćemo u sljedećoj godini sve završiti, možda i preseliti biblioteku, a zatim zaposliti minimalno tri djelatnika. Vjerujem da će se biblioteka i širiti”, rekao je don Pavao Medač.

Zadovoljstvo zbog sudjelovanja Općine u obnovi sakralnog objekta za potrebe biblioteke izrazio je predsjednik Aleksandar Stjepčević: „Napomenuo bih da imamo pojedina djela iz 13. stoljeća i na ovaj način ćemo omogućiti smještaj te vrijedne biblioteke. Također ćemo jedno zdanje unutar Staroga grada obnoviti. Sudjelovati u sufinanciranju ovog zdanja predstavlja mi veliko zadovoljstvo”, prokomentirao je Stjepčević.

Biblioteka Kotorske biskupije posjeduje oko trideset tisuća tomova i pokriva razdoblje koje obuhvaća XVI., XVII. i XVIII. stoljeće, kao i određeni broj enciklopedija iz svih područja znanosti, stručne literature i ostale knjige raznovrsne tematike.

Radio Kotor



Predsjednica Općine Tivat nagradila uspješne tivatske jedriličare

Predsjednica Općine Tivat prof. dr. Snežana Matijević ugostila je 12. rujna članove Jedriličarskog kluba Delfin iz Tivta – njih deset koji su ujedno i članovi jedriličarske reprezentacije Crne Gore, a u povodu uspjeha ostvarenog na nedavno održanom 49. balkanskom prvenstvu u jedrenju, održanom u Grčkoj.

Igor Les, Irina Kusovac, Ilija Marković, Igor Nikolić, Nikola Golubović, Tatjana Kusovac, Josipa Čelanović, Stefan Anđelić, Danilo Jončić i Pavle Musić, predvođeni trenerom Ilkom Klakorom, podijelili su s predsjednicom Općine svoje dojmove s posljednjeg natjecanja na kojem je Igor Les, inače prvak Balkana za 2015. godinu, osvojio srebrnu medalju i tako

ćem svjetlu, ne samo u Crnoj Gori, nego i u Evropi i svijetu. Opština Tivat nastavit će da podržava rad JK Delfin, kao što smo to i do sada činili. Ja vam želim još bolje rezultate, želim vam što više medalja i dobar vjetar”, poručila je predsjednica Općine.

Predsjednica je svih deset mladih jedriličara nagradila novčano, ali i prigodnim darom – monografijom o tivatskom sportu autora Slavka Krstovića.



Mlade nade tivatskog sporta su osim predsjednice Općine pozdravili i potpredsjednici Siniša Kusovac, Ilija Janović i Dejan Maslovar, ali i tajnica Sekretarijata za mlade, sport i socijalna pitanja Darka Ognjanović.

U 2015. godini jedriličari JK Delfin u svim klasama osvojili su ukupno 93 medalje. Igor Les sprema se za Svjetski kup u Kini, na kojem će nastupiti sredinom rujna. JK Delfin bit će organizator Otvorenog prvenstva Crne Gore, koje će se održati od 31. listopada do 2. studenoga u Tivtu, dok je u studenome također planirana tradicionalna regata u povodu Dana Tivta, a u sklopu manifestacije „Novembarski dani“.

tivatski sport još jednom doveo u sam vrh Europe.

„Vrlo sam srećna da ste se odazvali mom pozivu i učinili mi čast da vas upoznam i da vam zahvalim na tome što Tivat predstavljate u najboljem mogu-

Radio Dux

NVO DRUŠTVO PRIJATELJA BOKEŠKE BAŠTINE: KRAJNJE JE VRIJEME DA SE ZAUSTAVI DEVASTACIJA

Članovi NVO Društva prijatelja bokeške baštine (Marija Nikolić dipl. ing. arh., Aleksandra Kapetanović dipl. ing. arh., Katarina Nikolić dipl. ing. arh., Jasminka Grgurević dipl. konzervator-restaurator, Slobodan Bobo Mitrović dipl. ing. arh., dr. Stevan Kordić, matematičar i fotograf), uputili su otvoreno pismo Ministarstvu kulture. Pismo prenosimo u cjelini.



„Poštovani, prirodno i kulturno-historijsko područje Kotora upisano je na UNESCO-vu listu svjetske baštine 1979. godine zbog *izuzetne univerzalne vrijednosti koju posjeduje, a koja se ogleda u kvaliteti njegove arhitekture u utvrđenim i otvorenim gradovima, naseljima, palačama i manastirskim kompleksima te njihovoj harmoničnoj integraciji s kultiviranim terasastim predjelom na obodima visokih stjenovitih planina.*

Svjetsku baštinu Kotora ne čine samo gradovi Kotor i Perast, ili pojedinačni kulturno-historijski objekti, već cijeli kulturni pejzaž kotorsko-risanskog zaljeva koji počinje na rtu Gospe od Anđela i završava se na Turskom rtu.

Na kritično stanje područja Kotora UNESCO upozorava u kontinuitetu od 2003. godine do danas. Već tada je u odlukama Odbora svjetske baštine naglašena *zabrinutost zbog rizika koji prekomjerna i nekontrolirana urbanizacija ima na izuzetnu univerzalnu vrijednost područja (OUV).*

Ovakvo stanje potvrdila je i 2013. godine UNESCO/ICOMOS savjetodavna misija, u čijem izvještaju je navedeno da je *veza između planiranja i politike zaštite vrlo slaba, da prostorno-urbanistički planovi toleriraju, a u određenom smislu i potiču urbanizaciju, dok u isto vrijeme ne uspijevaju integrirati zahtjeve očuvanja iznimne univerzalne vrijednosti područja (OUV) i elemente kulturnog pejzaža.* Misija je prepoznala kao ozbiljan problem *slabost sistema zaštite i njegovu nemoć da pozitivno utječe na proces urbanizacije, prostornog planiranja i razvoja prometa.*

Bez obzira na preporuke UNESCO-a, stanje se neprekidno pogoršava, a posebno intenzivno u posljednje dvije godine.

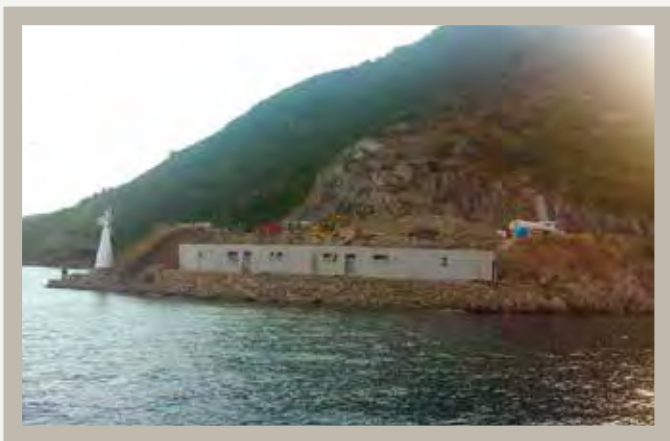
Zaštićeno područje Kotora pokriva niz planskih dokumenata, ali je baština u njima u pravilu tretirana formalno, podređena suvremenim graditeljskim zahvatima i ponajprije u funkciji kapitala, a ne u cilju unapređenja kvalitete područja za dobrobit svih njegovih građana. Najviši planski dokument, Prostorno-urbanistički plan (PUP) s kojim bi trebalo uskladiti sve planove nižeg reda (DUP, UP i dr.), još uvijek nije donesen. Studiju zaštite kulturnih dobara, koja bi trebala biti ključna bazna studija na osnovi koje se izrađuje PUP, iako je završena prije više od godinu dana još uvijek nije usvojila Uprava za zaštitu kulturnih dobara. Studija, u kojoj su jasno definirane i mapirane vrijednosti i karakteristike kulturnog pejzaža područja Kotora, dala je mjere za drukčiji pristup planiranju prostora, mjere kojima je cilj zaustavljanje aktualnoga planskog i graditeljskog kaosa koji prijete potpunom promjenom karaktera zaštićenog područja. Ove mjere bile su ključni razlog konfrontacije Stručnog tima koji je izradio Studiju i direktorice Uprave za zaštitu kulturnih dobara i razlog zašto Studija još uvijek nije usvojena. Istodobno, u prostoru se događa upravo ono što je Studija pokušala spriječiti. Dobrota i Prčanj ubrzano se transformiraju i gube karakteristike tradicionalnih naselja, LSL Glavati usvojena je nakon što je kotorska uprava četiri godine odbijala izdati



Gradnja na Turskom rtu

suglasnost za taj planski dokument, Kostanjica se širi unatoč oštrim kritikama javnosti i preporukama ICOMOS-a. Najnovija 'valorizacija' i 'kultiviranje' Turskog rta s 'privremenim' objektom TRAJNO i radikalno mijenja konfiguraciju terena, razara prostor ne samo fizički, već i njegov historijski značaj i narušava glavnu vizualnu os koja spaja područje svjetske baštine i njegovu zaštićenu okolinu. Ovim posljednjim incidentom ogolila se nepromišljenost aktualnog planiranja prostora u kojem nevidljiva granica morskog dobra dezintegrira tisućljetni jedinstveni prostor, dijeli planiranje na prostor iznad i ispod puta, ne prepoznajući pritom bit integriteta prostora. Iako se u zoni morskog dobra mogu podizati samo privremeni objekti, kod nas se pod pojmom 'privremeno' dopuštaju trajne promjene konfiguracije terena, gradnja masivnih armirano-betonskih konstrukcija predimenzioniranih gabarita.

Incidentom na Turskom rtu također je ogoljena obesmišljenost najvažnije institucije zaštite područja -Uprave za zaštitu kulturnih dobara, koja odobravajući ovakva rješenja zanemaruje postulate struke i postaje servis građevinskog lobija. Negiraju se izražena stručna stajališta definirana u nekim od najvažnijih dokumenata kao što je 'Menadžment plan područja Kotora' iz 2011. godine, a izdaju se uvjeti i suglasnosti koje su u suprotnosti s njima. Ogolio se i besmisao licencija (ali i diplo-



ma), jer kako se može smatrati stručnjakom onaj tko svojom licencijom i diplomom stoji iza davanja uvjeta, suglasnosti za izgradnju na Turskom rtu i tvrdi da će betoniranje obale oplemeniti prostor?! Kako su slučajevi devastacije zaštićenog područja Kotora sve brojniji, krajnje je vrijeme da se oni zastave jer je Turskim rtom prijedena crvena granica. Stoga, kao grupa stručnjaka zabrinuta za budućnost područja Kotora i njegov opstanak na UNESCO-voj listi svjetske baštine smatramo da odmah treba usvojiti Studiju zaštite kulturnih do-

Turski rt nekada



bara izrađenu u svibnju 2015. godine i u najkraćem roku izraditi PUP, a do tada privremeno zadržati primjenu aktualnih planova nižeg reda. Za svu štetu do sada učinjenu u zaštićenom području (Kostanjica, Turski rt, 'Pentagon' i sl.), kao i za usvojene planove koji ozbiljno prijeti daljnjom degradacijom univerzalne vrijednost svjetske baštine (DUP Dobrota, LSL Glavati, Prčanj, Morinj i dr.), tražimo odgovornost svih nadležnih službi i osoba. Prirodno i kulturno nasljeđe nije ničije privatno vlasništvo, već ono pripada svim građanima, a posebno se to odnosi na svjetsku baštinu koja pripada cijelom čovječanstvu i za čiju smo zaštitu odgovorni pred međunarodnom zajednicom. Baština nije u vlasništvu ni institucija ni njihovih direktora, ali je stanje baštine njihova odgovornost. Posjedovanje diploma i licencija stručnjaka koji su uključeni u očuvanje baštine trebalo bi podrazumijevati na prvome mjestu znanje i profesionalnu etiku, a nikako se njihovom zloupotrebom ne može davati pokriće za uništavanje baštine. Nitko ne bi smio zaboraviti da je na prvome mjestu odgovoran prema poslu koji mu je povjeren i prema građanima čijim novcem se financira taj rad."

Podsjetimo, Društvo prijatelja bokeške baštine je nevladina organizacija koja je osnovana s glavnim ciljem očuvanja i unapređenja prirodnog i graditeljskog nasljeđa Boke kotorske, posebno Prirodnog i kulturno-historijskog područja Kotora kao dijela svjetske baštine. Organizacija je osnovana nedavno, isprovocirana trenutnim stanjem kulturne i prirodne baštine na području Boke kotorske. Osnivači društva su stručnjaci iz područja zaštite kulturne baštine s prostora Boke

U Kotoru, 6. rujna 2016. godine

MAJKA TEREZA SLUŽBENO JE POSTALA SVETICA

Na misi koja je 4. rujna održana u Vatikanu Majka Tereza službeno je proglašena sveticom Katoličke crkve.

Papa Franjo, slijedeći korake Majke Tereze, podijelio je pizze za 1.500 beskućnika koji su se toga dana okupili u povodu njezine kanonizacije.

Beskućnici, od kojih većina živi u smještajima Majke Tereze, koje danas vode njezine sljedbenice časne sestre, dan ranije krenuli su autobusima iz čitave Italije ka Rimu kako bi sudjelovali na svečanoj misi.



Za beskućnike bila su osigurana počasna mjesta za vrijeme ceremonije, a zatim su dobili ručak u predvorju Vatikanskog auditorija.

Tisuće hodočasnika okupilo se na Trgu svetog Petra kako bi prisustvovali kanonizaciji Majke Tereze, časne sestre koja je posvetila život pomaganju siromašnima i ranjenima, zidanjem skloništa i bolnica, pomagajući materijalno i duhovno.

Tijekom čitave noći hodočasnici su se molili stojeći u blizini crkava, a pred zoru su krenuli ka Vatikanu, pod jakim mjerama osiguranja, gdje se okupilo oko 100.000 vjernika.

Majka Tereza, misionarka koja je veći dio života provela pomažući siromašnima u Kalkuti, umrla je 5. rujna 1997. u 87. godini od srčanog udara. Nobelovu nagradu za mir dobila je 1979. godine za humanitarni rad.

Rođena je 26. kolovoza 1910. godine kao Agnes Gondža Bojadži u Skoplju.

Postala je redovnica sa 16 godina, priključivši se redu u Irskoj, a dvije godine kasnije dobila je ime Majka Tereza.

U Indiju se preselila 1929. godine, a blaženom je proglašena 2003. u Rimu.



Godine 1946. osnovala je red 'Misionarke milosrđa', koji sada u više od 130 zemalja ima 4.500 sestara. Pet godina kasnije dobila je i državljanstvo Indije.

Skoro pola stoljeća Majka Tereza je u Kalkuti i drugim dijlovima svijeta pomagala siromašnima, bolesnima, siročićima.

Papa ju je proglasio sveticom nakon što je Vatikan priznao dva čuda – a oba su povezana s izliječenjem bolesnih - jedno u Indiji, drugo u Brazilu.

Krajem 2002. godine Vatikan je priznao da je jedna žena iz Indije, koja je imala tumor na trbuhu, izliječena nakon što se molila Majci Terezi.

Tada je papa Ivan Pavao želio zaobići proces beatifikacije i odmah je proglasiti sveticom, ali su ga od toga odgovorili kardinali.

Put ka definitivnoj kanonizaciji Majke Tereze otvorio je prošle godine u prosincu papa Franjo priznavši drugo čudo - ozdravljenje Brazilca koji se 2008. godine oporavio od teške infekcije mozga.



Majka Tereza

Hodala je tiho mirne duše,
I toploga srca.
Gdje god je njezina noga kročila,
Ostavila je ljubav,
I dio svojega srca.

Nije posjedovala bogatstvo svijeta,
ali je bila najbogatija,
u očima bolesnika,
I siromaha.

Bila je utjeha i majka,
koga god je sreala.
A ona je i sama čeznula za svojom Majkom,
jer od kako je napustila svoj dom,
da slijedi Krista,
nikada je više nije vidjela.

Ta dobra duša,
ljubila je Boga.
ljubila ljude,
nije čeznula da njoj dobro bude.

Cijeli život dijelila je radost,
hodajući po stranim zemljama.
Sa sobom ništa nije odnijela,
samo kovčeg ljubavi, nade, i rijeci spasenja.

Da Majka Tereza,
bila je nježnost, ljubav i utjeha.
I na slavu Boga,
dana 4/Rujna/2016 postala je "SVETICA"

Marija S. Fumić

PREDSTAVNICI ŽIRIJA EUROPSKE KOMISIJE U HERCEG NOVOM

U Crnoj Gori boravili su 30. rujna predstavnici žirija Europske komisije, koji će odlučivati o dodjeli titule 'Europska prijestolnica kulture za 2021. godinu'.

Oni su tijekom jednodnevnog posjeta Herceg Novom i Boki kotorskoj bili gosti predsjednice Općine Herceg Novi Nataše Aćimović, a pratio ih je tim projekta „Herceg Novi 2021.“.

Tijekom posjeta susreli su se i s ministrom kulture Pavlom Goranovićem i službenicima općina partnera: Kotora, Tivta, Budve, Bara, Cetinja i glavnoga grada Podgorice.

Cilj posjeta bio je da predstavnici žirija iz prve ruke uvide mnogobrojne potencijale, ali i izazove koji su argument Herceg Novog i Crne Gore za dobivanje ugledne titule, kao i da se uvjere u želju, volju i sposobnost grada i države da na najbolji način realizira najveći projekt iz područja kulture u Europi.

Obišli su Stari grad Herceg Novi, tvrđave Kanli kulu i Forte Mare, dvoranu „Park“, muzej „Mirko Komnenović“, galerije „Josip Bepo Benković“ i „Novi, to sam ja“, kuću Ive Andrića, Titovu vilu „Galeb“, prošetali se šetalištem Pet Danica do luke Škver, a zatim plovili zaljevom do Perasta.

Domaćin u Perastu bio im je ministar kulture Crne Gore Pavle Goranović. Na otoku Gospe od Škrpjela ministar Goranović i čelnici općina partnera potpisali su Povelju o suradnji, koja je

simbolična potvrda već sigurne potpore ovome projektu.

Posjetu je prethodila predaja revidirane Aplikacije Herceg Novog u Bruxellesu 9. rujna. Očekuje se da će 13. listopada biti donesena konačna odluka tko će 2021. godine biti 'Europska prijestolnica kulture', prvi put izvan zemalja Europske unije.

Podsjećamo, prvi izvještaj žirija Europske komisije pokazao je da Herceg Novi, s ambicioznim, ali i realnim konceptom koji podupire europske dimenzije, ima potencijal i ozbiljnu šansu da bude 'Europska prijestolnica kulture'.

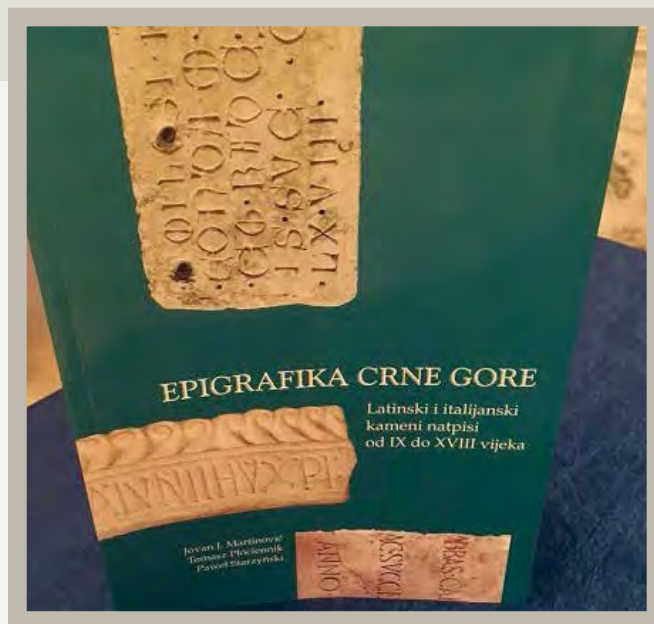
Boka News



Promovirana knjiga Jovana Martinovića i Tomasza Pločienika

Knjiga „Epigrafika Crne Gore - latinski i italijanski natpisi Crnogorskog primorja od IX do XVIII vijeka” autora Jovana Martinovića iz Kotora i Tomaša Pločienika (Tomasz Pločienik) iz Varšave promovirana je 26. rujna u Galeriji solidarnosti - palači Pima u Starome gradu.

„Rad na knjizi počeo sam 1956. godine, prije punih šezdeset godina, i prvi dio predstavljen je u ovoj knjizi - Antički natpisi u Crnoj Gori u izdanju Matice crnogorske 2011. godine”, rekao je Martinović na promociji. On je, kako je naveo, u međuvremenu počeo prikupljati veliki broj natpisa, a najviše iz razdoblja ranoga i razvijenoga srednjeg vijeka epohe predromanike, romanike, gotike i baroka, točnije od devetog do osamnaestog stoljeća.



Pločieniku. „Pločienik se posebno zainteresovao za saradnju postavivši tu svoju zbirku natpisa. On im je dao naučnu obradu, a dodao je i literaturu i niz indeksa na osnovu kojeg je lakše čitati natpise. Profesor Pločnik, jedan od koautora knjige Pavel Staržinski i ja smo dugo vremena obilazili teren, fotografisali Kotor, Tivat, Bar, Ulcinj, Herceg Novi”, rekao je Martinović. On je istaknuo kako je riječ o jedinjoj knjizi u Europi koja čini drugi dio korpusa antičke i srednjovjekovne epigrafike.

„U nekim zemljama istraživanja ovog tipa su započeta, ali nisu zaokružena u cjelinu kao kod nas. Zbog toga je ovo djelo kapitalno za Crnu Goru i predstavlja dragocjeni prilog poznavanju epigrafike”, zaključio je Martinović.

Radio Kotor



„Knjiga ima tri dijela, u prvom dijelu su natpisi predromaničkog perioda, vrlo interesantni, iz perioda od devetog do jedanaestog vijeka, natpisi koji nastaju poslije jedne velike praznine nastale seobom naroda. U drugom dijelu su obrađeni natpisi na latinskom i italijanskom jeziku od dvanaestog vijeka i početka epohe romanike do kraja osamnaestog vijeka, tačnije do kraja baroka. U trećem dijelu su obrađeni i popisani, fotografisani i izmjereni svi monogrami Hristovi na Crnogorskom primorju u Kotoru, Perastu, Stolivu, Prčanjju, Tivtu, Budvi, Baru i Ulcinju”, rekao je Martinović i istaknuo da je knjiga nastala u suradnji sa Sveučilištem u Varšavi.

Tri poljska poznata epigrafičara došla su 2010. godine u Risan. Riječ je o stručnjaku za grčku epigrafiku dr. Adamu Lajtaru, stručnjaku za latinsku i antičku epigrafiku dr. Jerži Želaževskom i stručnjaku za srednjovjekovnu epigrafiku dr. Tomašu

POSJET VATERPOLIŠTA PREDsjedNIKU OpćINE KOTOR

U povodu osvajanja srebrne medalje na Svjetskom prvenstvu, u konkurenciji od 20 zemalja, predsjednik Općine Kotor dr. Aleksandar Stjepčević priredio je 6. rujna prijem za igrače i članove juniorske vaterpolske reprezentacije i uručio im novčane nagrade koje su osigurale Općina Kotor i Turistička organizacija Kotor.

Nagrade su uručene igračima: Nikolasu Saveljiću, Dušanu Matkoviću i Vedranu Latkoviću; treneru Veljku Uskokoviću, članu Stručnog štaba Vasku Đuzi Vučkoviću; fizioterapeutu reprezentacije Ivanu Boroviću.

Upućujući iskrene čestitke mladom vaterpolskom timu, predsjednik Stjepčević naglasio je da je Kotor kolijevka vaterpola ne samo u Crnoj Gori, već i u europskim okvirima. Dodajući da je iznimno ponosan

Goranović: Kotor je posebno važna točka na kulturnoj mapi Crne Gore

Ministar kulture, Pavle Goranović, boravio je sa suradnicima 30. rujna u radnom posjetu Općini Kotor. U Muzeju grada Perasta održan je sastanak s predstavnicima lokalnih i nacionalnih institucija kulture.

Na sastanku je bilo riječi o mnogobrojnim projektima koji se realiziraju u suradnji Ministarstva kulture i Općine Kotor te budućim aktivnostima, kako programskim tako i infrastrukturnim. Govorilo se o nastavku suradnje Ministarstva kulture s Općinom Kotor u području kulture i umjetničkog stvaralaštva, ali i očuvanju te zaštiti kulturne baštine ovoga grada, prepoznate na svjetskoj razini.

Ministar Goranović tom je prilikom izjavio da je Kotor posebno važna točka na kulturnoj mapi Crne Gore samim time što je ovaj grad sa svojim kulturnim nasljeđem pod zaštitom UNESCO-a te je i velika odgovornost na lokalnoj upravi i državi te trajna obveza da vode promišljenu politiku njegovog razvoja i očuvanja.

„Raduje me da smo se na ovom sastanku upoznali s konkretnim idejama koje mogu biti od koristi ne samo gradu Kotoru, nego i državi Crnoj Gori kada su u pitanju afirmacija njezinih vrijednosti i prezentacija onoga čime raspolaže ova općina”, rekao je ministar Goranović. Dodao je da je kultura značajna razvojna šansa Kotora i pohvalio rad i suradnju institucija kulture ovoga grada, uz uvjerenje da će Ministarstvo kulture i dalje biti njihov pouzdan partner.



Ministar Goranović istaknuo je na kraju sastanka da će Ministarstvo kulture i dalje pažljivo voditi računa o umrežavanju kulture i turizma, pravilnoj valorizaciji kotorskih kulturnih potencijala i redovito evaluirati postignute rezultate.

Predsjednik Općine Kotor, Stjepčević, zahvalio je ministru Goranoviću na posjetu i na, kako je ocijenio, vrlo produktivnom sastanku na kojem su postavljeni planovi o daljnjim koracima na putu razvoja kulture i njezinog sudjelovanja u ekonomiji, turizmu i cjelokupnom životu grada Kotora.

Boka News



na njihove uspjehe i postignute rezultate, predsjednik Stjepčević iskazao je uvjerenje da će mladi vaterpolisti i u sljedećem razdoblju postizati dobre rezultate.

Zahvaljujući predsjedniku na poklonu i razumijevanju koje iskazuje prema vaterpolu u Kotoru, trener Veljko Uskoković i član Stručnog štaba Vasko Đuza Vučković istaknuli su da će i u sljedećem razdoblju mladi vaterpolisti, kao i Vaterpolski savez, poduzimati sve napore da crnogorski vaterpolo predstave u što boljem svjetlu.

Mladi reprezentivci: Saveljić, Matković i Latković članovi su kotorskog „Primorca”.

Zlatnu medalju na Svjetskom prvenstvu u Podgorici, koje se igralo po novim eksperimentalnim pravilima, osvojila je hrvatska juniorska vaterpolska reprezentacija, pobijedivši u finalnoj utakmici domaćina rezultatom 16 : 13.

Radio Kotor

Veče posvećeno Bokokotorskoj ikonopisnoj školi Dimitrijević - Rafailović

U predvorju crkve sv. Petra i Pavla u Risnu upričeno je veče posvećeno Bokokotorskoj ikonopisnoj školi Dimitrijević – Rafailović, koja je u pet generacija i 11 ikonopisaca djelovala skoro puna dva stoljeća, od kraja VII. do kraja XIX. Ostala je zapažena po specifičnoj arhaičnoj ikonografiji u kojoj dominiraju jake boje bez tonskih preljeva. Jedan od najvećih poznavatelja ove škole, dr. Pavle Mijović, zapisao je: „Upravo naivnost koja se nikada nije spustila do nivoa folkloru duguje svoju široku popularnost i dopadljivost.“



U uvodnom dijelu večeri prisutne je pozdravila moderatorica večeri Marina Dulović koja je istaknula: „Prvi razlog zbog kojeg smo večeras ovdje su vrijednosti o kojima se danas malo govori, drugi je što je djelo koje želimo predstaviti nastalo upravo ovdje, na ovome mjestu, i treći je što ljudi u Risnu žele čuti i osvježiti svoje znanje, kao i pravo da mladi saznaju više o našoj prošlosti i kulturnom nasljeđu.“

Mnogobrojnim Rišnjanima i turistima Bokokotorsku ikonopisnu školu predstavile su historičarke umjetnosti, Jovana Lalošević i Aleksandra Simeunović. Muzički dio večeri upriličili su sopranistica Milica Lalošević i pijanist Dejan Krivokapić.

„Dimitrije Daska, zvani pisac, rodonačelnik škole, podrijetlom najvjerojatnije iz okolice Manastira Morača, vjoran sljedbenik i najtalentiraniji učenik zografa Radula, u Risan se doselio oko 1680. godine. Njegovi prvi radovi u Boki su četiri ikone koje se danas čuvaju upravo ovdje u crkvi sv. Petra i Pavla: ikona s predstavom Isusa Krista i tri koje su ovdje



izložene, a to su sv. Ivan Krstitelj i sv. Sava, sv. Nikola i sv. Đorđe te Bogorodica s Kristom i arhanđelima. Istaknuti slikar koji je pripadao ovoj školi, a nije nosio prezime Dimitrijević – Rafailović, bio je Maksim Tujković, rođen 1680. u Grblju. Osim u Risnu, ikonopisci Bokokotorske ikonopisne škole stvarali su, odnosno 'rukodelisali', na prostoru cijele Boke i njezinoga bližeg zaleđa pa preko Morače, Nikoljca, Pive sve do Peći i Sarajeva“, istaknula je Lalošević.

U drugom dijelu večeri mnogobrojnu publiku s nasljednicima Dimitrijeve škole upoznala je Aleksandra Simeunović. „Gavrilovi sinovi bili su Rafailo, Đorđe i Danilo, Rafailovi Petar i Vasilje, od kojih počinje potpisivanje po očevom imenu i prelaze u Rafailoviće. Vasiljevi sinovi Đorđe i Hristofor također nastavljaju porodičnu tradiciju, kao i Hristoforovi Ivo i Jovo s kojima se gasi ova ikonopisna škola.“

Zahvaljujući 'Dvanaestom' Aleksandru Rafjloviću, akademskom slikaru podrijetlom iz Berana, koji živi i radi u Beogradu, veče u Risnu bila je popraćena i projekcijom slajdova velikog broja ikona. Ističući da je upravo posljednji Ivo njegov šukundjed, on je na skupljanju 13.000 fotografija, 600 ikona s 80 lokacija, radio punih deset godina i na taj način uspostavio dijalog sa svojom porodičnom tradicijom.

Marina Dulović



OSNOVAN SAVJET ZA SURADNJU S ISELJENICIMA

Konstitutivna sjednica Savjeta za suradnju s iseljenicima, na kojoj je verificirano 80 članova tog tijela, održana je 27. rujna u Podgorici.

Crnogorski premijer Milo Đukanović podsjetio je da je Vlada 28. srpnja imenovala Savjet za suradnju s iseljenicima, čiji su članovi predstavnici dijaspore i državnih i drugih institucija.



On je rekao da je Savjet jedan od instituta definiranih Zakonom o suradnji Crne Gore s iseljenicima, koji je usvojen prošle godine.

„Konstitutivnom sjednicom zaokružuje se institucionalna infrastruktura, kojom je obuhvaćena ova značajna dimenzija države politike“, rekao je Đukanović.

Time se, kako je naveo, dodatno potvrđuje odgovoran odnos Vlade prema dijaspori, koja je važan partner u procesu snaženja bilateralnih odnosa sa zemljama u kojima postoji crnogorska iseljenička zajednica.

„Na konstituisanje ovog Savjeta ne gledam samo kao na ispunjavanje zakonske obaveze. Na određeni način ovo je i gest poštovanja prema precima, koji su vjekovima odlazili na zaradu, na put bez povratka, i ostajali u tuđini, željni bliskih, željni zavičaja i svoje Crne Gore“, poručio je Đukanović.

On je zahvalio dijaspori na golemom doprinosu obnovi crnogorske nezavisnosti.

Direktor Uprave za dijasporu, Predrag Mitrović, rekao je kako je siguran da će Savjet imati značajnu ulogu u budućem kreiranju suradnje s iseljenicima i osmišljavanju konkretnih aktivnosti i projekata na tom planu.

On je naglasio da je unaprjeđenje odnosa i suradnja s iseljeničtvom vrlo kompleksan posao koji zahtijeva uključivanje i posvećenost nekoliko državnih tijela, a vrlo često i unutarresorni pristup.

„Siguran sam da će konstituisanjem Savjeta Uprava dobiti ozbiljnog i jakog saradnika, kao i da će naše zajedničke aktivnosti obezbijediti punu prisutnost i uvažavanje problematike, i da ne zaboravimo potrebe iseljeničtva na svim nivoima“, rekao je Mitrović.

Gradonačelnik Podgorice, Slavoljub Stijepović, naglasio je da su iseljenici, iako žive u drugim državama, u velikoj mjeri sudionici i crnogorske stvarnosti.

„Glavni grad želi da u narednom periodu još više učvrsti i osnaži saradnju s našim iseljenicima. Smatramo da je saradnja na tom planu neophodna za ekonomski, kulturni i društveni razvoj glavnoga grada, ali i čitave Crne Gore“, rekao je Stijepović.



On je ocijenio da je konstituiranje Savjeta snažan doprinos unaprjeđenju i konkretizaciji suradnje s iseljenicima.

„Ta saradnja dodatno će nas približiti i pomoći nam da zajedničkim snagama našu domovinu učinimo razvijenijom i ljepšom za život“, zaključio je Stijepović.

Mina

KANTRIDA „CENTAR SVIJETA” ZA OKO 1.800 SPORTAŠA

Od 10. do 17. rujna bazeni Kantrida bili su „centar svijeta” za oko 1.800 sportaša. Pod okriljem LEN-a održana su dva velika sportska natjecanja: Europsko master prvenstvo u daljinskom plivanju i Europsko master prvenstvo u vaterpolu.



U Europskome master prvenstvu u daljinskom plivanju, koje je održano 10. rujna, nastupilo je oko 480 plivača iz cijele Europe. Natjecanje je održano u ukupno 22 kategorije (11 muških i 11 ženskih) koje su određene prema starosnoj dobi plivača, odnosno od 25 godina do 75+ godina, na plivačkoj trasi duž 5 kilometara.

Dva dana kasnije, bazeni Kantrida postali su oaza sporta i zabave za čak 57 vaterpolskih ekipa iz 19 europskih zemalja, koje su sudjelovale na Europskome master prvenstvu u vaterpolu. Vaterpolski veterani natjecali su se u 8 muških kategorija od +30 do +65, a na turniru snage su odmjerile i četiri ženske ekipe koje su se natjecale u posebnoj kategoriji.

Vaterpolo klub „Jadran Veterani”, jedini predstavnik Crne Gore na ovome uglednom natjecanju, osvojio je brončanu medalju, u kategoriji 35 godina i više. Novljani su u susretu za treće mjesto bili bolji od Real Kanoe, Madrid: 6 - 5. U neizvjesnom susretu igrači sa Škvera imali su mirniju ruku i više strpljenja u završnici i zasluženo u Herceg Novi donijeli broncu.

U meču za prvo mjesto mađarska ekipa „Eger“ svladala je „Partizan” iz Beograda: 6 - 5.

Novljani su nastupili u sastavu: Vaso Subotić, Đuro Vlaović, Boris Obradović, Milan Jančić, Milorad Murišić, Milo Želalić, Janko Bijelić, Siniša Matijašević, Dejan Čeprijić, Slobodan Slavić, Marko Lučić, Dragan Radović, Jovo Tičić, Predrag Čosić, Zoran Sladović, Ivan Čosić, Budisav Stanojlović i trener Petar Obradović.

Foto: Lucio Vidotto



U POMORSKOME MUZEJU KOTOR PREDSTAVLJEN VODIČ NA BRAJEVOM PISMU

U Pomorskome muzeju Crne Gore 27. rujna predstavljen je vodič Pomorskoga muzeja na Brajevom pismu. Na prezentaciji je rečeno da je riječ o prvom projektu ovog tipa u Crnoj Gori. Inače, ovaj događaj jedan je od segmenta programa Dana europske baštine 2016. koji je organiziran od 26. do 30. rujna.

Na prezentaciji je govorio Aleksandar Dajković, generalni direktor Direktorata za kulturnu baštinu u Ministarstvu kulture, a prisutnima se obratila i Mileva Pejaković Vujošević, direktorica Pomorskog muzeja, Božidar Denda, direktor biblioteke za slijepe Crne Gore i autor projekta Ilija Mlinarević.



ostalim činiteljima kulturnog života u Crnoj Gori”, naglasio je Dajković.

„U kulturološkom smislu ovaj projekt mora se promatrati kao projekt od šireg značaja jer treba potaknuti i druge ustanove da krenu ovim putem. Također, vodič treba potaknuti i korisnike, a to su osobe oštećenog vida, da još više koriste blago koje se krije među zidovima ovog zdanja, upoznavajući tako ne samo naše, nego i druga mora i druge civilizacije i ljepotu jer se domovina brani ljepotom”, poručio je direktor biblioteke za slijepe Crne Gore Božidar Denda.

Direktorica Pomorskog muzeja Mileva Pejaković Vujošević izrazila je zadovoljstvo što je ovim projektom proširena ciljna grupa ove institucije i naglasila da je građa Pomorskog muzeja važan dio nacionalnoga kulturnog nasljeđa.

Vodič Pomorskog muzeja Crne Gore na Brajevom pismu je projekt kojim se slijepim i slabovidim osobama omogućava da se prvi put upoznaju s bogatom pomorskom historijom Crne Gore i kao takav je značajan za razvoj dostupnosti ovdašnjega kulturnog nasljeđa. Uz slijepe i slabovide osobe, ciljna grupa su i udruženja i državne institucije koje se bave edukacijom i integracijom ove visoko ranjive populacije.



„Projektom se omogućava slijepim i visoko slabovidim osobama da se upoznaju s bogatom pomorskom historijom Crne Gore i kao takav značajan je za razvoj crnogorske kulturne baštine. Uz tiskani vodič na Brajevom pismu priređen je zvučni zapis koji je objavljen na internetskoj stranici Pomorskog muzeja, umnožen audio zapis na CD-u i distribuiran svim institucijama za slijepe i slabovide u CG. Cilj ovog projekta je da se potaknu i druge institucije u Crnoj Gori da učine isto”, rekao je autor projekta Mlinarević.

„Vodič Pomorskog muzeja na Brajevom pismu, a prije njega prilagođavanje dijela muzejskog materijala osobama s invaliditetom, važan su doprinos realizaciji principa jednakog prava na kulturu, na kulturno nasljeđe, što je, podsjetit ću, i jedan od polaznih principa Programa razvoja kulture”, rekao je Dajković, direktor Direktorata za kulturnu baštinu. On je naglasio da je Crna Gora potvrdila niz konvencija i drugih međunarodnih pravnih instrumenata kojima se obvezala da će težiti omogućavanju kulturnih sadržaja svim njezinim građanima. „Zbog toga je ovaj događaj iznimno bitan stimulans



Izdavač vodiča na Brajevom pismu je Pomorski muzej Crne Gore, tiskanje je pomogao Savez slijepih Crne Gore, a projekt je podržan uz pomoć Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Ministarstva kulture za 2016. godinu.

Boka News



HOMO VIATOR – želja ili usud?

Tko je mnogo putovao – mnogo zna, i tko je mnogo iskusio – umno zbori. Tko nije ništa iskusio – malo znade; a tko je putovao, u svemu se snalazi. Mnogo vidjeh na putovanjima svojim i više shvatih nego što mogu iskazati (Sir 34,9-11).

Piše:
don Siniša Jozić

Od početaka ljudske vrste pa do danas religija je ostala jedan od središnjih dijelova ljudskoga iskustva koji snažno utječe na našu percepciju i odnos prema okolini u kojoj živimo. Religija i religioznost, kao susta-

vi vjerovanja, osjećaja i prakse rasprostranjeni su u svim vremenima i prostorima: svako društvo unutar svoga holističkog sustava sadrži neki oblik religioznosti, neodvojiv od svakodnevnog života. Tijekom vremena pojedine kulture i njima pripadajuće religije

evoluirale se i jačale, dok su slabije kulture i njihova vjerovanja nestajale ili su se preoblikovale, a često i stapale s jačim kulturama i vjerovanjima (religijama). Stoga je važno primijetiti da su kroz povijest religija i religijski motivi često bili generatori putovanja, bilo

Čovjek – putnik

osobnih, bilo grupnih. Potreba za posjetom važnim svetim mjestima i religijskim spomenicima, prepunim simbolike i mistične energije, doveli su stoga do religijom motiviranih putovanja.

Spomenuti evolutivni „iskorak“ kad je u pitanju religija povezana s putovanjem ponajprije se očituje u razumijevanju dviju ključnih kategorija: **vrijeme i prostor**. Naime, od početnog shvaćanja da je samo Bog isključivi vlasnik vremena (npr. promjene godišnjih doba), vrijeme je postepeno postajalo čovjekovo „vlasništvo“ samo ukoliko se njegova umješnost, učinkovitost i sposobnost mogla očitovati u prolaznosti. Drugim riječima, „uhvatiti“ vrijeme, značilo je ponajprije živjeti darovani trenutak – *kairos*. S druge strane, i kategorija prostora doživjela je svoju metamorfozu: od zatvorenog prema otvorenom; od stabilnog prema pokretljivom, od dvorca ili utvrde na strmoj litici prema gradu i selu otvorenog oblika.

Budući da je današnji svijet pokretljiv i, kao nikada prije, promjenljiv i kreativan, poznati poljski sociolog židovskog podrijetla **Zygmund Bauman**, sa sociološkog stajališta, svoje istraživanje ljudske pokret-

ljivosti temelji upravo na toj tezi, tj. prijelazu s modernizma na postmodernizam, opisujući današnje društvo u svojem djelu „Tekuća modernost“. Naime, u njemu na jasan i precizan način piše o čovjeku na početku novoga stoljeća – čovjeku koji se hrabro hvata u koštac s onim „ovdje i sada“; s društvenim, političkim, ekonomskim promjenama, ali i s promjenama u sferi privatnog života kojima svjedočimo, ali ih teško uspijevamo definirati.

Društvo današnjice, ističe Bauman, jest rezultat jednog procesa kojeg naziva „proces fluidnosti“: kao rezultat globalnih događaja, bilo koji subjekt današnjice prelazi iz čvrstog u tekuće stanje gubeći istovremeno svoje jasne i definirane sadržaje. Ponašajući se upravo tako, rekao bih u „tekućem stanju“, bića koja nemaju vlastitu formu, nastavljaju se mijenjati čiji oblik biva neprestano promijenjen. Ukratko, radi se globalnom fenomenu koji nameće ideju da više ne postoje sigurne i trajne vrijednosti, nego samo promjenjive, dvosmislene i višeznačne. Dakle, čovjek u svojem totalitetu (duh i tijelo), kreirajući vlastiti identitet biva podvrgnut toj istoj neumornoj promjeni i višeznačnosti.

Na tragu dosad rečenoga, u daljnjem tekstu usredotočit ćemo se na dva ključna termina: **hodočašće** i **religijski turizam** te njihov odnos u životu jednog hodočasnika-turista-migranta. Budući da kod Baumana više ništa nije unaprijed zadano i samorazumljivo, sada je bijeg postao poželjna strategija, pokretljivost i nomadstvo imaju prednost pred statičnošću i sjedilaštvom, a sve one karakteristike koje su još jučer bile poželjne: poput čvrstine, pouzdanosti, trajnosti, veličine, glomaznosti sada su zbačene preko palube suvremenosti. Pojedinaac je tim uspješniji što je više razvio sposobnost stalnog transformiranja, odnosno što je i sam postao, poput fluida, prilagodljiv raznim oblicima.

Izraz „putnik“ toliko je star i univerzalan koliko i stvoreni svijet. Budući da je izraz „čovjek – putnik“ trajno prisutan u Bibliji (Adam, Abraham, Mojsije), umjetnosti i literaturi ne možemo ne primijetiti ljudsku žudnju te neutaženu želju za odgovorima na tri egzistencijalna pitanja: **Tko sam?** (identitet); **Odakle dolazim?** (podrijetlo); **Kamo idem?** (sudbina). Drugim rije-





čima, netko tko se pita o smislu svojega života nužno postavlja navedena pitanja, ali i traži sebi zadovoljavajuće odgovore. Zašto? Zato što je putovanje (hod) nužno prirodno čovjeku jer je dio njegova postojanja. Oduvijek se putovalo **iz** jednog mjesta **prema** drugome, tj. iz poznatoga prema nepoznatome.

Doista, čovjek je već po svojoj prirodi mobilno, pokretno biće, pa se oduvijek neprestano kretao i putovao. U početku je, međutim, išao u potragu za hranom, dakle iz nužde, da bi održavao goli život. Poslije je putovao i iz želje za privrediva-

njem, dakle iz lukrativnih pobuda. S vremenom se taj pretpovijesni nomad, *homo viator*, pošto je osigurao osnovne uvjete egzistencije počeo interesirati ne samo za hranu i privređivanje, nego i za ostale stvari i zbivanja oko sebe. Tako je taj prvotni *homo viator* postajao sve više *homo turisticus*. To je u početku manifestirao u pukoj znatiželji da bi upoznao svoju bližu i dalju okolicu. Da bi postao *homo turisticus*, *homo viator* mora pokazati stanovit interes za nešto „više“, a ne samo za golo održanje života. U tome i jest bitna razlika između pretpovijesnog noma-

da i modernog suvremenog turista. Turist ne ide u potragu za hranom, njega mora nešto „Više“ privući, mora postojati neki atraktivni faktor. Taj, naravno, ne mora odmah biti i duhovne, intelektualne naravi; može ga, naprotiv, privući i čisto fizički, prirodni fenomen, prirodna rijetkost.

Na primjer, Sfinga u Egiptu odnosi se baš na čovjeka i njegov hod koji ga obilježava u svakom periodu svojega života: kao mali – na četiri; u punini životne snage – na dvije; u starosti, oslanjajući se na štap – na tri. Na bilo koji način, bilo da nas vuku ili se sami osla-

njamo neophodno je ići naprijed kako bi dosegli cilj prema kojem smo usmjereni i za kojim hrlimo. Zbog toga čovjek je u svojoj biti putnik: u traganju istine, u vječnom nemiru sve dok ne pronađe Onoga prema kome je usmjeren. Još preciznije, *homo viator* – emblematičan primjer ljudskog i vjerničkog iskustva – živi ovdje na zemlji u nadi i u iščekivanju poziva na život vječni. Sada živi putujući, poslije će živjeti kontemplirajući. Sada kuša nesigurnost zemaljskog života, poslije će uživati puninu i radost života u svojoj cijelosti. Dakle možemo zaključiti, biti čovjek znači biti na putu: tek rođeni iz majčina krila čovjek zauzimamo „kurs života“ u vremenu i prostoru te počinjemo koračati prema nebeskom Jeruzalemu – Raju odakle su bili protjerani naši praroditelji.

Zvati se putnikom obilježje je čovjeka koji čvrsto stoji na zemlji jer je put upravo mjesto nade, što više putnik je čovjek nade. Dva koncepta, dvije stvarnosti koje se međusobno prožimaju, stoga je doista teško ne prepoznati se putnicima, stanovnicima koji putuju prema Apsolutnom.

Hodočašće danas: također i turizam?

U uvodu smo kazali da su religijski motivi jedni od najstarijih i najčešćih motiva koji su pokretali velik broj ljudi na putovanja. U kontekstu turističke ponude i potražnje oni su oduvijek imali veliko značenje, a posebno se aktualiziraju danas kada reafirmaciju religije i duhovnosti potiču sve veća racionalizacija, globalizacija, opća nesigurnost i ekološki problemi. Drugim riječima, važnost duhovne komponente, kao sastavnog dijela kulture i tradicije čovječanstva, ostavljala je i ostavlja vrlo jak trag u

turizmu, kako na strani ponude, tako i na strani potražnje.

Proizlazi jedno drugo pitanje: Na koji se način Crkva (župna zajednica) mora postaviti pred izazovom turizma i svih njegovih aspekata koji ga kvalificiraju? Crkva načelno ima trajno pozitivan stav prema turizmu prepoznajući u njemu novu društvenu stvarnost kojoj je dužna pristupiti tako da bi je svjetlom evanđeoskih istina osvijetlila i da bi sudionicima te nove stvarnosti pomogla otkriti pozitivne aspekte i mogućnosti. Analiza koncilskih i papinskih dokumenata, koji izravno ili sporedno govore o turizmu, te iz organiziranih posebnih skupova od strane crkvenih institucija na kojima su se razmatrale određene teme vezane za turizam, jasno ukazuje na prilagođavanje katoličke doktrine suvremenim uvjetima života. Crkveni pristup fenomenu turizma i odnosu prema toj važnoj stvarnosti potiče dublje promišljanje i svjesno stvaranje preduvjeta da turizam bude stvarno obogaćenje kako domaćina tako i gostiju. U suvremeno doba, kad se profit nameće kao jedini pravi bog, kad je najvažnija što veća zarada kako na državnoj i lokalnoj razini tako i na razini turističkih tvrtka i pojedinih sudionika turističke djelatnosti, gotovo sva promišljanja o turizmu iscrpljuju se u rješavanju pitanja kako privući što više gostiju, kako što više ubrati, da ne kažemo ugrabiti, od turističkih gostiju, a pritom što manje uložiti svojih sredstava i svojega truda.

U svakom slučaju, s crkvenog aspekta, neće biti dovoljno ponavljati već uhodane fraze i pisati beživotne pastoralne projekte koje nitko ne čita, nego je neophodno sagledati očima vjere u kojim se uvjetima te s kojim izazovima se Crkva susreće na području turizma, odnosno imati adekvatan



rječnik kako bi Radosna vijest doprla do svih ljudi, vjernika i nevjernika. Pastoralno djelovanje u radu s hodočasnicima i turistima dakle mora prepoznati Boga u licu: hodočasnika, turista ili migranta s kojim se i sam Bog identificira (Mt 25,35).

Stoga je nužno, prije svega, napraviti preciznu razliku između hodočasnika i turista. Naime, **turist** u prvom redu želi mir i odmor: njemu nije cilj potraga za Bogom i onostranim, nego za neobičnim i nesvakidašnjim iskustvima. Ne traga za samospoznajom, nego za odmakom od sebe, za drugačijim od sebe, za zaboravom monotone svakodnevice. Vrijedi reći da su njegovi interesi isključivo „prizemni“, dok su hodočasnikovi religiozni (vjerski). Pod pojmom **hodočasnik** podrazumijevamo osobu kojoj je glavni motiv putovanja vjera i koji očekuje da će na putovanju zadovoljiti svoje religiozne potrebe, kroz susret sa svetim mjestom, kroz molitvu, meditaciju, ispunjenje zavjeta i sl. Razliku između hodočasnika i „običnog“ turista teško je vidjeti izvana. I jedan i drugi slično su odjeveni, koriste ista prijevozna sredstva, a s mjestima i ljudima susreću se kroz objektivne fotografskog aparata i video kamere koji preuzimaju ulogu arhaične potrebe za dodirrom. No, razli-



ka između ovih dviju kategorija u biti je velika: hodočasnik je od početka spreman na susret sa Svetim, s Onostranim i teži osobnoj promjeni. Štoviše, želja za promjenom leži u samoj njegovoj odluci da krene na put i doživi transformaciju od bolesnoga u ozdravljenoga, od izgubljenoga u nađenoga, od skeptičnoga u uvjerenoga vjernika. Hodočasnik spreman je na vlastiti trud oko susreta s Bogom i sa samim sobom.

Međutim, važno je također uočiti jednu novu pojavu u zadnjih nekoliko desetljeća, tzv. **religijski turizam**. Naime, unutar hodočasničkog ambijenta postepeno je došla do izražaja kulturološka i umjetnička dimenzija hodočašća, povezana s turizmom kao takvim gdje su hodočasnici uz susret sa Svetim zainteresirani i za dublje upoznavanje likovnih umjetničkih djela i skulptura u katedralama, svetišlima i riznicama. Zanimljivo je primijetiti da nisu samo hodočasnici (vjernici)

zainteresirani za ovaj oblik turizma, nego svi ljudi, također i nevjernici! Stoga je Crkva pozvana približiti se svima: kroz stručno pripremljene osobe koje poznaju umjetnost; kroz gostoljubivost; biti spreman suprotstaviti vjeru i kulturu; organiziranje koncerata uz popratnu duhovnu riječ i sl. Dakle duhovna dimenzija religijskog turizma stavlja u središte čovjeka kao osobu te nutarnje traganje za vlastitim „ja“ i ljudskim vrijednostima. Iz svega viđenoga smijemo zaključiti da je religijski turizam simbioza duhovnosti i prirode koji, ako je ispravno postavljen, može biti idealna prilika za Novu evangelizaciju već krštenih i onih koji će to (možda) postati.

U tom kontekstu zaključio bih riječima Blaženog pape Pavla VI, upućenim hodočasnicima i turistima godine 1974. u Rimu: „*Mudar putnik, kako bi upoznao i uživao u ljepotama Rima, mora ga najprije otkriti. Nije riječ o tome da su rimski*

monumenti skriveni od interesa i divljenja svakoga posjetitelja, radilo se o Antičkom, kršćanskom ili onom modernom. I još, Rim nije niti samo povijest, niti je samo umjetnost, i ne označava samo jednu civilizaciju. Nego, Rim je misterij! Ovdje se osluškuju stoljetni glasovi kroz doživljene umjetničke ljepote, ako smo ih spremni oslušnuti, one govore o vjeri ljubavi i miru. Ovdje se Krist mistično nazire. Stoga je važno znati gledati, znati vidjeti i na kraju znati razumjeti. Zato je jedan rimski boravak – unatoč tome što je kratak i zamoran – neponovljiv, proročki i radostan“.

Stoga je sada došlo vrijeme iskoristiti ove teološke spoznaje i saznanja, kako bismo proširili znanstvene vidike turizma i s teološkoga znanstvenog pogleda na turizam, te u jednom interdisciplinarnom kontekstu ekonomije, sociologije, kulturologije i teologije doprinijeli tako boljoj kvaliteti hodočašća i turizma, općenito.



9. 9. 2016.
Omaž i izložba
Andrije Krstulovića

U petak, 9. rujna, u dvorani Ministarstva kulture otvorena je retrospektivna izložba skulptura i crteža hrvatskog umjetnika Andrije Krstulovića. Izložbu je otvorila generalna direktorica Direktorata za kulturno i umjetničko stvaralaštvo, Dragica Milić. Ovaj događaj organiziran je pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture, a na inicijativu Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore - Kotor i Hrvatske matice iseljenika - podružnice Split. Na otvorenju je govorila i Danijela Vulović u ime HGD-a, Branka Bezić Filipović u ime HMI-ja Split te Vesna Vičević u ime Matice crnogorske. U pratećem dijelu programa nastupio je dječji mandolinski orkestar HGD CG „Tripo Tomas“ iz Kotora, a prikazan je i film o životu kipara Andrije Krstulovića, autorice Branke Bezić. Izložba „Prizori zaustavljeni u vremenu“ omaž je poznatome kiparskome majstoru iz Splita, Andriji Krstuloviću, među čijim

najznačajnijim radovima su i skulptura Petra II. Petrovića Njegoša i karijatide na Lovčenu.

16. 9. 2016.
Uzratni posjet Bokelja iz
Rijeke Kotoru



Uzratni posjet Kotoru članovi Bratovštine Bokeljske mornarice 809 iz Rijeke uskladili su s proslavom 850 godina od posvećenja katedrale-bazilike sv. Tripuna. S njima je doputovao i dio njihovih najmlađih učenika Glazbene škole „Ivan Matetić Ronjgova“, kao i Muzičke akademije iz Zagre-

ba koji su, u organizaciji HGD CG, održali koncert u koncertnoj dvorani muzičke škole „Vida Matjan“. Dobrodošlicu djeci iz Rijeke priredio je dječji mandolinski orkestar HGD CG „Trepo Tomas“, skladbom „Bokeljska noć“.

**20. 9. 2016.
Sastanak Uređivačkog odbora
Glasnika**



Uređivački odbor u potpunom sastavu raspravljao je o pismu Darija Musića koji je zamjerio što se njegov prilog o obilježavanju 21. obljetnice „Oluje“ locirao u rubriku „Aktualnosti“, a ne kao posebna tema. Stajalište Uređivačkog odbora je da nije potrebno svake godine ponavljati istu temu na način kako je to u prethodnim godinama rađeno,

nego će se ubuduće obilježavati samo jubileji, a u rubrici „Aktualnosti“ dat će se prikaz ovog događaja.

Uz to, Odbor je odabrao potencijalne teme za sljedeći broj Glasnika.

**30. 9. 2016.
Posjet Vesne Vuković,
otpravnice poslova u
Veleposlanstvu RH**

Predsjednik Marijo Brguljan, Tripo Schubert i Danijela Vuković informirali su otpravnicu poslova u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Podgorici Vesnu Vuković o radu Društva i o aktualnim problemima koji već dulje vrijeme, kao što je to slučaj s prostorom, nisu riješeni.

S obzirom na neopravdano kašnjenje Veleposlanstva u objavljivanju natječaja za kandidiranje projekata hrvatskih udruga u Crnoj Gori, Vuković je rekla kako će već početkom idućeg tjedna biti raspisan natječaj i osnovana komisija za raspodjelu raspoloživih sredstava.



27. 9. 2016.
Razgovor s Borom Vučinićem

Vlada je imenovala Boru Vučinića za veleposlanika Crne Gore u Republici Hrvatskoj. Na prijedlog Branka Lukovca, prvog veleposlanika Crne Gore u R. Hrvatskoj, Vučinić je zamolio Tripu Schuberta, cijeneći dosadašnje aktivnosti Društva i rezultate

izrazio je želju da se sretne s predstavnikom HGD CG. Zbog zauzetosti predsjednika Brguljana susret je upriličio gosp. Tripo Schubert. To je bila prilika da se gospodinu Franoviću uruči odluka Skupštine o njegovom proglašenju počasnim članom HGD CG. Na susretu je bio prisutan i njegov brat Rade Franović iz Dubrovnika, kojega su prvi predsjednik HGD CG Schubert i njegov zamjenik Zoran Nikolić posjetili u listopadu 2001. godine, odmah nakon osnivanja Društva.



postignute na zblizavanju dvaju naroda i uspostavljanju komunikacija s obje strane granice, da ga informira o suradnji Hrvatskoga građanskog društva s institucijama, gradovima i županijama u Hrvatskoj i o eventualnim neriješenim pitanjima važnim za Hrvate u Crnoj Gori.

2. 10. 2016.
Susret s Markom Franovićem,
počasnim članom HGD CG
iz Sydneya

Boraveći službeno u Hrvatskoj Marko Franović, menadžer direktor Cro Developmentsa i Boka Aluminium windows iz Sydneya



Koncert zbora „Concordie discors“ za pamćenje



U organizaciji Hrvatskoga nacionalnog vijeća, a uz potporu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, Centra za kulturu Tivat, kao i Muzičke škole Tivat, u Velikoj dvorani Centra za kulturu Tivat koncert je 24. rujna održao Akademski zbor Filozofskoga fakulteta u Zagrebu „Concordia discors“, koji su svojim nastupom oduševili sve nazočne.

Na početku večeri publici se obratio Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatorum“, koji je pozdravio sve nazočne. Jedan od članova zbora, Mislav Matišić, rekao je kako ovaj zbor postoji samo šest godina te da su nastupali na raznolikim lokacijama, od

kojih se izdvaja nastup u Beču pred 60.000 ljudi. „Došli smo ovdje pomoći vam u očuvanju vašega hrvatskog identiteta, povezati vas sa zemljom maticom, ali i sami upoznati bogatu kulturnu baštinu Boke kotorske. Želimo zapjevati na Gospi od Škrpjela, želimo zapjevati u kotorskoj katedrali, ali želimo i upoznati Bokeljsku mornaricu, Verige, Perast, perašku Fašinadu. Želimo upoznati dobrotenske trgovce, prčanjske kapetane, ali i Tripu Kokolju, admirala Zmajevića, Viktora Vidu, Leopolda Mandića, Ivu Vizina i Blaženu Ozanu Kotorsku. Budite ponosni na svoju tradiciju i čuvajte je kao što ste je čuvali do sada“, istaknuo je Matišić.

Zbor se publici predstavio bogatim repertoarom različitih glazbenih žanrova, od sakralnih do dalmatinskih, preko narodnih pjesama, a posebno oduševljenje izazvala je izvedba pjesme „Bokeljska noć“, koja je izmami-la gromoglasan pljesak.

Među nazočnima su bili: Zdravko Nikolić, djelatnik u Konzulatu Republike Hrvatske u Kotoru, Marija Vučinović, predsjednica Hrvatske građanske inicijative, Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore.

Druženje je nastavljeno u Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, gdje se uz glazbu i vino pjevalo do ranih jutarnjih sati.

O glagoljici na području Boke u Domu kulture u Donjoj Lastvi

Predavanje profesorice Ljubice Štambuk pod nazivom „Tragovi glagoljice u Boki kotorskoj“ održano je 24. rujna u Velikoj dvorani Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, a u organizaciji Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore i Hrvatske bratovštine Bokeljske mornarice 809 – Rijeka.

Na početku večeri nazočne je pozdravio Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatorum“ te izrazio zadovoljstvo što će se predavanje na temu glagoljice u Boki održati u Donjoj Lastvi.

Profesorica Štambuk u svome uvodnom dijelu predavanja osvrnula se općenito na podrijetlo i nastanak glagoljice, staroslavenski jezik, teorije postanka glagoljice, kao i na rasprostranjenost glagoljice na hrvatskome prostoru. Prof. Štambuk osvrnula se na glagoljske dokumente pisane u Donjoj Lastvi te na informaciju da je prof. Đuro Vidmarović u monografiji o Gornjoj i Donjoj Lastvi objasnio dokumente pronađene u župnom dvoru u Donjoj Lastvi, a koji pokazuju da se u Gornjoj Lastvi u osamnaestom stoljeću pisalo hrvatskom glagoljicom. U vrijeme nastanka dokumenata, u Gornjoj Lastvi don Juraj Pinezić je matične knjige jednim dijelom vodio glagoljicom – kurzivnom glagoljicom. Profesorica je nešto više rekla i o dokumentu iz Gornje Lastve koji je pisan uglatom



glagoljicom, a riječ je o molitvama. Prema istraživanju dr. sc. Grozdane Franov Živković ovaj rukopis datira s kraja XVII. st. ili početkom XVIII. st.

Također nam je približila tragove glagoljice u Škaljarima i činjenicu da se u Škaljarima služba Božja obavljala na stsl. jeziku, a glagoljskim pismom. Spomenut je Parčičev misal, tiskan 1893. u Vatikanu na stsl. jeziku. Iz originalnog primjerka Misala služio se don Marko Vučković. U knjizi biskupa Pavla Butorca „Kulturna povijest grada Perasta“, biskup navodi zanimljive činjenice vezane uz glagoljicu u Boki te objašnjavajući odnose svećenstva Zapadne i Istočne crkve u Boki navodi da „lješevički pop spominje kako je na oltaru u njegovoj crkvi sv. Aleksandra celebrirao latinski svećenik iz Bogdašića“.

Gospođa Štambuk približila nam je rad i svećenika Nike Lukovića, koji je dobio papinu dozvolu krajem XVII. st. da cijeli Misal smije interpre-

tirati ili prenijeti latinicom na „ilirskome“ jeziku. Na predavanju prof. Štambuk je uputila prisutne i na rad dr. sc. Lenke Blehove Čelebić, koja iznosi podatke glagoljaštva vezane samo uz Katoličku crkvu.

Naravno, tu je prisutan i rad i istraživanje svećenika Ivana Bibunića podrijetlom iz Kotora. O glagoljanju na području Kotorke biskupije bavio se i dr. sc. don Slavko Kovačić. Prof. Štambuk naglasila je koliko je bitan podatak o glagoljskome misalu, kojim se služio kostanjički župnik don Miho Bašić, izdan u Rimu 1741.

Svi smo upoznati s činjenicama da se intenzivnije istraživanje o glagoljici u Boki nije provodilo te, kako navodi prof. Štambuk, nije isključeno da bi se mogli pojaviti i puno stariji hrvatski glagoljički dokumenti ili spomenici koji bi nam rekli više o povijesti glagoljice na području Boke.

Predavanju su nazočili i Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, potpredsjednik Općine Ilija Janović, konzul RH u Kotoru Hrvoje Vuković sa suradnicima, kao i članovi Hrvatske bratovštine Bokeljske mornarice 809 – Rijeka.



ĐURICA NIKOLIĆ

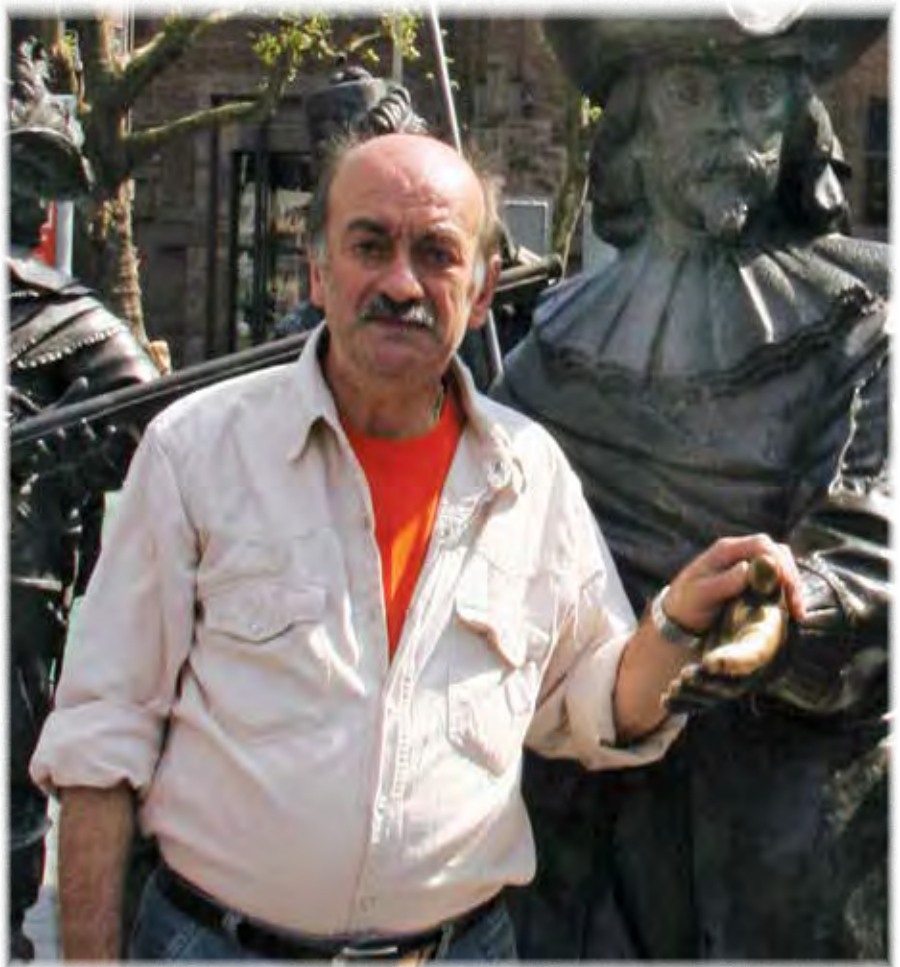
Priredio: Joško Katelan

Naš fotograf za ovaj nastavak je još jedan učenik, član, ili naprosto predstavnik, foto-kino kluba „Mladost“ iz Gornje Lastve. Svoju nadasve zanimljivu biografiju ispričao nam je u jednom dahu, pa smo je odlučili takvu i ostaviti, bez interveniranja i lektoriranja, a mislimo da će se dopasti našem čitateljstvu.

O sebi kaže ovako: „Rodio sam se 22. 09. 1949. godine u bolnici Kotor - kod babice Anđelije od mame Ljubice i tate Tripa Nikolića iz Gornje Lastve - zaselak Nikoličići. Osnovnu školu sam finio u Gornjoj Lastvi u Domu, a Višu osnovnu školu sam finio na dvije noge svaki dan Gornja Lastva-Tivat. Pošto sam imao nešto u sebi... nešto što me vuklo da činim lentrate, a pošto je u Gornjoj Lastvi u to vrijeme bila otvorena foto sekcija, ja sam se uključio u taj rad, jer me je to privlačilo.

Prve lentrate sam učinio u petom razredu Više osnovne škole u Tivtu u svom razredu... bile su previše svijetle, ali kako sam sticao znanje od starijih foto-amatera, opose od mog vrlo prijatelja kojega cijenim sa dušom, pokojnog Anđelka Stjepčevića koji mi je dosta valjao u tim lentračkim nijansama... Ari-

Fotografijom ko se zarazi teško ili nikako se ne predaje... već gura naprijed... zašto gura karocu naprijed, zato što nešto želi da svojim rukama i umijećem ostvari



vao sam od 1961. do 1972. 16. veljače do foto-kino amatera treće ili druge klase, više se ne sjećam, - o tome govore moja priznanja koja sam zamirirao na foto-kino izložbama širom Jugoslavije. Na dan 16. veljače 1972. god. ukazala mi se povoljna prilika i preko pulskog 'Tehnomonta' odlazim na rad u zemlju vječito procvalih tulipana, Nizozemsku-Amsterdam, gdje sam i ostao do dana današnjega. Poš'o sam vanka zato što više nisam mogao trpjet RAŠKE-TAVANJE podmorničkih tankova i ine manualne turture u Arsenalu, kao predsjednik foto-kino kluba 'Mladost' iz Gornje Lastve, i sekretara omladine komiteta u Tivtu... Jedva sam dobio potpis od generala Crnkovića - smilovao se... Bio sam laik, samo sam znao radit, ni beknuti nijesam znao olandeski pa sam se polako uklopio u taj njihov zapadni život... pokušao sam da se učlanim u foto-kino klubove u Amsterdamu, ali zbog mog tokarskog rada u proizvodnji to nijesam nikako mogao ostvariti, a taj hobi na zapadu košta dosta guldena što znači da bi ja godišnje za članarinu trebao da dam nešto oko 2000 guldena, jer to je hobi za djecu bolje stojeće gospode u zemlji tulipana, tako da niti jedan lentrat umjetnički u koluru nijesam mogo ostvariti.

Tako je vrijeme proticalo. Od mladosti sam pasao u ove godine, čim sam kročio na pola stoljeća desna mi je noga propala u nepoznato - refajem se pomalo... eee... refajem se po malo... destezo i evo me 22. ovoga u 68-oj godini... svog korada. Moj društveni rad nikad nisam zaboravio i kao foto-kino amater sam od svoje prve

plaće zarađene u zemlji vječito procvalih tulipana odmah kupio aparat za lentravanje i nastavio se baviti sa svojim hobjem, tako da sam dogurao do amaterskog dopisnika za 'Vjesnik', 'Arenu', 'Vikend', 'Večernji list', 'Makedonija', 'Boka', 'Ju novosti', 'Oslobođenje', Radio Zagreb, Radio Beograd itd... Najmilije od priznanja mi je srebrni Vikendov cvijet za najboljega dopisnika iz inozemstva za 1980. godinu i udarnika radne akcije 'Sutjeska 70/71', a i druga me priznanja komodaju i svima sam od srca srculjubijeći zahvalan. Izložbe i moje umjetničke slike nijesam izlagao nigdje niti sam htio, ali što više starim tako me srce sve više vuče mojoj Gornjoj Lastvi i sve mu ostalom, eto prošle godine zahvaljujući foto-kino klubu 'Mladost' i društvu prijatelja Gornje Lastve 'Napredak' otvorio sam svoju samostalnu izložbu mojih početnih radova umjetničke fotografije 1961.-1972. u Domu u svom selu Gornjoj Lastvi - LENTRATI MOJE ZBILJNOSTI. E, tada su me pitali moji prijatelji: 'Pa, Đurica, de su ti lentrati iz Amsterdama?' - odgovorio sam im da ih imam sve, ali da ih treba izložiti... Pala je klapa, i ove godine 24. septembra Gospodnjeg ljeta 2016., otvorio sam izložbu lentrata „Amsterdam u Gornju Lastvu“ sa oko 65 lentrata uz prezentaciju nizozemskih nacionalnih narodnih specijaliteta-njihove riže, HARINGE I NJIHOVE RAKIJE OD ŽITA - JONGE JENERFER i sa svim teatrima i bandijerama i prikazivanje turističkog filma o Amsterdamu. Posjetioci su bili oduševljeni ne samo sa lentratima, već i

sa kušanjem te LAMBEK njihove rakije, a haringa ih je oduševila, sa nizozemskim štikamentama. Kušalo se sve, ali bez kavijara moja loza đatela i bizica ne može da fini bez onoga što treba, a to je kavijar. Za dogodine ne znam u koje ću Teatre biti... može bit da ću obuć crevlje umjesto lijeve na desnu... e,e,e,e,e,e,... jest... pusta pačugeca sa svijema mirakulima ne ide vanka iz mene, tako da promišljam da se sa TUNJICOM ZAMAKNEM PRI GRANI OD SUVE SMOKVE DA SE NE PRPNEM NA ŠKANJ????!!!!???????

Fotografijom ko se zaraži teško ili nikako se ne predaje... već gura naprijed... zašto gura karocu naprijed, zato što nešto želi da svojim rukama i umijećem ostvari... putem slikavanja, pa razvijanja filma putem crno-bijele fotografije, male 9 puta 13 centimetra, koja se sušila ispod cakla od 2 do 5 dana, normalno 3 dana, a od tog malog formata na Akva aparatu od 9 centimetara na mijeh nije bilo lako sve to finansijski podnijeti, jer u Gornju Lastvu nije bilo DEBELIJE TAKULINA... tako da smo se snalazili kako smo znali i umjeli, jer u to vrijeme ko se bavio lentratima iz hobja snalazio se kako zna i umije - sve sam, od filma do slike sam, radeći 30 puta 40... TO JE BILA AMATERSKA UMJETNOST. A danas, sa ovijema digitalnim teatrima lako je lentravati i činjeti MONADE... danas to ne košta ništa.“

Tako je sebe i svoju foto aktivnost opisao ovaj zanimljivi foto-veteran, a nama ostaje nadati se da ćemo uskoro opet moći diviti se nekom njegovom novom opusu.

U Domu kulture „Ilija Marković“ u Gornjoj Lastvi 24. rujna otvorena je izložba fotografija Đurice Nikolića, foto-kino i video amatera koji već dugi niz godina živi i radi u Amsterdamu u Nizozemskoj.



Đurica Nikolić je svoju prvu samostalnu izložbu priredio na istom mjestu prošle godine, a naslovio ju je „Lentrati moje zbiljnosti“. Tom prigodom, obećao je nazočnima da će sljedeća izložba obuhvaćati isključivo fotografije iz Amsterdama. Ovom prigodom predstavio se različitim portretima žitelja Amsterdama, znamenitostima iz tog grada, ulicama, trgovima, manifestacijama...

Na samom početku večeri, predsjednik Foto kino kluba „Mladost“, Anton Gula Marković predstavio nam je autorove radove: „Sada imamo priliku



da vidimo izložbu iz Amsterdama, njegove druge domovine. Đurica je jedan od prvih fotoamatera koji je završio kurs u Gornjoj Lastvi, kada je klub tu radio. To je bilo 1962. godine; aktivno je učestvovao u rad kluba i izlagao. Od 1972. godine Đuro živi u Holandiji, gdje i radi, i sada imamo prilike vidjeti kako on doživljava Amsterdam“.

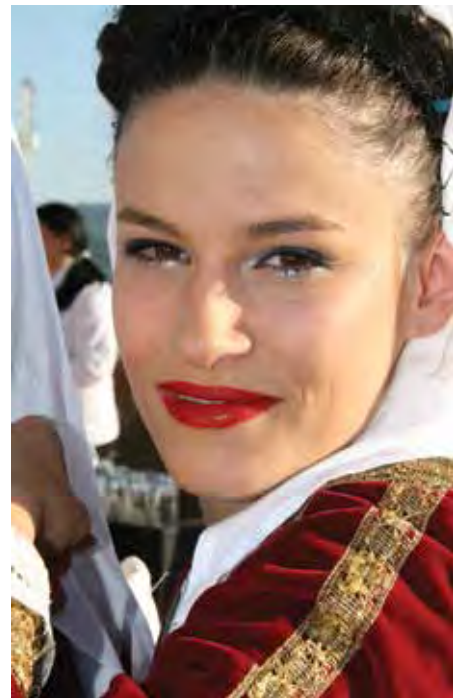
Brojnim zainteresiranim posjetiteljima obratio se i sam autor izložbe, Đurica Nikolić: „Amsterdam je milionski grad; da se prezenta Amsterdam trebalo bi jedno pet izložbi. To ne može u 60 slika, malo je, ali ja sam pokušao napraviti sve kako treba, sve iz Amsterdama bez naših ljudi, sami Holandezi“.



U okviru izložbe, bili su prikazani dokumentarni filmovi naslovljeni „Amsterdam u Gornjoj Lastvi“, a nakon toga priređen je prigodni koktel za sve posjetitelje.









Macu, motu i štrocavanju

Piše:
Neven Staničić

Đao ponio svaku priču „po bokeški“ (kao što i jest), ako onako iz rukava, makar ove muške glave nisu „peškale“, da ođe, trenutno, zborimo o „Triestinama“ i one dvije svete igre, koje su se svojevremeno znale više analizirat i prepričavat, nego danas nogomet, sa sve kvotama od kladionica. Atrokeli (!), i bit bučne, kao na teren. Dunkve, pretresamo Trešetu i Briškulu i njihovo uticaj na modele komunikacija, rodne i generacijske užance cijeloga jednoga podneblja. Zapravo, ova igra „na karte“ ne bi ni bila toliko interesantna, da upravo nije tjih mota i šušura, što iz nje proističu.

Mot, moti, motiranje, su npr. vrlo delikatne stvari. Počev od prevoda, da ne ka-

žem objašnjenja, o čemu se tun radi? Liše karata, đe se zna kome, što i kako se čini; kad s'usnama... široko na „a“, a kad „pućenjem“, kao za poljubit, pa onda vrhom jezika... obrvama... miganjem, a kad ramenom, pa lupkanjem prstima, ala... „imam malu“... **moti** su vrlo interdisciplinarne pojave, isto takvog i značenja. Evo, spomenuli smo „malu“. Ona je po pravilu šesna i ima mota. Interesanto je kako ženske same po sebi, imaju više **mota** od muških. One su nekako, sve u **mot**. Doduše, i za muškoga se može reć da ima **mota** za pokoju stvar, ali u odnosu na „njih“, on je onako više smotan. Propio mu stoji. I nema majčinoga sina, koji nije. Bio. Prije ili poslije. Dalje... iz **mota** bi mogo proisteć tale- nat; svirat, pjevat, crtat, glumit... spretnost; skoćit, uva-

tit, baćit.. ali i mangupluk, zajebancija (pardon), sve do bezobrazluka, kad vas počnu „motat“, tamo i ovamo. Ima i ljudi koji po cijeli život stalno nešto motaju. A, ništa. Tako da s' motima treba oprezno, pogotovo u Trešetu, erbo bi neko mogo zvat i amonte, baćit karte, bukat, liše normalnoga itd... ako te uvate. Motat.

U Trešetu, kao što je poznato dozvoljena su samo dva mota; kucanje i strišavanje, kad je čovjek „na ruku“. Ostalo se bez riječi, prati i pazi, posebno na škartavanje, oli ti ga „lišine“ od karata što protivnik odbacuje, sve kao da nisu njegova rabota. Pravi igraći, kao i u život, iz škartanoga mogu mnoge važne stvari zakućat. A lišine, kao lišine, više nego dobro služe. Ko s' njima umije. I pamti. Vazda bilo. I, dokle sa kuca-

A, B, C, D, O...

njem i akužima, kad te oće, više manje nema nikakvih problema, sem ukoliko preko puta sebe „u par“ igraš sa totalnom benom, ili osobom koja baš nema mota za igru... (Evo npr. tun su nekako žene tanje od nas, i to samo zato što po definiciji karte ne uzimaju za ozbiljno i sam bog zna što one misle, dokle se čovjek beči u njih. Džabe im je i objašnjavat.)... prava zamka se krije kod strišavanja. Tun se poznaju pravi partneri, erbo kao i u seks (fala bogu, smije li se ovo zborit!??), treba imat prakse i dobrog iskustva za prepoznat senj, koji se strišavanjem šalje: „U što oćeš da ti dođem (?),... u čemu si jak (?),... pratim (!), oli ti ga, vrati opet (!!!)... ovi put duram“. I tako dalje. Čista telepatija. E, a ako se ne razumiju, bruka i beštivanjanje.

Veliki to mogu bit nesporezumi, iz najbolje namjere.

U Briškulu je nešto lakše. Tun je fino sve na izvolte, lijepo se vidi, zna se u što se igra, ko što peška, pita se slobodno kao za zdravlje i činu se svi oni pomenuti škerci od mota. Do zadnje ruke, kad zna bit gusto... ali opet, to je mnogo lagodnije i nekako familijarnije od trešete. Bračna varijana. Bome ima i momenata, kad se čini da će panut krv; „ubi, lišobez ponta, Karig“ (!!!), ali i mirnih momenta, po dogovoru; „ponat-dva, franku kartu, belicu, a dobro a“... onda opet lišo i redom. Ovđe je bitno brojiti, brojiti i znat **štrocat**. Kad nar dobijenu ruku, odereš karigom, da bi umjesto tri uzeo deset ponata. Onako bankarski kao po kamati. Nego pretpostavljam da pravila igre znate.

Što se oće reć. Oće se reć, da u svaku „poštenu“ kuću dolazi po dva **maca** karata, jedan za đecu, stari i izlizani (nisu vazde bile plastificirane, a i ne treba ih navikavat da odma mogu imat sve), drugi za ljude... da je u životu vrlo važno što i koliko čovjek peška, da je vrlo bitno imat sreće s akužima i da ako ne može drukčije, bolje je i pasat lišo nego da ti ga **štrocaju**. U suprotnom prođeš sa „kapotom“ oli zarađiš „češalj“, što mnogo bolje zvuči, nego što zapravo jest. I, vjerovali oli ne, ovo su vrlo rijetke karte, a i igre će nema dame. Sve sami muškardini: Aš, Kralj, Fanat, Konj... možebi da one, iz čistoga dešpeka, zbog toga i ne paze na sve ove naše mote i strišavanja. A i što će im za Pasijans.

PRČANJSKI JEDRENJACI (2) U ZBIRCI SLIKA ŽUPNE CRKVE ROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U PRČANJU

Piše: Željko Brguljan

Župna zbirka crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju (u narodu zvane Mala Gospa, a popularno Bogorodičin hram) nepresušan je izvor vrijednih i zanimljivih likovnih radova, crnogorskih, srpskih i hrvatskih autora, ali i onih iz drugih europskih zemalja, pa i s drugih kontinenata. Istražujući već niz godina, nastojimo obraditi i objaviti pojedine dijelove ove kompleksne zbirke kako bi se konačno profilirala kao povijesno konzistentna cjelina i postala vrijedan izvor podataka svim istraživačima kulturne baštine Boke kotorske.

Neki dijelovi ove bogate kolekcije, koja je skupljena velikodušnošću mještana, a ponajprije velikim entuzijazmom i trudom pokojnoga prčanjskog žu-

pnika don Nika Lukovića, imaju osim likovne i znatnu povijesnu vrijednost. Takav je primjer zbirke maritimnog slikarstva – portreta brodova (jedrenjaka i parobroda) koji su pripadali prčanjskim brodovlasnicima ili su njima zapovijedali ovdašnji kapetani, a koja nam otkriva dio pomorske prošlosti Prčanja kao značajnoga pomorsko-trgovačkoga centra Boke kotorske i južnoga Jadrana tijekom 18. st., a posebno 19. stoljeća kojem pripada i većina radova zbirke.

Kako bi šira javnost mogla biti upoznata sa slikama brodova prčanjske zbirke (a objavljeni su u dvojezičnom izdanju istog autora, naziva: Na granici mora i neba/At the Border of Sea and Sky, u izdanju izdavačke kuće „Gospe od Škrpjela“ iz Perasta), odlučili smo ih prezentirati i ovim serijalom u Hrvatskome glasniku.



Brigantin *Milivoj*

Godine 1882. u oluji na moru našao se bokeljski brigantin *Milivoj*. Taj dramatičan događaj ovjekovječio je slikar brodova domaćeg podrijetla – Bazi Ivanković, na slici iz iste godine. Ivanković je rođen u Carigradu 1815., kao dijete bokeljskog pomorca. Nakon kraće pomorske karijere, od šezdesetih godina 19. stoljeća aktivan je kao slikar brodova u Trstu, sve do smrti 1898. Registrirano je više od 250 njegovih slika diljem svijeta.

Što se s portretiranim jedrenjakom *Milivojem* dogodilo saznajemo iz teksta u donjem dijelu slike: *Brig^{no} Aus. Ung. Milivoj Comandato dal Cap^{no} G. B. Danculovich nel viaggio da Trieste per Boulogne Sul mer colto da fiera burrasca// nei paraggi del Capo Bon (Costa d’Africa) il di 8 Gennaio 1882 con sforzo di vele pote raddopione detto Capo*. Početkom 1882. brigantin *Milivoj* pod zapovjedništvom kap. Ivana Dančulovića iz Prčanja plovio je iz Trsta za luku Boulogne-sur-Mer na sjeveru Francuske. U blizini sjevernoafričke obale, kod rta Cap Bon (Ra’s el Tib) jedrenjak je 8. siječnja bio zahvaćen žestokom olujom s jakim sjevernim vjetrom. Unatoč rastrganim jedrima brigantin je uspio zaobići rt i nastaviti put prema Gibraltaru.

Brigantin *Milivoj* (HCLK), nosivosti 280 tona, sagrađen je u Rijeci, u brodogradilištu Pećine 1848. pod imenom *Armelin*. Vlasnici su bili Bokelji Špiro Gopčević (18 k) i Stijepo Radimir (6 k). Ostalo je zabilježeno da je, pod zapovjedništvom suvlasnika kap. S. Radimira, 1850. prevezio robu na liniji Trst – Carigrad, a sljedeće godine (1851.) bio je osiguran u Dobroti na iznos od 45.000 forinti. Od 1854. suvlasnik je, uz prethodna dva, i Nikola Armelin, svi po 8 karata. Od 1858. vlasnici su Nikola Armelin (16 k) i Stijepo Radimir (8 k). Godine 1861. suvlasnički udio S. Radimira nasljeđuje njegov sin Vicko. Od 1872. u potpunom je vlasništvu nasljednika Nikole Armelina. U srpnju 1878. novim vlasnikom brigantina *Armelin* sa svih 24 karata postaje Bogdan Zloković iz Bijelega te mu mijenja ime u

Milivoj. Konačno, od 1879. vlasnici brigantina *Milivoj* su nasljednici Bogdana Zlokovića. Brodom su zapovijedali kapetani Stijepo i Mato Radimir, Bogdan i Adam Dabinović, Tripun Tomić, Mato, Nikola, Miho i Marko Vukasović, Bogdan Zloković, Božo Đuranović, a spomenuti kap. Ivan Dančulović 1881. i do kraja 1882. kada je, 3. prosinca, prodan Ladislavu Vasvaryju iz Szegeda.

Slika svjedoči o težini pomorskog poziva u doba jedrenjaka. U olujnome moru među „pomahnitalim“ valovima ističe se tamni trup brigantina nad kojim se sablasno uzvisuju jarboli s rastrganim jedrima u većem dijelu. Vidljiva su i oštećenja pramčanog dijela broda. Nebo se sivim oblacima spustilo nad morem i ne nazire se horizont. Ipak, desno u drugom planu vidimo još jedan brigantin u pogibeljnijoj situaciji - odlomljenoga krmenog jarbola, a iza njega obrise visoke sjevernoafričke obale. Na palubi jedrenjaka šest je članova posade koji mirno, vjerojatno u molitvi, iščekuju rasplet teške situacije. Sliku je naručio i darovao prčanjskoj župnoj crkvi kapetan Ivan Dančulović nakon preživjele opasnosti te nas svojom dramatičnošću upućuje da se još jednom s poštovanjem prisjetimo svih znanih i neznanih požrtvovnih prčanjskih pomoraca.



Brigantin Milivoj (Bazi Ivanković)

VIJEK VATERPOLA U KOTORU

Sve ono što iz moga pera bude napisano, a vezano za ovu temu, baziraće se isključivo na mom prisjećanju priča pokojnih aktera, ili, pak, mojoj participaciji u nekim dešavanjima

*Piše: **Dragan Đurčić,**
umirovljeni vaterpolski poslenik*

Godina 1983. I liga – VI mjesto (od dvanaest), polufinale Kupa SFRJ

Ekipa je igrala u sastavu: Petar Abramović, Dejan Adžić, Zoran Gopčević, Stojan Kostić, Zoran Kovačević, Vasko Lalošević, Vesko Marković, Zoran Maslovar, Zoran Nikčević, Emil Nikolić, Ranko Perović, *Andrija Popović*, Petar Porobić, *Blaženko Radnjić*, Milivoj Radulović, Dragan-Šako Samardžić, Petar Vico, Mirko Vičević, Dejan Uljarević, Želimir-Pura Uljarević; trener Pavle Vičević.

U nemogućim uslovima za treninge i nastupe, uprkos potencijalno kvalitetnom sastavu, možda možemo biti i zadovoljni postignutim rezultatom. Trenira se tamo gdje te prime, igra se kada vrijeme dozvoli u

Kotoru, a uglavnom u Titogradu. Veliki fizički napor i psihološki naboj ubija ambicije, željno se čeka zatvoreni bazen u Kotoru.

Vezano za ekipu, istaknimo da se od igračke karijere oprostio još jedan legendarni igrač iz „primorčeve škole“ – Milivoje-Miško Radulović. Preuzeo je, kao trener, pionirsku ekipu.

Veselin Marković, Vasko Lalošević i Zoran Maslovar, krajem sezone odlaze na odsluženje vojnog roka u JNA.

Petar Porobić, još aktivan igrač, preuzima prestižnu i odgovornu funkciju Opštinskog društvenog pravobranioca samoupravljanja.

Na Skupštini VK „Kotor“ uglavnom žalopojke na uslove rada i ogromne troškove zbog silnih putovanja na treninge i nastupe. Izabrani su Đorđe

Klajn za predsjednika Predsjedništva VK „Kotor“ i Antun-Pana Milošević za predsjednika Skupštine VK „Kotor“.

Na Predsjedništvu VK „Kotor“, krajem godine, donesene su kapitalne odluke vezane za Stručni štab – Pavle Vičević, kao šef Stručnog štaba biće angažovan u profesionalnom odnosu u Klubu počev od 01.01.1984; članovi Stručnog štaba su: Slobodan Vičević, koordinator rada mlađih kategorija, dok su za trenere angažovani Milivoje Radulović, Želimir Uljarević, Petar Porobić i Mladen Klikovac (za plivanje).

VK „Borac“ iz Orahovca je uspješno ovjerio drugoligaški povratak – plasirao se u sredini tablice Međurepubličke lige „Jug“.

Agonija sa „A“ reprezentacijom, bolje rečeno sa opštim stanjem u **VSJ** se nastavljala. Tandem Aleksandar-Coša Sajfert i Mile Nakić, na čelu „A“ reprezentacije, nije opravdao očekivano povjerenje – debakl na EP u Rimu. Kapitalna odluka Udruženja ligaša da se od naredne godine pređe na igranje u zatvorenim bazenima, predstavljala je prekretnicu u jugoslovenskom vaterpolu – stvaraju se preduslovi da „jugoslovenska škola vaterpola“ postane respektabilna i zaživi u potpunosti, te da ovladamo svjetskim vaterpolom! I to ćemo u narednim godinama uspješno sprovesti! Od učenika postaćemo učitelji, za kojima će kaskati do tada neprikosnoveni Mađari, Italijani, Rusi...

Za kotorski vaterpolo te godine pitanje svih pitanja je bilo kada će se završiti radovi na **zatvorenom bazenu** u Kotoru? Već se osjećaju problemi u funkcionisanju GP „Neimar“ – glavnog izvođača radova na bazenu. U prošlom izlaganju iznijeli smo probleme koji su iznudili produženje radova, odnosno prolongiranje roka njihovog završetka. Pristupilo se projektovanju izdizanja školjke za jedan metar. Iznose se ideje da se na školjci bazena ugrade prozori, koji će omogućiti podvodno snimanje, korišćenje solarne energije za zagrijavanje vode...

Očigledno je da će bez pravih odluka i akcija Koordinacionog tijela za praćenje radova na izgradnji bazena, predvođenog agilnim Vukom Radulovićem, ovi radovi ući u nesagledive probleme i da produžavanjima rokova ne bi bilo kraja! Upornost Miloša Vukovića, koji završetak bazena uslovljava i nastavkom izgradnje Hotela „Fjord“, daju plodove i radovi se nastavljaju. Planiranih 11 mjeseci gradnje ostaju pusta

želja, Potrebno je uraditi mnogo toga da bi se radovi okončali i za dvije godine!

1984. godina

Olimpijska godina, prekretnica za jugoslovenski vaterpolo i kapitalna za kotorski vaterpolo!

U ovoj godini I liga se igra za Prvenstvo 1984. godine (proljeće) i prvi dio Prvenstva 1984/85. Godine.

Takmičarska 1984. godina I liga – VIII mjesto (od dvanaest). Polufinale Kupa SFRJ.

Seniorska ekipa nastupa u sastavu: Petar Abramović, Dejan Adžić, Duško Ćirković, Zoran Gopčević, Stojan Kostić, Zoran Kovačević, *Denis Mandić*, Zoran Nikčević, Emil Nikolić, Ranko Perović, *Andrija Popović*, Petar Porobić, *Blaženko Radnjić*, Dragan-Šako Samarđžić, Petar Vico, Mirko Vičević, Želimir-Pura Uljarević; trener Pavle Vičević, pomoćnik trenera Slobodan Vičević. Ekipa je oslabljena za dio igrača koji su u JNA (Marković, Lalošević, Maslovar).

Veći dio utakmica igra se u Titogradu. Svi iščekujemo završetak izgradnje bazena u Kotoru. To nam ponekad služi i za skužu. Nervoza i nepovjerenje prema ekipi i vođstvu

raste u Gradu, a posebno u DPZ. Srećom, osovina Uprave je stabilna i stamena – razmišlja na sportski način, ne prihvata pritiske i nije spremna na ishitrene postupke. „Neće nam (ne)očekivani rezultati biti dovoljan razlog za smjene u sred sezone, već ćemo to raditi kada za to bude pravo vrijeme i pravi razlozi, pod uslovom da imamo u planu bolje rješenje!“, bio je naš odgovor na zahtjev za promjene, nakon kriznog plasmata, par kola pred kraj Prvenstva.

Imali smo za rješavanje veće prioritete!

Kadeti (1968. godište i mlađi) obradovali su nas pobjedom u Kadetskom kupu SFRJ za 1984. Godinu. To je ona ista ekipa, koja je prije dvije godine osvojila Pionirsko prvenstvo SFRJ, pa da ih ponovo ne nabrajamo.

VK „Borac“ iz Orahovca je stabilan drugoligaš.

Kako smo navodili u prethodnim nastavcima, **stanje u VSJ** je bilo teško. Rezultatski porazno, a još gore u odnosima između odlučujućih faktora. Dotjerali smo odnose do pucanja. Prividno superiorna većina (6-7, zavisno da li je



Zlatni vaterpolisti, OI 1984.



Kadeti do 16 godina, osvajači Kupa Jugoslavije 1984.

Stoji: S. Vičević (trener)

Gornji red: D. Manojlović, N. Đurović, D. Strugar i D. Ćirković

Srednji red: V. Sjerković, V. Marković, D. Krivokapić i D. Kljaković

Donji red: K. Mačić, S. Mačić, M. Vičević, R. Dragović i R. Perović

na sjednicama prisutan delegat Kosova!?) protiv jednog – Plivačkog i vaterpolo saveza Crne Gore! Preciznije i korektnije bi bilo kazati Kotor protiv ostalih! Svi sporovi, uglavnom kada su u pitanju prelasci igrača protivno Registracionom pravilniku i Statutu VSJ, završavani su 1:7 (ili 6). Taj „1“ smo bili mi – VK „Kotor“, formalno PVSCG. No, pored gordosti i želje za vladanjem pojedinih klubova ili sredina, u VSJ je bila dovoljna koncentracija vaterpolske pameti da bi se shvatilo da ovakvi odnosi ne vode ničemu. Počela je da radi tiha diplomatija – s „naše“ strane Perica Brajković, a sa „njihove“ Vlaho-Bato Orlić. Postepeno smo uvlačeni i ostali, od funkcionera do institucija, pa je na kraju došlo do „istorijskog sporazuma

Kotora i Partizana“, odnosno „zakopavanja ratnih sjekira u VSJ“. Možda će nekome ovo ličiti na pretenciozno, ali ja to smatram prekretnicom i stvaranjem uslova za početak jugoslovenske ekspanzije u svjetskom vaterpolu. Kotor je bio jedan od stubova nosača jugoslovenskog vaterpola! Odlično je funkcionisao, a to su ostali respektovali.

Atmosfera iz VSJ preslikala se u PVSCG prilikom izbora predstavnika PVSCG u Predsjedništvu VSJ. Odnosi su bili zaoštreni. Na nekoliko sjednica organa PVSCG niti jedan od tri kandidata – Stevo Vukotić („Jadran“), Ilija Stanovčić („Kotor“) i Nenad Želalić („Bijela“) – nije dobio većinsko opredjeljenje Predsjedništva PVSCG. „Čvor“ je razmrsio gospodskim potezom Stevo Vukotić, davši

svoj glas **Iliji Stanovčiću**, koji je tim činom **izabran za predstavnika PVSCG u Predsjedništvu VSJ**. Na izbornoj sjednici Skupštine VSJ, početkom proljeća, **za predsjednika VSJ izabran je Đorđe-Badža Predin**, bivši igrač „Bečeja“ i harizmatična ličnost iz te sredine. Uz izvinjenje pominjanima, dozvolite mi da se prisjetim jedne sitnice sa te sjednice. Badža je govorio jako brzo, ponekad nerazgovjetno i dosta se ponavljao. Njegovu pristupnu besjedu Perica je prokomentarisao riječima: „... ja ovog čovjeka ništa ne razumijem, pa ću ubuduće morati voditi Marija Poljaka za prevodioca...“!

Stručni savjet VSJ (SS VSJ) se, nakon žrijeba za olimpijski turnir (tada još nije bio objavljen bojkot OI od strane „istočnog bloka“), kada se procijenilo

da su šanse za visoki plasman male, opredijelio za smjenu Stručnog štaba reprezentacije i predložio je **Ratka Rudića**, dotadašnjeg selektora mlađih kategorija u VSJ, **za saveznog kapitena VSJ**. Na sjednici Predsjedništva VSJ jedan glas protiv. Čuđenje i pitanje ko i zašto!? Vlado Šelev, predstavnik VS Makedonije i potpredsjednik VSJ, svoje protivljenje je objasnio: „...takvog sjajnog igrača da mi žrtvuemo u Los Anđelesu, to je nekorektno i nedopustivo...!“, a na pitanje što predlaže, odgovorio je „...da mu mandat traje do Seula (1988)...!“. Orlić daje uputstvo Perici da taj predlog podrži od strane SS VSJ, uz diskretni komentar „ako ne postigne rezultat u Los Anđelesu i tako ćemo ga smijeniti!“. To je Ratka oslobodilo odgovornosti od rezultata u Los Anđelesu i dalo mu mogućnost potrebnih rezova u cilju stabilizacije Reprezentacije. Ova odluka otvorila je Ratkov put ka zvijezdama, a Vladu Šelevu potvrdu sportskog rezona. Ratko je otpočeo svoj seriozni rad. Prvi potez mu je bio da se zahvali



Ratko Rudić, Ante Lambaša, Tripo Klisura

nekadašnjim svojim saigračima. Bio je zainteresovan za Zoranov (Gopčević) povratak u Reprezentaciju. Nažalost, Zoran takvih ambicija više nije imao.

Početkom ljeta u Budvi je odigran **Prvi turnir „Slovenska plaža“**. Ambicije su bile da taj turnir postane tradicionalan. Jugoslavija je osvojila I

mjesto, a Perica Bukić je proglašen za najboljeg igrača. Milivoj Bebić, tada jedan od najcjenjenijih svjetskih igrača, bio je na odsluženju vojnog roka. Naravno, dobio je odobrenje vojnih vlasti da nastupa za Reprezentaciju. Neposredno pred ovaj turnir, Ratko je dozvolio Bebiću da ostane u Splitu par dana na odmoru. No, Beba je

iskoristio svoj boravak u Splitu da nastupi na armijskom prvenstvu u plivanju. Ta informacija je Ratka ražestila i ozbiljno je razmišljao da se zahvali Bebiću na učešću u Reprezentaciji. Cjelonočno ubjeđivanje SS VSJ srećom je urodilo plodom i Ratko je popustio u ovoj namjeri.

Vaterpolo turnir na **„Olimpijskim igrama“ u Los Anđelesu** odigran je u studentskom kompleksu Malibu. Zbog bojkota zemalja „istočnog bloka“ (osim Rumunije), turnir je bio oslabljen za favorizovane Mađarsku i SSSR. Sistem takmiče-



Ratko Rudić



Zlatni golmanski dvojac - Milorad Krivokapić i Andrija Popović

nja je bio nešto drukčiji nego danas – nije bilo eliminacionih utakmica, već se igralo po grupama. Za ovo pisanje najbitnije je naglasiti da je posljednja utakmica Jugoslavija-SAD odlučivala pobjednika. Nama je odgovarao i neriješen rezultat. To smo i postigli u finišu utakmice atraktivnim golom Bebića za 5:5. Mi smo slavili taj gol, a Amerikanci ga osporavali, zbog navodnog Bebićevog odgurivanja!?! Glavno je bilo da je taj gol priznao kubanski sudija Eugenio Martinez. Na pobjedničkom postolju postrojile su se ekipe: 1. Jugoslavija (zlato), 2. SAD (srebro) i 3. SR Njemačka (bronza) i podignute nacionalne zastave, uz zvuke himne „Hej Sloveni“.

JUGOSLAVIJA je postala olimpijski pobjednik u vaterpolu nakon 16 godina (prvo olimpijsko zlato 1968. u Meksiku).

Ovo je bio početak Ratkove trenerske karijere. Najuspješniji vaterpolo trener na svijetu! Osvajač zlatnih medalja sa tri

reprezentacije (SFRJ, Italija i Hrvatska). Ono što nije uspio kao igrač, pozlatio se kao selektor. I još se dokazuje kao trener. Čini mi se da mu je ovo bilo trinaesto učešće na Olimpijskim igrama! Svaka čast Ratko i nastavi na mnogaja ljeta!

Čitava Jugoslavija je slavila ovo zlato, a najviše u gradovima olimpijaca. U Boki smo se dičili **zlatnim dvojcem golmana – Milorad Krivokapić i Andrija Popović.**

Da se vratimo našem glavnom zadatku ove godine – **završetku izgradnje zatvorenog bazena.**

Mukotržno nadgornjavanje na relaciji investitor – izvođač radova nastavlja se punom žestinom. „Neimar“ je u svojim organizacionim problemima. Ne izvršava obaveze prema podizvođačima. Vrlo bitne su aktivnosti Koordinacionog tijela i formalnog investitora HTP „Fjord“. Više se sastanči nego radi. Stalno se obećava-

ju rokovi završetka radova. Optimizam raste, ali i stalno spuštanje na zemlju. Kada se čini da je sve urađeno, tek onda se otvaraju problemi. U sjećanju mi je ostao smješak šefa nadzora iz „Obnove“ i njegov komentar na moju najavu da je pitanje dana kada ćemo otvoriti bazen: „Zapamti, kada izvođač radova zatraži tehnički prijem, onda računaj na najmanje dva mjeseca do završetka radova!“ Moje čuđenje zbog takvog stava bilo je izlišno. Kolega je, nažalost, bio u pravu. Nezadovoljstvo zbog ovih kašnjenja bilo je sve prisutnije u Gradu, a naročito u vaterpolo krugovima. Ilustracije atmosfere radi, opisaću scenu jedne večeri početkom jeseni. Objekat su obišli svi članovi Koordinacionog tijela i investitora. Od strane „Neimara“ dočekao nas je šef gradilišta Klisić. Ispred bazena milicijski automobil. Zagonetku što radi milicijski automobil ispred bazena otkriva nam Vuko Radulović, koji nakon poduže rasprave sa Klisićem, okončava ovim dijalogom: „Vidiš li Klisiću onaj milicijski automobil?“ „Vidim!“ „A što misliš zbog koga je on tamo, zbog mene ili tebe?“ Svašta li se događalo sa ovim objektom! I sa nama. Bazen nam je bio nasušna potreba. Mnogi Kotorani su se za njega žrtvovali, te još više od njega iščekivali.

Sredinom oktobra postalo je izvjesno da će bazen biti spreman da ugosti veliki bokeški derbi na početku nove takmičarske sezone. Umjesto građevinsko-zanatske problematike u centar naše pažnje došle su protokolarne obaveze vezane za ceremonijal otvaranja zatvorenog bazena (koja jezička igra – „otvaranje zatvorenog“!). Trebalo je na dostojan način obilježiti taj za kotorski vaterpolo istorijski događaj. Kapacitet gledališta je bio 1406 sjedišta. Uz mogućnost stajanja

na galerijama, stepeništu, platu oko školjke – sve u svemu uslovi za najviše 3000 osoba. A treba zadovoljiti zahtjeve najmanje njih 5000! Naprosto, nerješiv problem, koji je dat meni kao zadatak za rješavanje (trebalo je zadovoljiti sve organizacije iz DPZ, a posebno radne ljude i građane, koji su se odrekli povratnih sredstava za energetiku i ta sredstva udružili kao osnovu finansiranja ovog objekta!). Majčin sine pronađi modus da sve zadovoljiš!? Rješenje sam našao u poznavanju kotorskog mentaliteta – mnogi smatraju da moraju biti stimani pozivom, a oni će odlučiti da li će se pozivu odazvati! Nakon mukotrnog dvadesetdnevnog rada ispisao sam kovertu za 5000 pozivnica. Naravno, pisačom mašinom, jer da sam se oslonio na moj škrabopis bazen bi bio prazan pri otvaranju! Naravno, potkrale su se dvije velike greške. Jedan od najvećih navijača i prijatelja „Primorca“, legendarni kotorski glumac Petar Spajić – Suljo nije dobio pozivnicu. Istina Suljo je već neko vrijeme bio zalegao u postelju, ali pozivnicu je po svim osnovama zasluživao. Taj propust sebi neću nikada oprostiti. E, da je samo jedan propust!

Drugi slučaj, g-đa Katica Smodlaka, predsjednica Udruženja zanatlija, lijepo me oprala na sred Rive, pred mnogim Kotoranima, zbog nedobijanja pozivnice. Glavni argument joj je bio: „Znaš li ti koliko sam ja slikavala 'Primorca', a ti da mi ne pošalješ pozivnicu!“. U ovom slučaju, uz izvinjenje zbog propusta, osjetio sam i potrebu da se branim, pa sam joj uzvratio pitanjem „A jeste li to i naplatili?“. Time je ovaj dijalog okončan.

Napokon je osvanuo taj dugo očekivani dan – **šestog novembra hiljadu devetsto osamdeset četvrte godine u**



Gradnja bazena

19 sati svečano je otvoren zatvoreni bazen u Kotoru!

Pred prepunim gledalištem svirala je Gradska muzika, održani su prigodni govori, a Zoran Gopčević zvanično je otvorio Bazen, iznijevši predlog VK „Kotor“ i vaterpolista da se bazenu dodijeli ime Trifuna-Mira Ćirkovića, tvorca kvalitetnog „Primorca“ i inicijatora i najvećeg propagatora izgradnje ovog kapitalnog i za razvoj vaterpola nasušnog objekta. Ovaj predlog je frenetičnim aplauzom dobio najbolju aklamaciju. (nažalost, SUBNOR je bio drugog mišljenja i predložio je da bazen nosi ime Nikše Bućina, omiljenog fudbalera i SKOJ-evca, nesrećno stradao u II svjetskom ratu; koliko mi je poznato, nikada nije donesena zvanična odluka o imenu bazena; neko vrijeme po novinama je objavljivano ime Nikše Bućina, ali i to je s vremenom zaboravljeno; nakon Zoranove smrti (30.09.2000.) predloženo je da se njegovim imenom nazove i bazen, no ni do te realizacije nije došlo).

Usljedila je i prvoligaška utakmica Kotor – Jadran HN. Sudili su Jakov Matošić (Zagreb) i Branislav Petrović (Beograd), a delegat je bio Davor Poković (Dubrovnik). Bojali smo se ishoda ove utakmice, jer je uvijek teško igrati u svečarskoj atmosferi. Ekipu jednostavno „pojede“ atmosfera. Srećom po nas, žrtva atmosfere bili su gosti – konačni rezultat 13:3 za Kotor! Domaći igrači jedva su dočekali da ispune višegodišnju želju da zaigraju u toploj kotorskoj vodi pred prepunim gledalištem, koje ih je zdušno bodrilo. Povratili su poljuljano povjerenje iz prethodnih godina i krenuli stopama uspjeha! O tome ćemo, s radošću, pisati u narednim nastavcima.

Slavlje je nastavljeno po kotorskim ulicama, a zvanice u restoranu „Galion“. Našoj sreći nije bilo kraja. Kako ni te godine u Kotoru nije bilo hotela, sudija Petrović je bio moj gost u stanu u „Petrogradu“. Slavlje je okončano u tinelu, kada je Brana zaorcao i pokušao se zadržati za prelijepu kristalnu



Bazen 1984

terinu na stolu, poklon rođaka pri useljenju, koja se uz veliki prasak pretvorila u hiljade kristalčića. Shvatimo ovo kao porodični doprinos otvaranju bazena, ili kao očekivani epilog burno proslavljenog ostvarenog željenog cilja!

Ako me sjećanje služi, takmičarska rekapitulacija bi bila:

Takmičarska 1984/85. godina I liga – IV mjesto (od dvanaest). Polufinale Kupa SFRJ. Seniorska ekipa nastupa u sastavu: Petar Abramović, Dejan Adžić, Duško Ćirković, Zoran Gopčević, Stojan Kostić, Zoran Kovačević, Vasko Lalošević, Denis Mandić, Vesko Marković, Zoran Maslovar, Zoran Nikčević, Emil Nikolić, Ranko Perović, Andrija Popović, Petar Porobić, Blaženko Radnjić, Dragan-Šako Samardžić, Petar Vico, Mirko Vičević, Želimir-Pura Uljarević; trener

Pavle Vičević, pomoćnik trenera Slobodan Vičević.

Ovaj nastavak da okončamo podacima o statusu zatvorenog bazena. Posebnom odlukom investitora HTP „Fjord“, bazen je dat na upravljanje novoformiranoj ustanovi Sportsko-rekreacioni centar „Kotor“, kojoj su pripadali i ostali sportski objekti iz Opštine (fudbalski stadion „Bokelja“, stadion malih sportova „Bratstvo-Jedinstvo“, otvoreni plivački bazen). Za direktora SRC „Kotor“ imenovan je Dragan Bačanović. Među zaposlenima bili su i vaterpolisti Zoran Gopčević i Andrija Popović. Tim činom prestala je i funkcija Koordinacionog tijela za izgradnju zatvorenog bazena u Kotoru.

Osjećam potrebu da se najtoplije zahvalim svim onim divnim entuzijastima, živim i upokojenim, pomenutim i ne-

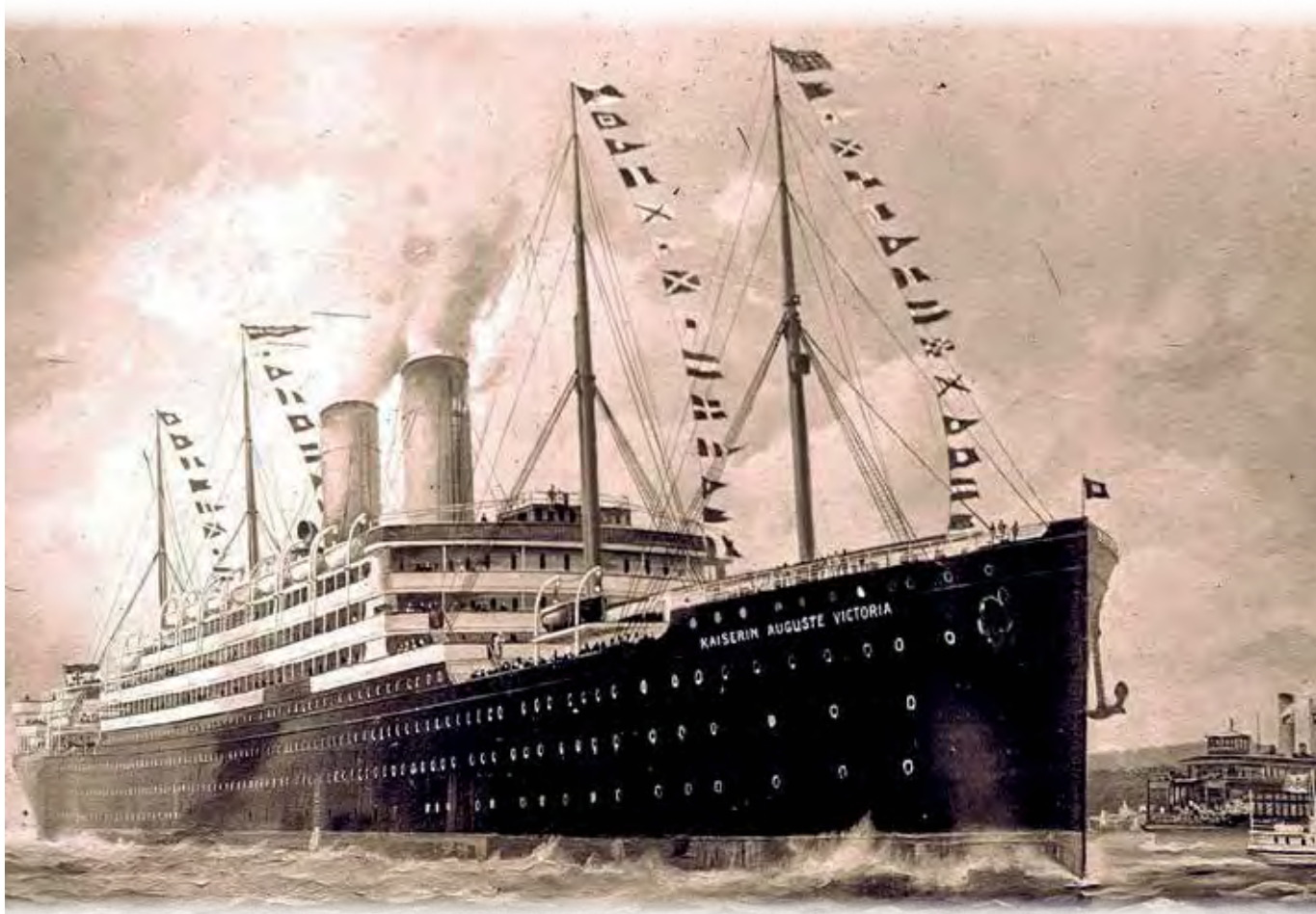
pomenutim, tada uključenim u akciju izgradnje bazena, a posebno „radnim ljudima i građanima“ koji su se odrekli svojih sredstava u ime izgradnje ovog objekta koji je bio baza najvećih uspjeha kotorskog vaterpola. Možda i o tome treba voditi računa i danas kada se raspravlja o sanaciji ovog sada derutnog objekta!?

Počeli su da mi se obraćaju pojedini čitaoci, uz mnoštvo predloga, pa ja opet ponavljam:

Ukoliko ovo pisanje izaziva pažnju čitatelja, apelujem na sve vaterpolo poslenike da svojim priložima i komentarima doprinesu stvaranju objektivnije slike o vijeku vaterpola u Kotoru. Dosta smo dobili od vaterpola, pa mu nešto moramo i vratiti! Molim Vas!

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

EMPRESS OF SCOTLAND



Kaiserin Auguste Victoria

Bio je posebno cijenjen zbog svojih luksuznih interijera i restorana uređenih po uzoru na londonski hotel Ritz Carlton a koje je projektirao poznati francuski arhitekt Charles Mewes.

Piše:
Neven Jerković

Ujedinstvenoj seriji Empress putničkih brodova brodarica Canadian Pacific, zanimljivo je spomenuti i tri posjete koje je EMPRESS OF SCOTLAND učinio Boki kotorskoj. Prvi put na kružnom putovanju kojeg iz New Yorka započinje 4. veljače 1928. tičući luke Funchal, Cadiz, Gibraltar, Alžir, Palermo, Messina, Napulj, Venecija, Dubrovnik (1. ožujka 06,00 – 13,00), Kotor (popodne, samo plovidba bez iskrcaja putnika), Pirej, Istanbul, Famagusta, Beirut, Haifa, Aleksandrija, Napulj, Monte Carlo, Casablanca i Southampton. Vrijedno je spomenuti i drugu posjetu 22. ožujka 1929. i treću koju je ovaj brod učinio 1. ožujka 1930. sa 255 putnika i 524 člana posade. Ovo je bio prvi u nizu od tri broda istoga imena koji su plovili u floti kanadskoga CP-a ali i jedini koji je posjetio Boku kotorsku.

Sa navoza brodogradilišta Vulkan u Šećinu brod je koncem kolovoza 1905. otklizao u more kao novogradnja 264 pod



Empress of Scotland 1st class smoking room

imenom KAISERIN AUGUSTE VICTORIA, iako mu je vlasnik, njemački Hamburg-Amerika Line, prvobitno planirao da se zove EUROPA. Imao je 24581 GT, bio dug 215 metara a na svojim je prostranim palubama mogao prihvatiti 2996 putnika. Moćni parni strojevi omogućavali su mu plovidbu brzinom od 17,5 čvorova. Na prvo transatlantsko putovanje iz Hamburga do New Yorka,

uz ticanje luka Dover i Cherbourg, otplovio je 10. svibnja 1906. U to je vrijeme bio najveći putnički brod na svijetu, čime se dičio samo godinu dana jer je već sljedeće godine zaplovila LUSITANIA, prvi brod u povijesti koji je imao preko 30 tisuća GT.

KAISERIN AUGUSTE VICTORIA je vrlo brzo postao izuzetno popularan brod. Bio je posebno cijenjen zbog svojih



Empress of Scotland



Empress of Scotland, 1906.

luksuznih interijera i restorana uređenih po uzoru na londonski hotel Ritz Carlton a koje je projektirao poznati francuski arhitekt Charles Mewes. Na stalnoj pruzi između Hamburga i New Yorka ostao je ploviti sve do 1914. i početka Prvog svjetskog rata. Za ovako veliki brod u to vrijeme nije više bilo posla pa je cijeli rat ostao raspoređen na hamburškim dokovima.

Versajskim mirovnim ugovorom KAISERIN AUGUSTE VICTORIA je u vidu ratne odštete dodijeljena Velikoj Britaniji kamo je i otplovila u ožujku 1919. Odmah je na godinu dana iznajmljena američkim saveznicima za potrebe prijevoza njihovih vojnika sa europskih ratišta a potom brodaru Cunard za kojeg cijelu 1920., i pod nepromijenjenim imenom, plovi na redovnoj brodskoj pruzi Liverpool-New York. U svibnju 1922. KAISERIN (Carica) je prodana kanadskom CP-u (Canadian Pacific Railroad Company) kada mijenja ime u EMPRESS OF SCOTLAND. Brod je odmah prosljeđen ponovo u Ščečin na potpunu rekonstrukciju, nakon koje ima 25037 GT i od kada u puno udobnijem smještaju može prihvatiti 1897 putnika.

CANADIAN PACIFIC



Empress of Scotland
TON - 25.000

Lago

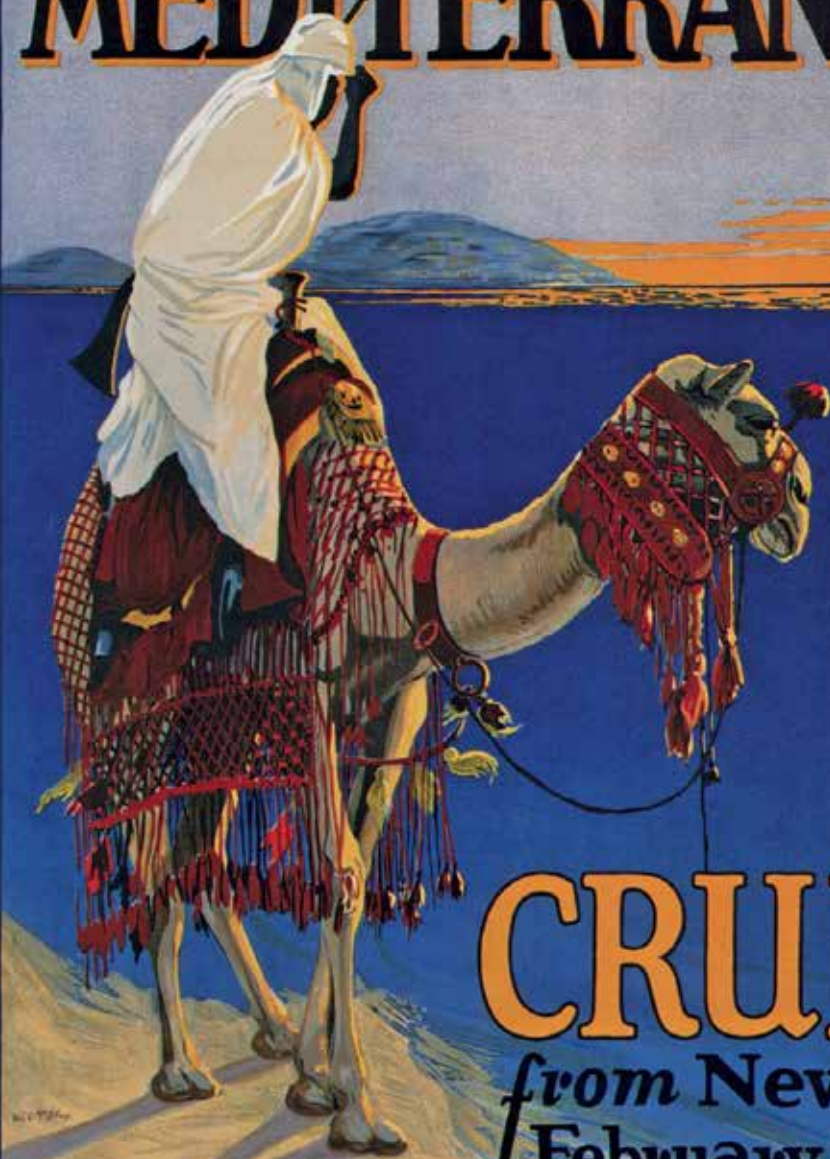


Kaiserin Auguste Victoria



Empress of Scotland

MEDITERRANEAN



CRUISE
from New York
February 9th 1925

Empress of Scotland

OIL BURNER - CLEAN AND COMFORTABLE
THREE PROMENADE DECKS - THE CRUISE SHIP DELIGHTFUL

CANADIAN PACIFIC

Na svoje prvo putovanje obnovljeni **EMPRESS OF SCOTLAND** odlazi 22. siječnja 1923. na redovnoj pruzi Southampton-New York. Odmah poduzima i nekoliko krstarenja po Sredozemlju nakon kojih preuzima prugu Southampton-Cherbourg-Hamburg-Quebec. Promjenom putničkog sustava koju je CP uveo 1927. postalo je jasno da ovakav brod više ne može konkurirati u nesmiljenoj transatlantskoj utrci te je vrlo brzo, nedugo nakon posjete Dubrovniku, u prosincu 1930. prodan u staro željezo za 43 tisuće tadašnjih britanskih funti.

EMPRESS OF SCOTLAND je 4. prosinca 1930. pristao u svoju posljednju luku Blyth, rezalište brodova kompanije Hughes, Bolckow & Co. Radovi na početku rezanja broda su pomjereni zbog iznenadnog požara koji je harao napuštenim brodom puna četiri dana, pa je demolicija sada već stravične olupine započeto tek nakon dva tjedna. Posao je konačno dovršen u listopadu 1931., kada je i posljednji željezni ostatak nekada impresivnog putničkog broda završio u visokim pećima obližnjih čeličana.

SERIJAL KOTORSKO SREDNJOVJEKOVLJE (8)

Period 13. i 14. vijeka je doba definitivnog formiranja gradske komune Kotor sa svim karakteristikama razvijenog evropskog grada, sa formiranim gradskim magistratima, sudstvom, notarijatom, sa gradskim Statutom čije najstarije datirano poglavlje potiče iz 1301. godine. Na sreću, postoji sačuvan relativno veliki broj isprava, bilo u vidu pergamentskih listina sa pečatima iz ta dva vijeka ili notarskih unesaka najstarijih sačuvanih notarskih knjiga koje, istina nepotpuno, pokrivaju vrijeme od 1326. do 1337. godine, što omogućava sagledavanje svih oblika života u našem drevnom Gradu. Neki inserti iz tog života su obrađeni u ovom serijalu.

Sluge i robovi u Kotoru prve polovine 14. vijeka

Piše:

Jovan J. Martinović

Najniži sloj društva u Kotoru, kako se može suditi po sadržaju unesaka najstarijih sačuvanih notarskih sveščića koji nepotpuno pokrivaju period od 1326. do 1337. godine, svakako su bili sluge i sluškinje, zatim robovi i robinjice, te šegrta koji su stupali na izučavanje zanata kod nekog od brojnih i čuvenih kotorskih zanatlija, što je već obrađeno na drugom mjestu/(1).

Od preko 110 unesaka koji se odnose na ovaj sloj stanovništva skoro 80 unesaka se odnose

na prijem kalfi i šegrta na zanatsku obuku ili ispomoć, a svega 30-tak na stupanje u službu kao kućna posluga, na određeni rok ili čak i doživotno. Najveći dio ih je služio samo za stan, hranu i odjeću, a samo poneki su dobijali na kraju službe određene male sume novaca. Sudeći po imenima, najveći dio posluge bio je slovenskog porijekla i regrutovao se iz posadničkih kuća u kotorskom Distriktu, ali je bilo slučajeva da dođu i iz udaljenijih krajeva. Svaki slučaj stupanja u službu je posebna priča pa tako, naprimjer:



RADULJA od oca čije je ime nečitljivo, stupa u službu kod magistra Jakoba iz Osima, opštinskog liječnika (*medicus de fisica*) na godinu dana, s tim što će donositi u kuću vodu u dovoljnim količinama, nositi u pekarnu (*furnum*) hljeb što će ga mijesiti u kući, u svako doba kadgod bude potrebno, zatim prati odjeću (*pannos*) njegovu i čitave njegove porodice kao i čitavu kuću, a to sve za 4 perpera koje će joj magistar Jakob dati na kraju, brinući se za troškove jela i tijela (*oris et corporis*) rečene Radulje;

BOGOJE, sluga (*famulus*) majstora Tripuna Janeca, koga ovaj ustupa Đorđu Crnelju da ga služi iduće 2 godine i 7 mjeseci, i to sve zbog 22 perpera koje je Tripun dugovao Đorđu;

JANJI, kćerka pok. Jana dobrovoljno stupa u službu gospodina biskupa kotorskog da ga služi do svoje ili njegove smrti, s tim što će je Marko Drago, nećak rečenog biskupa, otkupiti živu ili mrtvu ukoliko bi neko nešto potraživao od biskupove imovine;

BRATOSLAVA, kćerka Miloslave iz Stona (*de Stanno*), koju njeni rođaci (*cosini*) Bratuj, sin Radoglava, i Ivan Virdeneša te srodnik (*consaguineus*) Godimir daju u službu Rusinu, sinu Palme Bene, na 8 godina, s tim da je Rusin hrani, obuva i oblači, a po isteku roka službe da joj plati 15 perpera i pokloni 10 lakata (*brachium*) vacete (vrsta tkanine);

JON ALBANAC sa ženom Marijom i sinovima Petrom i Nikolom, te kćerkom Čurom, stupa u službu Bazilija Salve obećavajući da će uvijek služiti u svim vrstama posluge i raditi sve za njega i njegove prema običajima grada Kotora;

KONSTANTIN, rođak Stefana Baranina, koga ovaj predaje prezbiteru Marciju da ga vjerno (*fideliter*) služi za 2 godine, s tim što će mu prezbiter Marcije davati hranu i odjeću, a ako Konstantin nešto ošteti kod prezbitera Marcija, Stefan je garant i glavni platiša;

HRANOJE, sin Putnika iz Dolca (*Dolech*), obećava Marinu, sinu Radoste Grdena, da će ga služiti tokom 5 godina s tim što će ga Marin hraniti i oblačiti, a po isteku roka dati mu kao nagradu trećinu imanja, izuzevši prethodno ono što je dobio kao dotu svoje žene;

OBRADA, dojlja (*nutrix*) kod Petra Katene, koju Pribislav Kreljić iz Trebinja traži da mu bude sluškinja (*serva*), ali su se ipak njih dvojica sporazumjeli da je Pribislav više neće uznemiravati;

BELA iz Huma (*de Chelme*) sa kćerkom Dobroslavom stupa na službu kod Baza Salve na 8 godina za stan i hranu, a poslije isteka roka da su slobodne;

RADOSLAVA, kćerka Miluše iz Gradeca, koju ova daje Mateju Abri da ga služi vjerno 8 godina, za odjeću i hranu, a poslije toga je slobodna;

MILINA, kćerka pok. Stanoja iz Konavala (*de Canale*), u prisustvu sestrića (*consobrinis*) Bogdana i Mirače, stupa u vjernu službu kod Marka Ratslave (Kuli) i njegove žene (Slave) na 6 idućih godina, a Marko se obavezuje da će joj po isteku služenja platiti 4 perpera i dati tuniku od modrine (modrog sukna), a takođe je dolično (*condecenter*) hraniti i oblačiti;

MENCE, sin Grgura iz Bara stupa u službu kod Valija, sina Tripuna Vali, i obećava da će ga vjerno služiti 10 godina u svim časnim i poštenim poslovima;

MIROSLAVA, kćerka Device iz zemlje Huma (*terra de Chelm*), koju ova daje u službu Nikoli Gačulani na 10 godina, pošteno i bez prevare, a Nikola se obavezuje da će joj davati hranu i odjeću;

DOBROSLAV METIGLAVIĆ iz Dubrovnika obećava Mihui Bući da će živjeti i raditi u njegovom vrtu, nekada Pavla Tomina (Drago) na Puču, sve dok Mihui bude po volji, a Vita, brat pomenutog Dobroslava, garantuje svim svojim dobrima za Dobroslava ako ovaj pobjegne iz vrta;

JUNIJE, sin Deve, sestre Brajšine, stupa u službu kod Baza Salve na idućih 15 godina, samo za hranu i odjeću;

MARA iz Klerina iz oblasti Romanije (Grčke) unajmljuje se kod arhiprezbitera Mateja, sina pok. Simona (Bona), da služi na njegov trošak idućih 20 godina, a da je poslije toga slobodna;

RADENA, kćerka pok. Radoste kovača iz Perasta, namješta se kod Ivana majstora Anđela iz Baria (*Barulum*) i njegove žene da vjerno služi njegovoj porodici ovdje u Kotoru ili bilo gdje drugo tokom idućih 6 godina, samo za hranu i odjeću, a poslije toga da je slobodna.

BOGDANA, sluškinja (*famula*) prezbitera Jakova Milolo, pominje se samo u njegovom testamentu kojim joj ostavlja 2 perpera;

HRANA, kćerka Tisice iz zaseoka (*villa*) zvanog Ratiše na Gradecu, unajmljuje se kod Deje, kćerke Medoša Tomina Drago i udovice Junija Gundulića iz Dubrovnika, da je služi vjerno i bez prevare tokom 12 godina, i to za 9 perpera koje će joj Deja isplatiti na kraju službe;

JUROJE, kojega njegova majka Mila, udovica Branoja, čovjeka Mirše Bolkatija iz Gradeca, daje u službu kod Gojše Kalića na 4 godine za 2 perpera, od kojih je odmah dobila 1, a drugi će Gojša dati kad prođe godina dana službe;

RINA, kćerka pok. Mihine iz Sola Grega (Pulja) stupa kod Đovania Cernuto iz Riminija, da ga vjerno služi za 5 sljedećih godina, za koje vrijeme će je Đovani hraniti i odijevati;

STANISLAVA, kćerka Bratoja, čovjeka žene pok. Bolkače iz Gradeca, koju otac daje u službu kod Grgura Gimanoja na 10 godina, za hranu i odjeću;

MILŠA, sin Obrade Hreljine, koja ga daje doživotno (*in perpetuum*) na službu Beli, ženi Miloslava cipelara (*çauatarius*);

MARIJA, koju njen otac Radoš Brajlović, čovjek episkopa Sv. Mihaila (Prevlaka) daje u službu Pašku Gosti na 12 godina za odjeću i hranu, a primio je 1 perper kao garant ako kćerka pobjegne ili učini kakvu štetu;

JAGODA, kćerka Miloja Radinovića iz Morinja (*Morigne*), koju njen otac daje u vjernu i bez prevare službu na 6 godina Matu Jakanji, s tim da je on hrani i odijeva, a ako pobjegne ima je pravo uhvatiti i vezati bez suda;

GOJNA, kćerka Bratoslave, udovice Miloslava Stanojevića, koju majka daje u vjernu službu Petru, sinu Domanje Tripače, na 10 godina, samo za hranu i odjeću, a da je poslije toga roka slobodna.

U nekoliko unesaka pominju se sluge i sluškinje (*famulus, famula*), ali ne u vezi sa stupanjem u službu, već u obavljanju raznih drugih djelatnosti, ili u drugim okolnostima, kao na primjer:

MIKOJE, koji je izgleda pobjegao svom majstoru Bratonji obučaru, pa ovaj imenuje Iliju Zaguri iz Bara kao svoga punomoćnika i zastupnika u traženju Mikojevom;

MILOSLAV, nekada sluga Tupšin, koji je podmirio sve dugove prema Grubu Paskvali;

ANDREA, sluga Marka Rućinia iz Venecije, koga ovaj imenuje za svoga legalnog zastupnika i posebnog izaslanika za utjerivanje svih dugova, u bilo kojem kraju ili od bilo koje osobe;

BOGDAN, nekadašnji sluga Gruba Ursa, kome Marin Mirabule iznajmljuje neki teren za gradnju kuće na 18 godina za 2 perpera godišnjeg najma;

PRIBOJE, sluga Bele Ivanove (Drago), koji je istukao Bratoslava, vrtlara (*/h/ortulanus*) Grgura Gimanoja i to tako da mu je kamenom razbio glavu pa mu je potekla krv (*fregit sibi capud usque ad sanguinis effugionem cum uno lapide*), te Grgur traži odštetu;

STANE, sluškinja Jelene Medoševke (Drago), kojoj ova ostavlja neki teren ili plac za gradnju kuće pored Martola Petrova Dabroša, s tim da se uda, a ako ne bi imala potomstva da se plac vrati crkvi sv. Tripuna;

MIKOJE, sluga Petra Katene, koji u dva slučaja daje u zajam na dobit određene sume novaca i to najprije Pantu Ratkoviću 13 perpera, s tim da na Mikoja ide trećina dobiti ili gubitka, a drugi put daje na dobit Milku Druganoviću, Milče Bolihne i Bratiću, sinu Mildruga, 20 perpera i zadovoljava se samo četvrtinom dobiti ili gubitka.

BOLISLAVA, kćerka Bogdaše pok. Bogdana Gudeča iz Gradeca, koju otac – u prisustvu vjerovatno mlađe kćerke Dobre – daje u službu Sergiju Tripunovom Pribi, da ga služi za hranu i odjeću;

VELNA, služavka Bude, žene Paškove, kojoj ova u oporuci ostavlja svoju kuću s tim da plati crkvi sv. Luke 12 dinara, a ako Velna umre bez poroda, kuća se vraća rečenoj crkvi;

MARE, služavka Marina Mekše, koju ovaj udaje za Bogoja, brata Jaroševa, dajući joj kao miraz jedan vinograd na brdu Sv. Anđela (Lepetane), 15 perpera u novcu te nakit i odjeću; ovaj unesak se opet ponavlja 1,5 godinu kasnije, ali se tada pominje suma od 90 perpera;

RADOMIR, nekadašnji sluga majstora Henrika bravara, koji je u kući Tripuna Buće izvršio neku krađu i ostao kod njega u privatnom zatvoru, pa sada Tripun traži na sudu nadoknadu štete od zarade Radomirove kod majstora, a sud mu umjesto 28 dosuđuje 25 perpera;

PETAR, nekada sluga Luke Dabro kome, zajedno sa njegovim nekadašnjim gospodarom, zalaže polovinu svoje kuće sa strane

crkve sv. Luke Mare, udovica Domanje Tripače.

BOGDANA, služavka prezbitera Jakova Milolo, kojoj on u oporuci ostavlja 2 perpera;

PRVOSLAVA, služavka (*servitrix*) đakona don Gruba Abre, kojoj on u svom testamentu takođe ostavlja 2 perpera;

DEMETRIJE, sluga Biste (Primuti) za kojega Bela, udovica Miloslava obučara, udaje svoju nećaku Mare i daje kao dotu po polovinu vinograda kod crkve sv. Lovra, ždreba u Dolecu i kuće sa svim namještajem;

TOMAS, nekadašnji sluga Nikole Beloglavog (Petra Simonova Bona), za kojega Palma pok. Luke Bazilio (Drago) udaje služavku pomenutog Nikole po imenu MIRNA, kojoj daje u miraz drvenu kuću, procijenjenu na 50 perpera, i drugu nevjestinsku opremu;

HRANISLAV koga majka Bosja, kćerka Gradiše iz Risna sa mužem Brajakom, daje na službu kod Gruba Ivanče za 8 godine, samo za hranu i odjeću.

Pored ove kategorije slugu i sluškinja, koji su nakon isteka roka na koga su se obavezali bili slobodni, postojala je u Kotoru i posebna kategorija žitelja koje možemo smatrati doživotnim robovima (*servuus*, *ancilla*), koji su takvi postali obično kupoprodajom, ali postoji i jedan slučaj neke vrste ropstva za dug, kao i nekoliko slučajeva zalaganja svojih posadnika, kao naprimjer:

KRAJSLAV PRVOŠIJOVIĆ iz Orahovca (*Darantum*) zadužuje se kod Ilije Zaguri za 25 perpera, radi čega će biti kod njega i služiti ga tokom 2,5 sljedeće godine;

IVAN iz Crnog Plata (Tivat), čovjek (*homo*) Sergija pok. Tripuna Pribi, koga on zajedno sa kućom, vrtom i košarom (*cosciarta*) zalaže Tripunu Bući za 30 perpera na 3 godine, da bi ga kasnije založio Sergiju Tripuna Jakovovog (Jakanja) za 40 perpera na 2 godine, te na kraju ponovo Tripunu Bući na 1 godinu za 20 perpera;

PETAR iz Crnog Plata, koga njegov gospodar Jakov pok. Tripuna Jakanje zalaže Marinu Mekši za 13 perpera do iskupa.

Međutim, bilo je u Kotoru i klasičnih slučajeva ropstva putem prodaje ili oslobađanja dotadašnjih robinja, kao što su, naprimjer:

DOBROSLAVA, robinja (*ancilla*) koju zajedno sa malim slugama (*servi parvuli*) Pribilom i Bosilom, Prijatelj, sin Dražislava iz Trebinja (*Tripigne*) prodaje Marku Simeonovom (Bona) za 30 krstastih perpera, a ako neko od njih pobjegne on vraća novac;



RADOSLAVA sa još jednom robinjom (*ancilla*) koje dijele među sobom braća Paško i Marin, sinovi pok. Marka Gosti, pa Pašku pripadne Radoslava a Marinu ona druga, bez imena;

TODORA, robinja pridošlica (*sclava aventicia*) u Kotoru, koja se preporučuje Marinu krojaču i njegovoj ženi Dragi iz Dubrovnika da ih služi vrjerno i bez prevare čitavoga života, za hranu i odjeću, ali da njena mala kćerka ostane uvijek slobodna;

MILOSLAVA robinja (*sclava*), koja potvrđuje na sudu da je robinja (*ancilla*) i sluškinja (*serva*) Ilije Zaguri i obavezuje se služiti kako dolikuje do kraja života;

RADOSLAVA robinja (*sclava*), koja takođe potvrđuje da je, kao i Miloslava, robinja i sluškinja Ilije Zaguri iz Bara, i to doživotno;

GODA, kćerka pok. Miloša, koju Gojslav Boljelslavić iz Konavala (*Canale*) prodaje kao robinju (*ancilla*) za 5 perpera Nuci, kćerci pok. Dućola gospodar Đovania iz Osima, a ženi Filipa pok. Mateja iz istog mjesta;

ČURA iz Pologa, koja na sudu potvrđuje da je sluškinja i robinja (*serva et ancilla*) Marka pok. Dragona Bazilijeva (Drago), koji je kupio za svoje novce (*quod emit me pro suis denariis*);

KALIJA, nekada robinja don Gruba Abre, opata i rektora crkve sv. Marije od rijeke, koju epitropi njegovog testamenta: don Jakov Milolo, Junije Bazilijev (Drago) i Nikola majstora Tomazija, oslobađaju ropstva shodno odredbama oporuke.

Konačno, potrebno je napomenuti da se u nekoliko bračnih ugovora, posebno vlasteoskih kćerki, uz ostale elemente miraza obećavaju i robinje (*ancillae*), odnosno doživotne služavke.

Po želji autora, tekst nije lektoriran.



REPUBLIKA HRVATSKA

VELEPOSLANSTVO REPUBLIKE HRVATSKE U CRNOJ GORI

Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Crnoj Gori, sukladno članku 3. Pravilnika o uvjetima i postupku za dodjelu financijske potpore programima i projektima udruga, ustanova i organizacija hrvatske nacionalne manjine (KLASA: 011-02/15-03/01, UBRBOJ: 537-03-02/1-15-01 od 13. ožujka 2015. godine) i Odluci predstojnika Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske o raspodjeli financijske potpore namijenjenih hrvatskoj nacionalnoj manjini u inozemstvu za 2016. godinu (KLASA: 011-02/15-04/03, UBRBOJ: 537-03-02/1-15-01 od 15. travnja 2016. godine)

raspisuje

JAVNI NATJEČAJ

za prijavu programa i projekata udruga, ustanova i organizacija hrvatske nacionalne manjine u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2016. godinu

1. VRSTE FINANCIJSKIH POTPORA

Na natječaj se mogu prijaviti udruge, ustanove i organizacije čija je djelatnost vezana uz ostvarivanje, zadovoljavanje i unapređenje općih i javnih potreba hrvatske manjinske zajednice u inozemstvu kao što su:

- programi i projekti hrvatskih udruga, ustanova i organizacija u ostvarivanju i jačanju manjinskih prava (očuvanje hrvatskoga jezika, identiteta, kulturne baštine, kulture, obrazovanja, znanosti, sporta i sl.)
- programi i projekti hrvatskih udruga, ustanova i organizacija s ciljem razvoja manjinskih medija i djelovanja manjinskih institucija
- ostali programi i projekti koji zadovoljavaju i unapređuju opće javne potrebe hrvatske manjinske zajednice u inozemstvu.

Napomena: Iz ovih sredstava nije predviđeno financiranje programa i projekata prijavljenih od organizacija ovisnih o bilo kojem političkom usmjerenju ili stranci.

2. UVJETI ZA PRIJAVU

Na ovaj natječaj se mogu prijaviti sve udruge, ustanove i organizacije hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu koje udovoljavaju sljedećim uvjetima:

- registrirane su i posjeduju važeći statut, poslovnik ili neki drugi odgovarajući dokument iz kojeg je razvidna osnovna djelatnost
- aktivno i kontinuirano djeluju najmanje godinu dana do dana raspisivanja natječaja
- programi i projekti koje provode od posebnog su interesa za opće/ javno dobro te usmjereni na stvarne potrebe hrvatske zajednice u inozemstvu
- imaju ljudske i materijalne resurse potrebne za provedbu prijavljenih programa i projekata
- vode transparentno financijsko poslovanje.

3. SADRŽAJ PRIJAVE

Sve zainteresirane udruge, ustanove i organizacije dužne su svoje programe/ projekte prijaviti na propisanim obrascima uz detaljan opis programa/projekta koji prijavljuju za dobivanje financijske potpore iz državnog proračuna Republike Hrvatske za 2016. godinu.

Prijava mora sadržavati:

- Obrazac prijave (word format)
- Obrazac proračuna (excel format)
- Obrazac životopisa – Europass (word format) voditelja/ice programa/ projekta s datumom i potpisom
- Potvrdu o registraciji udruge, ustanove, organizacije hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu

- Presliku poslovnika o radu, statuta ili nekog drugog odgovarajućeg dokumenta iz kojeg je razvidna osnovna djelatnost
- Presliku financijskog izvješća o poslovanju u prethodnoj godini
- Presliku Plana i programa rada za sljedeću godinu

Neobavezna dokumentacija:

- Materijali, publikacije, novinski članci i ostala dokumentacija koja ilustrira rad prijavitelja
- Preporuke (npr. jedinica lokalne uprave i samouprave, tijela državne uprave, institucija u zemlji i inozemstvu, drugih donatora)
- Obrazac izjave o partnerstvu (word format) ukoliko se program/projekt provodi u partnerstvu

Napomena: Obrasci za prijavu dostupni su za preuzimanje na mrežnoj stranici nadležnog veleposlanstva Republike Hrvatske u inozemstvu.

4. NAČIN I ROK ZA PODNOŠENJE PRIJAVA

Obvezne obrasce popunjene na hrvatskome jeziku i propisanu dokumentaciju potrebno je poslati nadležnom diplomatsko-konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske u inozemstvu, isključivo poštom, uz napomenu "Prijava na natječaj".

Rok za prijavu na natječaj je 26. listopada 2016. godine.

5. PRIJAVE KOJE SE NEĆE RAZMATRATI

- dostavljene nakon roka za podnošenje prijava
- nepotpune ili sadrže odstupanja ili dijelove koji nisu u skladu s natječajem i dokumentacijom za prijavu
- nisu napisane na propisanom obrascu za natječaj te su podnesene na drugi način, suprotno uvjetima ovog Natječaja
- obrasci za prijavu nisu čitko i u cijelosti popunjeni, odnosno napisani na računalo.
- prijave udruga, ustanova i organizacija kojima su ranije doznačena financijska sredstva putem javnog natječaja/javnog poziva iz članka 3. ovog Pravilnika, a koje nisu dostavljale uredna financijska izvješća.

6. ODABIR I NAČIN PROCJENE PRIJAVA

Veleposlanik/ca temeljem prijedloga Povjerenstva i sukladno raspoloživim sredstvima donijet će Prijedlog odluke o raspodjeli sredstva za prihvaćene programe/projekte.

Izvješće o provedenom natječaju i Prijedlog odluke Veleposlanik/ca dostaviti će na suglasnost predstojniku Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Nakon dobivene suglasnosti na prijedlog Odluke Veleposlanik/ca će donijeti konačnu Odluku o raspodjeli sredstava za prihvaćene programe/projekte.

7. OBAVIJEST O DONESENOJ ODLUCI O DODJELI BESPOVRATNIH SREDSTAVA

Odluka o dodjeli bespovratnih sredstava projektima/programima u sklopu natječaja bit će objavljena na mrežnim stranicama nadležnog Veleposlanstva Republike Hrvatske u inozemstvu, kao i na stranici Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske www.hrvatiizvanrh.hr.

KLASA: 016-02/16-03/1
URBROJ: 521-MNE-01/16-2

Podgorica, 05. listopada 2016.

Hrvatski glasnik



GLASILO HRVATA CRNE GORE



Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu kod Andrije Krstovića

Tiskanje časopisa potpomogli:

* FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

* DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

* TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

* DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE

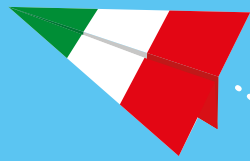
MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

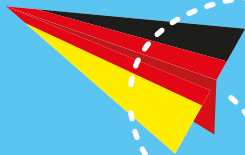
S ponosom nosimo ime svoga grada!



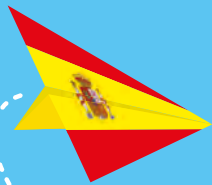


Croatia Airlines
Rim
Venecija
Vueling
Rim
Volotea
Venecija
easyJet
Milano

Izravni letovi iz Dubrovnika!



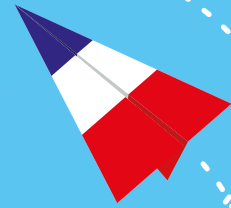
Croatia Airlines
Düsseldorf
Frankfurt
Lufthansa
Frankfurt
München
Eurowings
Berlin
Düsseldorf
Hamburg
Hannover
Stuttgart
EasyJet
Berlin
Air Berlin
Düsseldorf
Transavia München



easyJet
Edinburgh
London
Bristol
British Airways
London
Monarch
Birmingham
London
Jet2.com
Belfast
Edinburgh
Leeds
Manchester
Newcastle
Nottingham
Norwegian
London
Thompson Airways
Bristol
Glasgow
London
Manchester
Newcastle
Birmingham

Vueling
Barcelona
Iberia
Madrid
Norwegian
Barcelona
Madrid

SAS
Kopenhagen
Oslo
Stockholm
Norwegian
Bergen
Helsinki
Kopenhagen
Oslo
Stavanger
Stockholm
Trondheim
Finnair
Helsinki



Croatia Airlines
Pariz
Nica
easyJet
Lyon
Pariz
Toulouse
Volotea
Bordeaux
Nantes
Marseille
Transavia France
Pariz



DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

☎ headoffice@airport-dubrovnik.hr / ☎ +385 (0) 20 773 100 / ☎ +385 (0) 20 773 322

Ledo Pizze
opasno dobre!

NOVO!

ledo

PIZZETE
Šunka Sir

Gotova jela
Talijska kuhinja

PIZZA CARRICCIOSA
PIZZA MARGHERITA
PIZZA ŠUNKI SIR

www.ledo.hr

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel



ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD



tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr